

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV BOHEMISTIKY

PŘÍJMENÍ V OBCI SUDOVO HLAVNO

FAMILY NAMES IN THE VILLAGE OF SUDOVO HLAVNO

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.

Autor diplomové práce: Tereza Sedláčková, BOHn, 2. ročník

ČESKÉ BUDĚJOVICE 2013

Anotace

Téma této diplomové práce navazuje na bakalářskou práci, v níž autorka analyzovala běžnou mluvu v obci Sudovo Hlavno, okres Praha – východ, Středočeský kraj. Tato práce se soustřeďuje na onomastiku výše uvedené obce. Předmětem analýzy jsou antroponyma, konkrétně příjmení a přezdívký v obci. Materiál je získán soupisem příjmení v obci, exploračními metodami za pomoci dotazníku a rozhovorů jsou zjištěny přezdívký a jména lidí po chalupě. Rozbor a klasifikace antroponymického materiálu jsou provedeny na základě studia odborné literatury a s využitím tradičních klasifikačních postupů. Cílem této diplomové práce je vytvoření přehledu o typech příjmení a přezdívek, případně zachycení mizejících jmen po chalupě, tedy přispět k onomastice obce Sudovo Hlavno.

Abstract

The subject of this thesis follows the subject of Bachelor thesis, in which the author analyzed the common language spoken in Sudovo Hlavno, district Prague – east, Middleczech region. The thesis deals with onomastics of this village alternatively of its neighborhood. Object of the analysis is antroponyms, specifically family names and nicknames in the village. The source materials are obtained by list of family names in the village; the nicknames are ascertained by explorational methods like questionnaire and interview. The analysis and classification of antroponomastics data are anatomized in terms of study of special literature and with using of traditional classification process. The intention of this thesis is creation of abstract of the types of the family names and nicknames; alternatively record of disappearing names caused by houses. The intention of this thesis is onomastics contribution of village Sudovo Hlavno.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Příjmení v obci Sudovo Hlavno* vypracovala samostatně pod vedením doc. PhDr. Marie Janečkové, CSc., pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. Zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne

Podpis

.....

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc., za odborné vedení, pomoc při realizaci práce, cenné rady i příjemné chvíle strávené na konzultacích.

Dále děkuji všem respondentům za poskytnuté informace a ochotu spolupracovat.

Obsah

1 Úvod.....	3
2 Metody práce	5
3 Sudovo Hlavno	7
3.1 Obecné informace	7
3.2 Historie.....	7
3.2.1 Původ názvu obce	7
3.2.2 Místní pověsti	8
3.3 Místní obyvatelé	9
4 Onomastika	11
4.1 Dělení onomastiky	13
4.2 Funkce vlastních jmen	13
4.3 Třídy vlastních jmen	14
4.4 Vztahy mezi onomastikou a dialektologií	16
4.4.1 Vlastní jména a dialektologie	17
4.4.2 Dialekt v obci Sudovo Hlavno.....	18
4.5 Příjmení.....	21
4.5.1 Původ a vznik příjmení	21
4.5.2 Výklad původu příjmení	23
4.5.3 Současná příjmení a jejich dělení	23
4.5.4 Problémy příjmení v praxi	26
4.6 Přezdívky	26
4.7 Jména po chalupě.....	27
5 Příjmení.....	28
5.1 Skupina příjmení vzniklých z rodných a křestních, tj. osobních jmen	28
5.2 Příjmení z místních jmen	40

5.3 Příjmení z apelativ	44
5.4 Příjmení ze slov cizího původu.....	62
5.5 Příjmení nezařazená.....	68
5.6 Sudohlavnovská příjmení statisticky	69
6 Přezdívky	80
6.1 Dělení přezdívek.....	80
6.1.1 Přezdívky motivované příjmením či osobním jménem	81
6.1.2 Přezdívky motivované fyzickým vzhledem nositele	86
6.1.3 Přezdívky motivované charakterovými vlastnostmi nositele	87
6.1.4 Přezdívky motivované povoláním	88
6.1.5 Přezdívky podle nějaké příhody, oblíbených slov či průpovědek.....	90
6.1.6 Přezdívky podle známé osobnosti, filmové postavy či pohádkové bytosti ...	93
6.1.7 Přezdívky motivované nositelovými koníčky, zálibami.....	96
6.1.8 Přezdívky podle původu nositele, polohy jeho bydliště či jiných místních souvislostí	96
6.1.9 Přezdívky nezařaditelné nebo s neznámou motivací	97
6.2 Jména po chalupě.....	99
6.3 Shrnutí.....	99
7 Závěr	101
8 Použité zdroje	106
8.1 Literatura.....	106
8.2 Internetové zdroje	108
8.3 Další zdroje.....	108
9 Seznam obrázků a tabulek	109
10 Seznam použitých zkratk	109

1 Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala téma *Příjmení v obci Sudovo Hlavno*, které spadá do oboru onomastiky, respektive antroponomastiky. V rámci zaměření práce se tedy věnuji především mužským příjmením a přezdívkám v této obci, okrajově zmíním také jména po chalupě.

Do této obce ve Středočeském kraji jsem směřovala i téma své bakalářské práce, v níž jsem se věnovala místnímu nářečí, tedy oboru dialektologie. V teoretické části proto uvedu také výsledky a závěry své bakalářské práce. Antroponomastické téma mě z lingvistického hlediska již delší dobu zajímá, protože se v obci objevují jak příjmení obvyklá, tak méně známá. Zaujalo mě také, že se některá příjmení opakují i mezi nepříbuznými osobami. Stejně tak přezdívky jsou zde rozmanité, často se používají právě pro rozlišení stejnojmenných obyvatel. Okrajově se budu věnovat ještě jménům po chalupě.

Jako podkladový materiál jsem použila seznam příjmení obyvatel přihlášených v obci Sudovo Hlavno k trvalému pobytu. Soupis jmen jsem získala od starostky obce, Mgr. Lenky Houdkové. Podle něj jsem dále prováděla antroponomastický rozbor jednotlivých příjmení a zároveň mi tento seznam pomohl v orientaci při dalším sběru dat potřebných k vypracování diplomové práce, tedy přezdívek.

Hlavním cílem mé práce je ukázat na konkrétním vzorku příjmení a přezdívek z obce Sudovo Hlavno, jak lze jednotlivá antroponyma vykládat, jak byla tvořena, zda jsou jednoznačná či víceznačná, jaká je četnost konkrétních příjmení, zda jsou jednotlivé přezdívky dědičné či nikoliv, zda nějaký typ tvoření přezdívek převažuje a který to případně je.

Mým záměrem je podat základní informace o obci Sudovo Hlavno, v níž provádím svůj výzkum. Použiji kapitolu ze své bakalářské práce, která shrnuje veškeré potřebné informace týkající se počtu obyvatel, polohy obce, její historie.

Před vlastní analýzou a klasifikací shromážděného konkrétního materiálu uvádím kapitolu pojednávající o předmětu antroponomastiky a vymežující hlavní témata, jimiž se v práci budu zabývat. Čerpala jsem zejména z těchto publikací:

- J. Beneš, *O českých příjmeních*. Praha: Academia, 1962.

- M. Harvalík, *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia, 2004.
- M. Knappová, *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* Čtvrté vydání. Praha: Academia, 2006.
- M. Knappová, *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: Tax az kort, 2002.
- V. Mates, *Jména tajemství zbavená*. Praha: Knižní klub, 1998.
- V. Mates, *Jména tajemství zbavená, aneb Příjmení pod mikroskopem*. Praha: Epoque, 2004.
- D. Moldanová, *Naše příjmení*. Třetí, upravené vydání, Praha: Epoque, 2004.
- R. Šrámek, *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: MU, 1999.

Využila jsem také články z archivu časopisu *Naše řeč* a další uvedené na konci práce.

Analýza konkrétních příjmení a přezdivek vychází zejména z vlastního sebraného materiálu, který interpretuji na základě poznatků získaných studiem literatury k teoretické části.

2 Metody práce

Slovo metoda pochází z řečtiny a znamená „způsob, jak dosáhnout nějakého teoretického i praktického cíle.“¹

Ve své práci užívám standardní postup při výzkumné práci ve třech etapách – přípravné, poznávací, empirické a analytické, prezentační.

Během přípravné fáze jsem shromažďovala teoretické poznatky z monografií a článků k oboru, získala jsem seznam příjmení v obci a sbírala přezdívky k nim, případně jsem zjišťovala jména po chalupě.

V realizační fázi jsem použila především metodu explorační, zejména pomocí rozhovorů a dotazníků, a konečně i metodu excerpční. Na základě seznamu příjmení obyvatel obce jsem cílenými rozhovory prováděla zjišťování jednotlivých přezdívek. Jejich výklad byl mnohdy obtížný, protože u tzv. dědičných přezdívek znali jejich pravý význam a původ jen nejstarší pamětníci. Mnohé přezdívky zůstaly tedy ze sémantického pohledu nejasné.

Prezentační fázi předkládám v následujících kapitolách této práce. Ve své práci užívám citační normu podle časopisu *Acta onomastica*.

K výkladu etymologie jednotlivých příjmení v prezentační části jsem užila pro lepší orientaci více publikací. Některé výklady se občas odlišují. Četnost jednotlivých příjmení uvádím v podkapitole Sudohlavnovská příjmení statisticky.

Uvádím-li v textu poznámku „výklad podle Beneše“, vycházím z níže uvedených publikací:

J. BENEŠ, *O českých příjmeních*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962.

J. BENEŠ, *Německá příjmení u Čechů, 1. svazek*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1998.

J. BENEŠ, *Německá příjmení u Čechů, 2. svazek*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1998.

---

¹ *Nový akademický slovník cizích slov*. Studentské vydání, dotisk, A – Ž. Praha: Acadeia, 2007, 517.

Pokud je v textu uvedeno „**výklad podle Moldanové**“, vycházím z publikace:

D. MOLDANOVÁ, *Naše příjmení*. Praha: Mladá Fronta, 1983.

D. MOLDANOVÁ, *Naše příjmení*. Druhé upravené vydání. Praha: Agentura Palác, s. r. o., 2004.

Při výkladu se inspiroji i publikacemi V. Matese, jež jsou v textu označeny „**výklad podle Matese**“:

- V. MATES, *Jména tajemství zbavená*. Praha: Knižní klub, 1998.
- V. MATES, *Jména tajemství zbavená: malá encyklopedie příjmení, II. Díl*. Praha: Epoque, 2003.
- V. MATES, *Jména tajemství zbavená, aneb Příjmení pod mikroskopem*. Praha: Epoque, 2004.

Využívám také poznatků M. Knappové, v textu uvedených jako „**výklad podle Knappové**“. Zde jsem vycházela především z publikace:

- M. KNAPPOVÁ, *Příjmení v současné češtině. Jazyková příručka*. Liberec: AZ KORT, 1992.

3 Sudovo Hlavno²

V této kapitole charakterizují obec, v níž provádím svůj výzkum. Většina obyvatel se zde narodila, někteří se přistěhovali z okolních vesnic a pouze malé procento obyvatel přihlášených k trvalému pobytu pochází z jiných krajů.

V podkapitole týkající se obecných informací o obci jsem vycházela z poznatků získaných od místních obyvatel a na obecním úřadě, historické údaje jsem získala z bakalářské práce paní starostky, Mgr. Lenky Houdkové, *Obec Sudovo Hlavno* (2010) a z *Kroniky obce*, kterou vede Marie Hružová.

3.1 Obecné informace

Tato obec se nachází ve Středočeském kraji, v bývalém okrese Praha – východ, necelých pětadvacet kilometrů od Prahy. Nalezneme ji přibližně v těžišti trojúhelníku měst Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, Mělník a Benátky nad Jizerou. K 23. 8. 2012 bylo v obci přihlášeno 470 obyvatel k trvalému pobytu.³ Z převážné většiny se jedná již o několikátou generaci místních starousedlíků.

3.2 Historie

3.2.1 Původ názvu obce

Název *Hlavno* je velice neobvyklý, v okolí naší obce se však objevují další dvě vesnice nesoucí ve svém názvu toto zvláštní jméno – je to *Kostelní Hlavno* a *Hlavenec*. Dříve bývaly všechny tři obce pojmenovány *Glawen*, později *Hlaven* bez bližšího označení. O vzniku samotného jména *Hlavno* (nejprve *Glawen* r. 1189, *Glaue* r. 1199, *Hlawen* r. 1337⁴, *Hlaven* r. 1454)⁵ existuje mezi starousedlíky několik výkladů.

První říká, že název *Hlavno* byl odvozen od *Kobylí hlavy*, pojmenování blízkého návrší. Byl to tedy šlechtický dvůr, který ležel nedaleko *Kobylí hlavy*. Později pak maskulinum *Hlaven* přešlo do kategorie neuter a dostalo podobu *Hlavno*. K tomuto

---

² Informace o Sudově Hlavně jsem již použila ve své bakalářské práci, většina textu je tedy citována: T. FANTOVÁ, *Běžná mluva v obci Sudovo Hlavno*, nepublikovaná bakalářská práce FF JU, České Budějovice 2011, s. 9–11. [cit. 2013-03-31]. Dostupné <http://wstag.jcu.cz/portal/prohlizeni/index.jsp>.

³ Evidence obyvatel, Obecní úřad Sudovo Hlavno.

⁴ GbSlov uvádí heslo *Hlavno* od adjektiva *hlavný* jako jméno místní s poznámkou Reg IV. už k roku 1337. Zdroj: <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani/asp> [cit. 2013-06-03].

⁵ L. HOUDKOVÁ, *Obec Sudovo Hlavno*. Nepublikovaná bakalářská práce, VŠ politických a společenských věd, s.r.o. v Kolíně, Kolín, 2010.

výkladu se přiklání i Antonín Profous ve své knize *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny* (2. díl, 1949).

Druhá teorie předpokládá, že tento název byl odvozen od druhu uhlířské práce, která se na tomto místě vykonávala. Podle této teorie je tedy výchozím pojmenováním slovo *hlaveň*⁶, jež označovalo nedopalek polena, ze kterého se v milíři páliho uhlí. Můžeme se pouze dohadovat, který z výkladů by mohl být pravdivý.

3.2.2 Místní pověsti

Lidová pověst, předávaná v ústní podobě z generace na generaci, vypráví, že obce v nejbližším okolí nesou názvy podle životního osudu vladyky Sudy⁷, který byl v těchto místech přepaden při návratu z lovu. V Konětopech, sousední obci vzdálené necelé tři kilometry ve směru na Mělník, mu lupiči údajně utopili koně, v Kostelním Hlavně uložili jeho kosti, v Hlavenci prý zanechali jeho hlavu a Sudovo Hlavno nese přímo jeho jméno podle místní tvrze, ve které sídlil.

Realita se v případě Sudova Hlavna od pověsti příliš neliší – vladyka Suda byl majitelem této vesničky. Aby se sousední Hlavna od sebe odlišila, Kostelní Hlavno dostalo své jméno vzhledem k tamnímu kostelu.

Přesné datum založení Sudova Hlavna není nikde písemně zaznamenáno, první písemná zpráva týkající se Sudova Hlavna vznikla v roce 1348 v Zakládací listině Staroboleslavské kapituly. Za dobu svého trvání vystřídala obec několik majitelů, vlastnil ji například Ryneš, Jan z Hlavence, Řehoř z Hlavna nebo již zmiňovaný vladycký rod Sudů.

Jak tomu bývá ve všech městech či vsích, i k Sudovu Hlavnu se váže řada pověstí, některé z nich se zároveň týkají sousedního Kostelního Hlavna a Hlavence, například legenda *O bezhlavých mužících*, kteří se zjevují na Krchovské cestě mezi Sudovým a Kostelním Hlavnem, dvě různé verze *O Fekstovi* či *O Bílé paní hlavnovské*. Tyto pověsti byly zaznamenány panem učitelem Václavem Hykou ze Dřís.

---

⁶ *Hlaveň*, *hlavně* je hořící, nebo ohořelé poleno. Dostupné z WWW: <https://madla.ujc.cas.cz> [cit. 2013-06-03].

⁷ ESSČ má heslo *suda*, -y, f., které vysvětluje jako označení *dvojice (osob, zvířat či věcí) nějakým způsobem k sobě patřících, pár, sudý počet*. Zdroj: <http://vokabular.ujc.cas.cz> [cit. 2013-06-03].

Podle Profouse bylo osobní jméno *Suda* domácí zkratkou osobních jmen *Sudimír* nebo *Sudivoj* apod. (*Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, Díl II., 1949).

3.3 Místní obyvatelé

Jak bylo již řečeno, obec je složena především z několika generací místních starousedlíků. Již od nepaměti se místní obyvatelé díky vhodné poloze obce živí zemědělstvím, hospodařením na velice úrodných polích.

Po druhé světové válce zde bylo v roce 1951 založeno jednotné zemědělské družstvo. Po roce 1955 se podle nařízení vlády týkající se hospodářsko-technických úprav pozemků začalo postupně likvidovat soukromé zemědělství. S narůstajícími kontingenty nezbylo malorolníkům nic jiného než vstoupit do JZD.

V letech 1992–1993 došlo k vyrovnání majetkových poměrů, od roku 2003 působí místní zemědělské družstvo jako akciová společnost a stále v něm pracuje valná většina nejstarší generace a nepatrná část generace střední. Většina obyvatel obce v produktivním věku dojíždí za prací do blízkých měst, nebo se věnuje soukromému podnikání, ale vztah k zemědělství zůstal v každém buď jako jistý druh koníčku, anebo jako doplněk obživy. Právě zemědělství hrálo velkou roli při pojmenovávání nejstarší generace přezdívkami. Některé z těchto přezdivek se dokonce staly dědičnými z otce na syna, vždy nejstaršího, ve třech nebo čtyřech generacích, ačkoliv nejmladší nositelé těchto přezdivek ani netuší, jaký byl jejich původní význam (např. *Orza*).

Obrázek 1 Sudovo Hlavno - mapa⁸

⁸ *Mapa České republiky*. Linkuj.cz, 2012. Dostupný na WWW:
 <http://www.google.cz/imgres?hl=cs&client=firefox-a&hs=RvY&sa=X&rls=org.mozilla:cs:official&biw=1024&bih=471&tbm=isch&prmd=imvns&tbnid=ZgPhMgZ3TD7MeM:&imgrefurl=http://linkuj.cz/%3Fid%3Dshow%26viewnr%3D4%26typ%3D0%26par%3D53911&imgurl=http://mapa.pivni.info/mapa_beer.GIF&w=2415&h=1400&ei=Izk4UPfTC4rO4QSy4YDwCA&zooom=1&iact=hc&vpx=72&vpy=187&dur=2026&hovh=171&hovw=295&tx=187&ty=85&sig=116381085500688667706&page=1&tbnh=92&tbnw=158&start=0&ndsp=10&ved=1t:429,r:5,s:0,i:155> Úprava vlastní.

4 Onomastika

Onomastika jako vědní obor se zabývá zkoumáním vlastních jmen. Propria nebo také onyma jsou lexikálními jednotkami, jež fungují v protikladu ke jménům obecným, apelativům a na nepojmové bázi pojmenovávají individualizované objekty.⁹

„Současný stav českého onomastického bádání je dán jednak postavením onomastiky mezi ostatními vědeckými obory, jednak teoreticko-metodologickými východisky, uplatňujícími se při zkoumání vlastních jmen v české onomastice. Nauka o vlastních jménech je v současném českém pojetí chápána jako relativně samostatná jazykovědná disciplína, pro niž je však samozřejmostí úzká spolupráce lingvistů s představiteli různých dalších oborů, především s historiky, archiváři a geografy, ale i se sociology, psychology, etnografy, archeology, přírodovědci a právníky“.¹⁰ Tuto tradici zdůrazňoval již V. Šmilauer a uplatňuje se ještě dodnes. Základem jsou především analytická studia propriálního materiálu, vlastní jména jsou z funkčního hlediska a systémového pojetí chápána jako strukturovaný celek. „Máme-li charakterizovat typické rysy české onomastické školy, zjistíme, že pro ni vždy byla kromě interdisciplinárnosti projevující se syntézou tří hlavních složek onomastického bádání, totiž stránky lingvistické, historické a geografické, a kromě úzké spolupráce mezi jmenovanými vědními obory typická i snaha o to, aby problematika vlastních jmen byla co nejpřístupnější všem zájemcům, ať už šlo o odborníky, nebo laiky“¹¹

Dlouhou řadu let byla onomastika pojímána pouze jako pomocná věda historická, až postupně začala být vnímána jako samostatná jazykovědná disciplína. Postupně se toponomastické doklady začaly využívat ke stanovení chronologie osídlování českých zemí. Zájem o jazyk, historii a kulturu a také o vlastní jména stoupá v době Národního obrození. Česká jména, zejména toponyma a antroponyma, jsou chápána jako výraz vlastenectví.¹²

Onomastika má silný interdisciplinární charakter, proto by měly být při jednotlivých bádáních využity i poznatky nejazykových oborů. V lingvistickém přístupu je metodologicky skloubeno synchronní a diachronní hledisko. „Ukazuje se totiž, že má-li být zkoumání co nejkomplexnější, je nutno oba tyto aspekty kombinovat. Jak

---

⁹ R. Šrámek, *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: MU, 1999, s. 11.

¹⁰ M. Harvalík, *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia, 2004, s. 9.

¹¹ M. Harvalík, o. c. v pozn. 9, s. 23.

¹² M. Harvalík, o. c. v pozn. 9, s. 12.

uvádí Ivan Lutterer, kvalitu toponomastického (a stejně tak onomastického, pozn. M. H.) výzkumu zaručí jen organické spojení různých metod, tradičních i netradičních, pokud se prověří jejich nosnost a pokud budou uplatněny v odpovídajících proporcích. Jakékoli doktrinářství je v onomastice škodlivé, ale to platí koneckonců o každém vědeckém podnikání¹³.

Nejde však o mechanické propojování poznatků z jednotlivých disciplín, ale o jejich syntézu. Vědomosti z jednotlivých oborů se musí organicky spojovat a jednotlivé složky přiměřeně hodnotit. „Velice příznačně a výstižně je onomastika označena jako „Brückenwissenschaft“ – věda, která jako most spojuje jednotlivé vědní disciplíny a zabraňuje jejich izolaci“¹⁴.

Pro studium bohemistiky má onomastika velký význam, vlastní jména se často užívají v oborech, jako je fonologie, morfologie, slovtvorba či lexikologie staré češtiny. „Na místních a osobních jménech je možné sledovat dobu a průběh příslušných hláskových změn, chronologii a produktivitu jistých typů slovtvorných derivací a v neposlední řadě způsoby přejímání cizích vlastních jmen a jejich postupné začleňování se do systému českého jazyka. Anoikonymický materiál zase může sloužit historické dialektologii. Styčné body nacházíme rovněž mezi onomastikou a etymologií“¹⁵. Sledování původu vlastních jmen napomáhá k lepšímu pochopení jazyka a vzájemné provázanosti jednotlivých sfér, apelativní a propriální.

Stejně jako toponomastika, je významné bádání antroponomastické, sledující zejména vývoj a klasifikaci typů rodných jmen a příjmení, hypokoristika a přezdívky. „Podrobně se hovoří i o společenském fungování osobních jmen včetně sociologických aspektů volby jména a právních otázek spojených jak s výběrem rodného jména, tak i s přechylováním cizích ženských příjmení v češtině se změnami či úpravami příjmení“¹⁶.

---

¹³ M. Harvalík, o. c. v pozn. 9, s. 12.

¹⁴ Tamtéž, s. 23.

¹⁵ Tamtéž, s. 25.

¹⁶ M. Harvalík, o. c. v pozn. 9, s. 27–28.

4.1 Dělení onomastiky

Onomastika se dělí na tři velké skupiny podle druhové povahy onymických objektů. Na jejich základě se pak třídí jednotlivá propria.

1. geonymická skupina – onymické objekty na povrchu země, pod povrchem a ve vesmíru (toponyma a kosmonyma);
2. bionymická skupina – živé onymické objekty (antroponyma, pseudoantroponyma, zoonyma);
3. chrématonymická skupina – onymické objekty, vztahy a jevy vzniklé lidskou činností.¹⁷

4.2 Funkce vlastních jmen

Hlavní funkcí proprií je ohraničit pojmenované objekty jako neopakovanou jednotlivinu, diferencovat je od jiných objektů a lokalizovat, tj. zařadit objekt do určitých věcných, prostorových, sociálních, kulturních, historických nebo ekonomických vztahů. Onymické objekty mohou být jak reálné (*Brandýs nad Labem, Jiřina Štěpánková, restaurace De Parade, pivo Holba* apod.), tak nereálné (pohádkové či literární postavy a toponyma, mytologická zoonyma, jevy a vztahy).

Onymické objekty pak dělíme na jednodenotátové (jedno proprium – jeden objekt) a vícedenotátové/komplexní, hromadné (jedno proprium – více objektů druhově stejných i odlišných).

Hlavní funkcí vlastních jmen je tedy nominace, individualizace nebo též diferenciaci, slouží ke společenské identifikaci. Další jsou funkce asociační, evokační a konotativní (odkazují na různé objekty identické, ať už s obecnými či vlastními jmény), ideologizující, mytizující a honorifikující. Důležité je také zařazení pojmenovávaného objektu do různých souvislostí, tedy funkce klasifikující. Popisná pojmenování se statusem vlastních názvů (přezdívky) zachovávají apelativní sémantiku a jejich původní lexikální význam bývá zřetelný, mají proto funkci deskriptivní a charakterizační. Účinek jména a dojem jeho působení zahrnuje funkci expresivní, emocionální, psychologickou.¹⁸

---

¹⁷ R. Šrámek, *Úvod do obecné onomastiky*, o. c. v pozn. 8, s. 16.

¹⁸ R. Šrámek, o. c. v pozn. 8, s. 23–24.

„Každý občan naší republiky dostane brzy po svém narození *jméno* (respektive dvě jména), které mu zpravidla vyberou rodiče, popř. příbuzní. Toto jméno, nazývané dříve jménem *křestním* (podle církevního křtu) nebo nověji v jazykovědě jménem *rodným* (dostane je po zrodu), se zapíše do knihy narození a na rodný list dítěte. Spolu s *příjmením*, které se na základě dohody rodičů dědí zpravidla po otci (někdy i po matce) a jež tedy nelze volit, se stává úředně platným pojmenováním občana našeho státu“.¹⁹

V současné společnosti jsou volba jména a jeho následné fungování dány třemi sociolingvistickými aspekty, které se vzájemně ovlivňují. Jsou to zejména činitele právní (usměrňují volbu a zápis jmen), jazykové (gramatické, pravopisné a výslovnostní) a mimojazykové (jméno je široce sociálním jevem, který je společensky hodnocen).²⁰

Každý občan má právo na jméno, ale s tímto právem jsou spojeny i vymezené povinnosti. Toto právo je určeno zákonem č. 301/2000 Sb. O matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů z 2. srpna 2000. „Občan má právo i povinnost užívat při jednání před orgány veřejné moci (dále jen „úřední styk“) jméno, popř. jména, která jsou uvedena v jeho rodném listu vydaném matričním úřadem.“²¹

4.3 Třídy vlastních jmen

- **GEONYMA** – jména pro kartograficky fixovatelné objekty krajiny
  - o **Toponyma**
    - **Oikonyma** – jména osídlených objektů (domy, sídliště, vsi, města – urbonyma, místní části měst, hrady, zámky apod.);
    - **Anoikonyma** – jména neosídlených objektů;
      - hydronyma – jména vod, příbřežní jména;
      - oronyma – jména vertikálního členění zemského povrchu (hory, kopce, doliny, roviny apod.);
      - agronyma – jména ekonomicky využívaných ploch, nejčastěji agrotechnicky (pole, vinice, louky apod.), také jména ještě neobdělávaných, pustých ploch;

¹⁹ M. Knappová, *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* Čtvrté vydání. Praha: Academia, 2006, s. 11.

²⁰ M. Knappová, o. c. v pozn. 18, tamtéž.

²¹ *Sbírka zákonů Česká republika*. Ministerstvo vnitra ČR. Praha, 2000, 56 s. Elektronická verze. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2000/sb085-00.pdf>>

- hodonyma – jména komunikačních spojů a zařízení spojená s cestováním (cesty, stezky, silnice, mosty, letiště apod.);
- choronyma – jména částí zemského povrchu, které nemají pojmenování anoikonymické; vznikly:
  - přirozeně (pouště, světadíly);
  - lidskou činností (země, státy, okresy, národní parky apod.).
- **Kosmonyma (astronyma)**
  - jména pro galaxie, planety, hvězdy apod.;
  - jména pro geonymické objekty na planetách, hvězdách a jiných nebeských tělesech;
  - jména pro umělá kosmická tělesa.
- **BIONYMA** – jména živých nebo jakoby živých objektů, které jsou společensky, sociálně fixovány.
  - **Antroponyma**
    - Struktura a obsah pojmenování osoby;
    - Rodné (křestní) jméno na oficiální úrovni;
    - Rodné jméno na neoficiální úrovni;
    - Příjímí, příjmení;
    - Ostatní členy struktury úplného oficiálního pojmenování osoby;
    - Neoficiální, tzv. živé pojmenování osob;
    - Přezdívková a posměšná vlastní jména osob;
    - Pseudonyma, kryptonyma;
    - Skupinová antroponyma:
      - obyvatelská jména;
      - etnonyma;
      - rodinná a rodová jména;
    - Standardizace antroponym, antroponyma a právo;
    - Nepravá antroponyma (jména mytologických, pohádkových, alegorických postav, hraček apod.).
  - **Theonyma**
  - **Zoonyma**
    - pravá – jména existujících zvířat;

- nepravá – jména zvířat mytologických, z pohádek apod.
- **Fytonyma**
- **CHRÉMATONYMA** – jména objektů, které jsou výsledkem lidské činnosti a jsou zakotveny v politických, kulturních či ekonomických vztazích, tedy ne v přírodě;
- (hranice jednotlivých skupin mezi sebou často plynule přecházejí);
  - **Jména výrobků**
    - jednotlivého výrobku;
    - produkovaných v sérii (sériích);
  - **VJ společenských institucí, organizací, zařízení** (př. VŠ);
  - **VJ společenského jevu** (př. svátek, událost, soutěž apod.);
  - **Jiné druhy chrématonym** (vyznamenání, historické dokumenty apod.);
  - **Chrématonyma a právo** (ochranná známka, reklama apod.);
  - **Chrématonyma a jiné druhy VJ** (př. využití toponym v názvech turistických agentur).²²

4.4 Vztahy mezi onomastikou a dialektologií

Jak již bylo řečeno, onomastika je silně interdisciplinární. Spolupracuje s obory jazykovými i nejazykovými, velmi blízko má například k dialektologii. Mezi nimi tak vzniká úplně nová disciplína – onomastická dialektologie. „Vztah dialektologie a onomastiky je reciproční a lze ho charakterizovat jako užitární.²³ Dialektologické znalosti pomáhají zjistit nářeční podobu zkoumaných propriet a jejich komunikační varianty či vysvětlit vznik jmen, vlastní jména bývají zase využívána zvláště historickou dialektologií jako cenný materiál pro zjištění dřívějšího rozsahu určitých nářečních jevů.“²⁴ Onomastická, především toponomastická analýza historických zápisů ve starých pramenech přináší často velmi cenné poznatky o jevech z oblastí užších skupin nářečí.

Počátek lingvistické geografie můžeme hledat již v době Národního obrození. Kvůli dialektům vznikl jazykový zeměpis a jazykovězeměpisná metoda získala své místo v dialektologických výzkumech. Územní hledisko hraje při zkoumání vývoje a

²² R. Šrámek, o. c. v pozn. 8, s. 163–165.

²³ R. Šrámek, o. c. v pozn. 8, s. 148.

²⁴ M. Harvalík, o. c. v pozn. 9, s. 35.

diferenciace nářečí významnou roli, jednotlivé dialekty prostorově projektují jazykový vývoj a „lingvistická geografie umožňuje rekonstruovat postup jazykových změn“.²⁵

4.4.1 Vlastní jména a dialektologie

Pro dialektologické bádání je nezbytné zkoumat dostatečné množství jazykového materiálu, které umožní postihnout danou problematiku co nejkompexněji. V současnosti napomáhá dialektologům především moderní technika – mohou zaznamenávat i rozsáhlé rozhovory na diktafony, digitální kamery apod. a následně je přehrávat v počítači. „Při získávání českých historických nářečních dokladů jsme však odkázáni na dochované písemné památky nejružnějšího charakteru, z nichž značná část bývá psána spisovným jazykem, takže vliv dialektů na jejich jazykovou stránku je spíše nesoustavný a výskyt dialektismů jen víceméně náhodný. (Cuřín, 1968). Takovýto diachronní materiál je ovšem značně omezený a vzhledem ke své nesourodosti a nekomplexnosti jak z hlediska areálového, tak i časového nemusí být zcela spolehlivý“.²⁶ Nemůže tedy dostačovat k věrohodné a spolehlivé rekonstrukci historického nářečního stavu.

Podle Harvalíka je vhodným doplňkem materiálu ke zkoumání právě soubor vlastních jmen. Propria a apelativa se mezi sebou často prostupují, je zřejmé, že právě obecná jména dávala často vznik jménům vlastním. Etymologie těchto jmen je shodná, liší se pouze jejich funkce. „Propria jsou v okamžiku svého vzniku ve všech jazykových plánech pevně zakotvena v místním dialektu, na rozdíl od nářečí, podléhajících přirozenému jazykovému vývoji, se však podoba jmen vzhledem k jejich primární funkci (pojmenováním rozlišit a vyčlenit konkrétní označovaný objekt ze třídy objektů jemu podobných) a specifickému charakteru (při přechodu obecného jména v proprium ztrácí na významu soubor konotací spojených s původním apelvativem a proprium se stává značkovým) mění v průběhu času pomaleji a méně dynamicky, popř. se zcela vytrhává z jazykového vývoje, takže se jejich dnešní forma nijak neliší od formy původní. To umožňuje zachování a udržení starších jazykových jevů ve vlastním jméne obsažených“.²⁷

Různé druhy vlastních jmen mají k obecným jménům, která dala základ jejich vzniku, různě blízko. Podle Harvalíka k nim mají nejbližše pomístní jména a neoficiální

---

²⁵ M. Harvalík, o. c. v pozn. 9, s. 37.

²⁶ Tamtéž, s. 41.

²⁷ Tamtéž.

vlastní jména (např. přezdívky), jejichž vznik z apelativ je plynulý a jež využívají bohatou slovní zásobu. Tím, že se jméno vytrhne z jazykového vývoje a jakoby ustrne, ztrácí se občas jeho sémantické a etymologické souvislosti. Může docházet k jeho komolení, změnám v důsledku mylného výkladu či psychologického přiřazení „příbuznému-nepříbuznému“ slovu, či k lidové etymologii. Odhalit a objasnit pak původ takového propria je značně obtížné. Věnuje se tomu etymologická onomastika, která právě odhaluje a objasňuje etymologii proprií. Stejně jako sama onomastika, využívá etymologická onomastika poznatky různých disciplín, ať už jazykových či mimojazykových.

„Možnost, že se jméno zachovává, i když apelativum zaniká, je dána přímým vztahem propria k jedinečnému denotátu. Po zániku apelativa se ze jména stává jakási nálepka, která ztratila souvislost s apelativní slovní zásobou“.²⁸ Když obecné jméno ze slovní zásoby zanikne, vlastní jméno nadále funguje jako izolovaný prvek.

Také některá příjmení mohou podle Beneše²⁹ (1962) mít nářeční ráz. Místo svého vzniku pak prozrazují hláskoslovnou podobou nebo typem tvoření. Patrný bývá moravský původ (*Baran, Grygar, Krejčíř, Nohavica* apod.), nepřehlédnutelné jsou také některé české nářeční prvky v příjmeních (*Kolinský, Pojžárek, Řejha, Sejkora, Vondra*).

4.4.2 Dialekt v obci Sudovo Hlavno

V této kapitole uvádím závěry ze své bakalářské práce, která byla věnována právě obecné mluvě v naší obci.³⁰ Usuzuji, že místní nářečí mohlo ovlivnit některé současné či dědičné přezdívky.

V bakalářské práci jsem věnovala pozornost běžné mluvě v obci Sudovo Hlavno, která patří do nářeční skupiny české v užším slova smyslu a do podskupiny středočeské. Zaměřila jsem se nejen na prvky obecné češtiny a středočeského nářečí, ale také na projevy severovýchodočeského nářečí, jehož rysy se zde objevují pravděpodobně vlivem blízkosti naší obce k severovýchodočeským izoglosám. Cílem práce bylo posoudit míru vlivu nářečních rysů a nadnářečního útvaru, obecné češtiny.

---

²⁸ M. Harvalík, o. c. v pozn. 9, s. 43.

²⁹ J. Beneš, *O českých příjmeních*. Praha: Academia, 1962.

³⁰ Závěr cituji ze své bakalářské práce: T. FANTOVÁ, *Běžná mluva v obci Sudovo Hlavno*, nepublikovaná bakalářská práce FF JU, České Budějovice 2011, s. 61–63 [cit. 2013-03-31]. Dostupné <http://wstag.jcu.cz/portal/prohlizeni/index.jsp>.

Komunikanty jsem vybírala podle věkových skupin, které jsem rozdělila do tří generací – nejmladší, střední a nejstarší. Každá tato skupina zahrnovala pět řízených rozhovorů. Snažila jsem se o to, aby v každé generaci byli zástupci různého vzdělání či pracovního zaměření. U všech komunikantů jsem použila stejný seznam otázek, aby byla témata výpovědí podobná. U každé generace jsem k jednotlivým mluvčím uvedla informačně-sociologický odstavec, aby bylo jasné, čím mohl být jeho mluvený projev ovlivněn.

Mým úkolem tedy bylo sledovat primárně hláskoslovné a tvaroslovné rysy mluvy místních obyvatel a zjistit výskyt příznakových nářečních rysů. Okrajově jsem sledovala také syntaktickou stránku promluv, zevrubně jsem popsala mluvu každého respondenta a hledala jsem v textech vybrané odchylky od pravidelné větné stavby (syntaktické závěry v této práci neuvádím).

Řeč všech mluvčích se vyznačuje hláskoslovnými a tvaroslovnými rysy obecné češtiny, jejichž užívání roste nepřímou úměrou – se zvyšujícím se věkem mluvčích klesá frekvence užívání obecně českých prvků. Přesto je u všech generací jádrem mluvené řeči obecná čeština, u mluvčích s vyšším vzděláním převažuje ve všech generacích užívání spisovné češtiny, ve které se občas objeví dialektické či obecně české prvky.

Kromě toho jsem ve všech generacích zaznamenala zřetelné projevy vlivu severovýchodočeského nářečí. Prvky jeho užívání bych zde nyní ráda shrnula.

Hláskosloví

Pouze výjimečně jsem zaznamenala obouřetnou výslovnost souhlásky *v*, a to u nejstarší generace. Tento prvek je silně zatlačován do pozadí, v blízké době jistě vymizí úplně.

Diftongizace *í, ý* v *ej* ve větším rozsahu než ve středočeském nářečí je užívána zejména nejstarší generací, střední generace už ji vůbec neužívá, nicméně u nejmladší generace se opět začíná objevovat. Pokud nebude snahou mladých „nevypadat směšně“ tento prvek opět vytlačen, je pravděpodobné, že do budoucna zůstane zachován.

Oba druhy krácení samohlásek jsou užívány všemi generacemi téměř důsledně, nejmladší generace užívá krácení pravidelněji než obě starší generace, tento prvek jistě nevymizí.

Naopak prodloužení kmenové samohlásky s klesajícím věkem ubývá, u některých mladých se zachovává jen výjimečně, pravděpodobně nejčastěji dlouží kmenovou samohlásku ve slově *pívo*. Generace našich dětí už kmenovou samohlásku pravděpodobně nebude dloužit vůbec.

Zánik neznělé výslovnosti předložky *s* před jedinečnými hláskami je zde velice výrazný, zejména u střední a nejmladší generace (z *máslem*). U nejstarší generace se tento jev kryje s dalším významným prvkem, kterým jsou změny předložek, zejména vynechávání předložky *s* v instrumentálu (typ *jít mámou na póle*). Střední generace předložku *s* téměř nevynechává a častěji užívá její znělou výslovnost. Do mluvy mých vrstevníků se vynechávání této předložky pomalu vrací, snad zůstane zachováno i do budoucnosti.

Tvarosloví

Zakončování podstatných jmen mužského rodu životného v dativu a lokálu singuláru na **-oj** místo **-ovi** jsem v textech zaznamenala pouze jednou u nejstarší mluvčí. V běžné řeči tento prvek není užíván vůbec, vyskytl se zde spíše náhodou.

Nahrazování akuzativu podstatných jmen rodu mužského životného nominativem je v naší obci velmi výrazné, používá jej velká většina místních obyvatel. U nejstarší generace se tento prvek nejčastěji objevuje u maskulin zakončených na **-i** (*vojáci, zajíci, králíci, rodáci* apod.), zatímco u mladší generace můžeme tento jev zaznamenat především u podstatných jmen zakončených na **-ové** (*mám tři synové, hráli jsme si na četníci a zlodějové* apod.).

Severovýchodočeské tvary osobních a rodinných jmen typu *Pepik Matějcu* s rodinným jménem v genitivu plurálu si místní nářečí upravilo na *Pepik Súrúf* s rodinným jménem ve funkci přivlastňovací, tedy v singulárovém tvaru přídavného jména přivlastňovacího. Tento tvar užívají všechny generace a je velice „nakažlivý“ pro přistěhované. Po třech měsících pobytu v obci jsem jej začala užívat také.

Analogické uniformní plurálové tvary zájmena *ten* ve prospěch podoby základního tvaru se nejčastěji vyskytují u střední generace. U nejstarší generace se objevují spíše výjimečně, nejmladší generace jich téměř neuvžívá.

Tvar *mně* v dativu osobního zájmena *já* v nepřízvučném postavení je ve všech generacích užíván, ale nedůsledně.

Přechod adjektiva *cizí* k tvrdému vzoru „dobřej“ (*cizej, cizejch, cizá*) v rámci diftongizace *í* v *ej* po ostrých sykavkách nejstarší generace vůbec neuvžívá, střední generace tento prvek občas použije, ale ještě stále zachovává tvar *cizí* pro feminina, zástupci nejmladší generace užívají tohoto prvku velmi výrazně.

Nahrazování přídavného jména přivlastňovacího složeným tvrdým adjektivním tvarem můžeme u některých obyvatel pozorovat již při vyslovování názvu obce – mnoho jich

použije tvar *Sudoví Hlavno*. U všech tří generací se tento jev v mluvě vyskytuje, ale opět nedůsledně.

Posoudila jsem míru vlivu nářečních rysů a obecné češtiny a došla jsem k závěru, že vliv obecné češtiny stoupá. Zejména je to způsobeno jejím užíváním v médiích i ve školách, ale zároveň mohu říci, že podíl nářečních prvků je v mluvě obyvatel naší obce stále dostatečně vysoký. Některé prvky pravděpodobně během let definitivně vymizí, ale mnoho jich zůstává i u nejmladší generace stále zachováno.

4.5 Příjmení

Ve slovní zásobě národa tvoří příjmení zvláštní skupinu. Jejich původní význam se ztrácí, často se liší i pravopisem nebo skloňováním. Jsou ustáleným značením svého nositele, dědičné nejčastěji po otci, v přechýlené podobě se přenáší na manželku a na dcery. V dnešní době není neobvyklé, že se manželé rozhodnou pro společné užívání jména ženy.³¹ „Jsou zbavena významu příslušného obecného jména nebo základu i přípony, někdy jsou odlišena od apelativa i pravopisem, deklinací a typy derivačními“.³²

4.5.1 Původ a vznik příjmení

Vznik příjmení, jejich původ i vývoj řadíme mezi jevy jazykové a historicko-společenské. Příjmení dnes už nepředikuje vlastnosti svého nositele, pouze rozlišuje muže a ženy. „Dědičná příjmení se u nás vyvíjela postupně z nedědičných **příjmí** (přízvisek), kterými se rozlišovali lidé stejného jména v obci nebo v jiném kolektivu. Samo slovo příjmení dodnes naznačuje druhotný vztah k osobnímu jménu, stálo jen „při jméně“ a doplňovalo je. Nabývalo významu teprve ve chvíli, kdy pouhé označení osobním jménem nestačilo k přesnému odlišení osob“.³³ Nejčastější označení bylo po otci, řidčeji po matce či manželce. Na vsi bylo také obvyklé rozlišování osob jmény „po chalupě“. Ve městech, ve kterých žilo více lidí na menším prostoru, bylo odlišování jednotlivých osob důležitější než na vesnici a dělo se tak na základě zaměstnání, kterými se jednotliví jmenovci diferencovali, a svého původu.

Dalším zdrojem příjmí, později příjmení, který uvádí Moldanová, jsou fyzické a duševní vlastnosti, podoba. Toto pojmenování bylo buď přímé (*Černý, Smutný, Zrzavý*

---

³¹ D. Moldanová, *Naše příjmení*. Praha: Mladá Fronta, 1983, s. 11.

³² J. Beneš, o. c. v pozn. 28, s. 326.

³³ D. Moldanová, o. c. v pozn. 30, s. 11.

apod.), nebo nepřímé, přenesené (*Bejček, Růžička*). Příjmení mohlo být získáno také na základě nějaké historky, příhody nebo charakteristického slovního obratu. Tato příjmení mají očividný expresivní charakter – vyjadřují o svém nositeli něco charakteristického, lichotí mu, nebo ho haní (*Láska, Rozum, Stupka*).

„Naše příjmení vznikala během několika století, od 14. do 18. století, nejprve u šlechty, pak u měšťanů a u svobodných sedláků. Vývoj společnosti a zdokonalování veřejné správy vyžadovaly přesnou evidenci osob: tato potřeba vedla k ustalování příjmení. Po rozmanitých nábězích byla u nás dědičnost a neměnnost příjmení uzákoněna r. 1780. Tehdy také dostali své příjmení bezzemci a čeled³⁴. K ustalování dědičných jmen českých rodů docházelo v nestejných dobách. Velkou roli hrálo především společenské postavení rodu i člověka ve společnosti. Majetní obyvatelé, kteří byli ve společnosti pevně zakotveni, měli ustálené dědičné jméno rodu dříve než nemajetní (např. *Kořenský, Malovec*).³⁵

Vývoj jazyka a jeho proměny zanechaly stopy také ve vývoji příjmení. Najdeme mezi nimi slova a věci, jež se již neužívají nebo svůj stav a význam změnily, hláskové archaismy, nářeční prvky, slang (*Korčák, Oustrata, Vokolek*).

V průběhu 19. století převáděli podle Beneše (1962) matrikáři příjmení českých obyvatel do spisovné podoby nového pravopisu, často napravovali komolení jmen, a tak se podoby některých jmen ustálily na jedné. Během historie také často dochází (se schválením úřadů) k počešťování cizojazyčných jmen jako projev vlastenectví.

Význam některých příjmení je jasný, u jiných se po něm musíme zdlouhavě pít. U některých je význam pouze jeden, u jiných existuje několik způsobů jejich výkladu, především podle jejich původu. „Výklady nejsou vždy průkazné: často se musíme spokojit jen s dohady opřenými o znalosti vývoje jazyka, hláskoslovných změn, kterými procházel, ale i historických a kulturněhistorických reálií. Při průzkumu příjmení je velmi důležitá i etiologie, tj. objevování příčin a důvodů, jež vedly ke vzniku toho kterého příjmení, proč to které slovo se stalo něčí přezdívkou nebo proč z něho vzniklo příjmení, přízvisko. K etymologickému zkoumání je nezbytné znát život a práci

---

³⁴ Tamtéž, s. 12.

³⁵ J. Beneš, o. c. v pozn. 28.

těch pokolení, za jejichž života příslušné příjmy nebo příjmení vzniklo“.³⁶ Při průzkumu nesmí být zanedbáno ani komolení jmen, umělé „zušlechtování“, změny grafické podoby či špatné čtení.

Není neobvyklé, že mají nepříbuzní jedinci stejné příjmení. Stejná příjmení vznikala na různých místech, ne vždy byla motivace vzniku jména shodná. „Někdy se stává, že mnoho lidí v téže obci má totéž příjmení [...]. Vznik tohoto zjevu je u příjmení jinde celkem vzácných hledat v tom, že se po ustálení svých jmen rody rozrůstaly a jejich členové zůstali na místě“.³⁷ V takových obcích se může u jmenovců vyvinout přezdívkou jako doplněk příjmení (viz dále „Ladislav Mareček“).

4.5.2 Výklad původu příjmení

Chceme-li vykládat původ českých příjmení, musíme si podle Beneše (1962) nejprve ověřit, zda se skutečně jedná o příjmení českého původu. U některých jmen je jejich původ jasný na první pohled, u některých se musí dlouze bádát, než se dojde k nějakému původu, může se ale také stát, že se k původu nedostaneme. Etymolog by měl znát jak jazykový vývoj, jeho změny, nářeční jevy a slovní zásobu, tak i mimojazyková fakta. Po sebrání dostatku materiálu může etymolog interpretovat své výsledky bádání.

4.5.3 Současná příjmení a jejich dělení

Podle Moldanové je českých příjmení více než 40 000. Některá příjmení jsou obvyklá a často se opakují také u nepříbuzných osob, jiná jsou vzácná a mohou se objevovat pouze v rámci jedné rodiny. „Nejčastější české příjmení je *Novák* (má ho necelé 1% naší populace). Že máme u nás tolik *Nováků* je způsobeno tím, že novost byla prvním a výrazným rozlišovacím znakem člověka, který přišel do uzavřeného kolektivu“.³⁸ Totéž platí o příjmeních *Nováček*, *Novotný*, *Nový*.

Dalším výrazným diferenčním znakem byl vztah k vrchnosti, tak vznikla častá příjmení *Svoboda* a *Dvořák*. Stejně časté je také rozlišení vlastnosti – *Černý*, který byl mezi světlou populací nepřehlédnutelný. „Toto příjmení má u nás i svůj německý

---

³⁶ D. Moldanová, o. c. v pozn. 30, s. 13.

³⁷ J. Beneš, o. c. v pozn. 28, s. 13.

³⁸ D. Moldanová, o. c. v pozn. 30, s. 15.

ekvivalent, ať už ve formě spisovně německé *Schwarz* nebo počeštěné *Švarc*³⁹ Vyskytuje se i v nářeční podobě *Švorc* (za upozornění děkuji M. Janečkové).

V České republice není obvyklé ani povolené užívat příjmení namísto rodného jména (např. *Dvořák, Černý*), především z identifikačních důvodů. Nicméně naopak, podoba rodného jména na místě příjmení, je u nás velmi častá. Je to dáno především tím, že se některá příjmení vyvinula z rodných jmen.⁴⁰ Pro příklad můžeme uvést jména: *David Martin, Vít David, Marek Vít*. Tyto podoby jmen však způsobují časté identifikační problémy, konkrétním příkladem mohou být právě výše zmínění pánové, kteří pracují ve stejné kanceláři a kvůli jejich podobným jménům dochází k různým omylům (telefonickým, poštovním atd.). Příjmení může mít tvar hypokoristika, někdy i v nářeční podobě: *David Franta, Petr Vítek, Jan Vondráček*.

Podle Knappové (2006) nejsou neobvyklá ani obourodá příjmení. V češtině se jedná zejména o původní přídavná jména měkká (např. *Dolení, Hořejší, Kočí* atd.) a přivlastňovací (např. *Martinů, Pavlův, Fojtůj* atd.). Dále jsou to taková příjmení, která mají původní tvar genitivu plurálu a vyjadřují příslušnost k rodu, nejčastěji zakončená na *-ých* (např. *Šedivých, Šťastných* atd.), příjmení z dalších slovanských jazyků zakončená nejčastěji na *-ych, -ých, -ech, -ich, -iech* (*Jurových, Múdrych, Bratrych, Miškech, Baložoviech, Dolgich*) a původně větná příjmení (např. *Osolsobě, Skočdopole* atd.). Tato jména lze přechylovat, častější je však jejich ženská podoba shodná s mužskou.

Třídění do skupin podle původu je u různých jazykovědců odlišné. Beneš ve své publikaci *O českých příjmeních* uvádí, že by nejvhodnějším způsobem třídění příjmení byly pohnutky či motivy, n jejichž základě příjmení vznikla. Tyto pohnutky se však mnohdy u stejných jmen liší.⁴¹ Pochod jednotlivých pohnutek ke vzniku příjmení by se velice špatně dohledával i dokazoval, proto Beneš zvolil dělení podle základových slov, ze kterých příjmení s největší pravděpodobností vznikla přenesením či odvozením⁴²:

- z křestních a osobních jmen;
- z přivlastňovacích tvarů;

---

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ M. Knappová, o. c. v pozn. 18.

⁴¹ J. Beneš, o. c. v pozn. 28.

⁴² Tamtéž.

- ze jmen žen;
- ze jmen místních a pomístních;
- z názvů obyvatelských;
- podle názvů domů a domovních znaků;
- z kmenových a národních jmen;
- ze slov vztahujících se k přírodě;
- ze slov vztahujících se k člověku (věk, příbuzenské vztahy, zaměstnání, části těla);
- z názvů věcí;
- z abstrakt, kolektiv, z názvů náboženských představ a věcí;
- z adjektiv;
- ze sloves;
- z nesklonných slov;
- ze slov složených;
- zvláštní tvary;
- tvary latinské a přejaté.

Benešovo dělení pro mou práci příliš nevyhovuje, uvádím je spíše jako příklad různosti třídění. Moldanová⁴³ třídí jednotlivá příjmení podle původu pouze do čtyř skupin, pro mou práci bude tedy její klasifikace vhodnější:

- skupina příjmení vzniklých z rodných a křestních, tj. osobních jmen (OJ);
- příjmení z místních jmen;
- příjmení z apelativ;
- příjmení ze slov cizího původu.

Tyto skupiny pak dále dělí do menších podskupin určujících konkrétnější původ, které uvedu v praktické části.

4.5.3.1 Zdrobnělá příjmení

Je velmi zajímavé, jak uvádí Mates⁴⁴, že množství a četnost zdrobnělých příjmení nejsou v žádném jiném slovanském jazyku tak rozsáhlé, s největší pravděpodobností ani v žádném jiném evropském jazyce. „Vedly se i diskuse o tom, že každé naše zdrobnělé příjmení je vlastně patronymem – jménem po otci. Otec Adam,

⁴³ D. Moldanová, o. c. v pozn. 30.

⁴⁴ V. Mates, *Jména tajemství zbavená*. Praha: Knižní klub, 1998.

syn Adámek...“⁴⁵ Patrně to nemůžeme ani vyvrátit, ani potvrdit. Deminutivem nemusí být nutně označován pouze syn, ale v jedné lokalitě, v níž je potřeba osoby se stejným jménem rozlišovat, např. také ten menší, mladší, méně fyzicky zdatný, z jízlivosti také chudší, pro odlišení mistra (*Kovář*) od tovaryše (*Kovařík*) a učedníka (*Kovaříček*).

4.5.4 Problémy příjmení v praxi

Podle Knappové⁴⁶ je problematika příjmení v praxi dána již tím, že je příjmení neměnné a dědičné. Největší problémy se tak týkají tvaroslovné podoby příjmení. Problémy s mluvnickou podobou příjmení mohou vznikat u některých příjmení při skloňování (př. u cizích příjmení zakončených na *-e*, *-er*, *-el*, u příjmení se dvěma možnostmi skloňování či s příjmením typu adjektivního tvrdého) a přechylování. Pravopisná podoba je dána již tradicí, občas se vymyká pravopisným pravidlům, ale problémy většinou nečiní.

4.6 Přezdívky

Již v dávné minulosti bývali lidé pojmenováni přezdívkami, často za svými zády. Některé přezdívky vyjadřovaly posměšný podtext, jiné měly především rozlišující charakter. Přezdívka pak někomu může zůstat na celý život, jindy po nějaké době omrzí a přestane se užívat. V přezdívkách se skrývají narážky na něco nápadného či neobvyklého – ve fyzickém vzhledu, v povaze, může upozorňovat na činnost, oděv, majetek, příhodu apod.⁴⁷

Knappová⁴⁸ připomíná, že historickým a společenským vývojem se některé podoby jmen přehodnocují, posouvají se hodnoticí měřítko a jména tak mohou ztrácet svůj neoficiální, expresivní charakter „přezdívky“, např. u jména *Dorota* byl pocíťován podtext – lehká holka, „přezdívka“ *Dora* pak získala oficiální podobu.

V dnešní době se některé podoby domácích jmen či přezdívek mohou užívat jako jména umělecká. Občas je tak na místě rodného jména (v uměleckém světě i na místě obou jmen – *Madonna*) přezdívka, pseudonym, zkomolené jméno apod. (např. *Láďa Orza*). Jejich uživatelé neporušují zákon o matrikách, ale jako oficiální jméno

---

⁴⁵ V. Mates, o. c. v pozn. 43, s. 15.

⁴⁶ M. Knappová, O jméně a příjmení z hlediska praxe. *Naše řeč* 53, 1970, č. 4–5, s. 251–264. Dostupné na WWW: < <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5515>

⁴⁷ J. Beneš, o. c. v pozn. 28.

⁴⁸ M. Knappová, o. c. v pozn. 18.

přezdívkou být přijata nemůže a v oficiálním styku se užívá jméno a příjmení uvedené v rodném listě.

4.7 Jména po chalupě

Dnes už pomalu mizejícími pojmenováními jsou jména po chalupě nebo po stavení. Tato jména se získávají například po bývalém majiteli, nejčastěji samozřejmě na vesnici – místní jsou zvyklí na pojmenování obyvatel konkrétního domu, a tak po nastěhování někoho jiného stále říkají např. „u Horáků“, ačkoliv zde již bydlí „Polákové“. „V takovém jméně po stavení se často udržuje jméno rodu, který už ze vsi dávno zmizel, aspoň po mužské pošlosti. Dokud totiž nebyla rodová jména ustálena, příjmení dřívějšího majitele se často přenášelo na nového majitele z jiného rodu“.⁴⁹

---

⁴⁹ J. Beneš, o. c. v pozn. 28, s. 9–10.

5 Příjmení

5.1 Skupina příjmení vzniklých z rodných a křestních, tj. osobních jmen

Tato skupina je podle Moldanové rozsáhlá, i Knappová uvádí, že patří k největším. Nejčastějším základem jsou jména, která se v naší zemi vyskytovala po staletí. Stejně tak osobní jména, která se u nás téměř nevyskytují, dala vzniknout mnoha příjmením. Některá jména jsou užita v nezměněné podobě, jiná vytvářejí skupiny odvozenin. Existuje asi 150 přípon, kterými jsou tyto odvozeniny tvořeny.

„V našich příjmeních se vedle křesťanských jmen domácího původu objevují počestěná jména biblická, latinská, německá a západoevropská, ale také stará předkřesťanská jména slovanská, ať už v podobě složené či v podobě zkrácené. V základě našich příjmení se zachovala i stará germánská jména, jak počestěná, tak původní“.⁵⁰

Po dlouhou dobu byla jediným prostředkem identifikace osob křestní jména, později se začala užívat také jako příjmi a z nich se následně vyvinula dědičná příjmení.⁵¹

V Sudově Hlavně do této skupiny patří příjmení:⁵²

- Adamec**
- výklad podle Matese: „malý Adam“, příjmení vzniklo ze zdobněliny křestního jména *Adam*, zároveň Mates uvádí, že přípona **-ec** má více funkcí – nejenže se jedná o staré deminutivum, ale může určovat také příslušnost k rodu *Adamů*, lokalitu, ze které nositel pochází; jméno *Adam* pochází ze Starého zákona, byl to první člověk, kterého Bůh stvořil, hebr. *hádám* = země, hlína, prst (Mates, 1998: 14–15);
  - výklad podle Knappové: příjmení ze jmen hebrejských a aramejských; *Adam* = prst, země;

⁵⁰ D. Moldanová, o. c. v pozn. 30, s. 15–16.

⁵¹ M. Knappová, *Příjmení v současné češtině. Jazyková příručka*. Liberec: AZ KORT, 1992.

⁵² V následujících heslových částech budu výklady příjmení od různých lingvistů citovat v závorce za příslušným heslem.

- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklo se starozákonního osobního jména *Adam* = člověk stvořený ze země (Moldanová, 1983: 39);

Adámek

- výklad podle Matese: obdobný jako u předchozího příjmení; deminutivum s novější příponou *-ek*; zastarale *Adámek* = naháček (Mates, 1998: 15–16);
- výklad podle Knappové: viz *Adamec*; jiný deminutivní sufix;
- výklad podle Moldanové: viz *Adamec*;

Antoš

- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklo ze staročeského osobního jména *Antonín* (dnešní pokračování *Antoni* a *Antony*) z původního latinského *Antonius* = vynikající; k základu *Ant-* připojen český sufix *-oš* (Moldanová, 1983: 39–40);
- výklad podle Matese: stejně jako Moldanová řadí toto příjmení mezi vzniklá z osobního jména *Antonín*; rozšířilo se v období baroka; význam původního jména *Antonius* se váže ke starému Římu, vyjadřovalo „přední, čelní, vynikající“ (Mates, 2003: 22–23);

Bartoš

- výklad podle Matese: patří do kategorie příjmení ze jmen osobních, vzniklo zkrácením jména Bartoloměj a přidáním sufixu *-oš*; Bartoloměj vystupuje v Novém zákoně, byl jedním z apoštolů, zemřel mučednickou smrtí; aramejsko-hebrejský základ *bar* = syn, *Talmaj* = brázda, mohl to tedy být syn oráče, syn bohatého rolníka, syn bojovníka (brázdy v obličeji, jizvy). Mohl tak být ale pojmenován i mladý člověk, jehož kůže byla nezvykle vrásčitá, pak by se jednalo o pojmenování podle nápadné vlastnosti.
- výklad podle Knappové: příjmení ze jmen hebrejských a aramejských, *Bartoloměj* = syn Talmajův;
- výklad podle Moldanové: přiklání se také ke vzniku tohoto příjmení z aramejského osobního jména *Bartoloměj* (syn Tolmajův, oráč); k základu *Bart-* připojen sufix *-oš*;

- Beneš**
- Mates i Beneš (Beneš 1962: 64) řadí toto příjmení do kategorie odvozených od jmen osobních/křestních, konkrétně od latinského jména *Benedikt*;
  - vzniklo krácením a připojením českého sufixu – zde se Mates a Beneš ve výkladu rozcházejí:
  - výklad podle Beneše: od jména *Benedikt* se oddělila část *Bene-* a přidal se sufix *-š*;
  - výklad podle Matese: oddělila se část *Ben-* a připojil se sufix *-eš*. Původní latinské *Benedictus* v překladu znamená *požehnaný, blahořečený, dobrořečený*, lat. *bene* = dobrý, *dictum* = řečený;
  - výklad podle Moldanové: shoduje se s Matesem; další možná příčina vzniku: v hanáckém nářečí apelativum *beneš* = malá buchta, druh koláče, u Židů překlad osobního jména *Baruch* (Moldanová, 1983: 42–43);
  - výklad podle Knappové: příjmení vzniklo z latinského jména *Benedikt* „blahoslavený, požehnaný“ (Knappová, 1992: 17);
- Blažek**
- výklad podle Matese: možná „koptavý“; patří do kategorie příjmení utvořených z křestních jmen, z původního řeckého *Blasios*, počeštěného *Blažej*; dále Mates uvádí, že by obsahem příjmení mohlo být „nějak postižený, s vadou řeči, koptavý, či neobratný, nešika“; podobnost s příjmením *Baláz* (Mates, 1998: 27);
  - výklad podle Moldanové: uvádí, že příjmení vzniklo z řeckého *Blasios* = neobratný;
- Burián**
- výklad podle Matese: uvádí pouze českou variantu *Burian*, „bouřící Ján/Jan“;
  - výklad podle Moldanové: příjmení vzniklo od osobního jména *Burian*;
- Buta**
- výklad podle Moldanové: toto příjmení vzniklo pravděpodobně z křestního jména *Bohut* → *Bút*; další možný výklad z nářečního

apelativa *bůta* = bota (Moldanová, 1983: 49);

Cerha

- výklad podle Matese: příjmení odvozené od jména *Cyril* (jeden z věrozvěstů), řecké *kyrios* = pán; základ „Cerha“ se objevuje i v některých českých toponymech (Mates, 2004: 74–75);
- stč. varianty *Crh* i *Crha* (*Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 21.10.2012]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>);
- Knappová stejně jako Mates hledá původ tohoto příjmení u jména Cyril (řecký původ: *pánův*, tj. *boží*);
- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklo z osobního jména Cyril, řeckého *Kyrilos* = pánův;

Diviš

- výklad podle Matese: příjmení odvozené od řeckého jména *Dionýsos* (bůh vína) nebo staročeského jména *Divislav*, zároveň ale uvádí, že můžeme původ tohoto příjmení hledat také mezi tělesnými a duševními vlastnostmi: divoký, divný, udivený člověk (Mates, 1998: 50); viz také *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 21.10.2012]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>);
- výklad podle Moldanové: shoduje se s výkladem Matese (křestní jméno *Dionýsios* = božské dítě, bůh vína);

Hála

- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklo z osobního jména *Havel*, pův. *Gallus* = obyvatel Galie; zároveň by mohlo jít o odvozené příjmení od staročeského slovesa *halati* = hlasitě se smát, později blekotat; místně apelativum *hala* = hulvát (Moldanová, 1983: 76, 78); srov. *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 21.10.2012]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>);
- výklad podle Knappové: příjmení z latinského osobního jména *Havel*;
- výklad podle Matese: stejně jako předchozí autorky uvádí Mates

příjmení *Hála* jako domáckou podobu jména *Havel*;

- Hanl**
- výklad podle Moldanové: příjmení z německého křestního jména *Johannes*, podoby hebrejského *Jochánán* = bůh je milostivý; možný je také výklad podle německého apelativa *Hahn* = kohout (Moldanová, 1983: 77);
  - výklad podle Knappové i Beneše: shodný s Moldanovou;
- Hron**
- výklad podle Moldanové: příjmení odvozené nejpravděpodobněji z křestního jména *Hroznata* (Moldanová, 1983: 87);
  - výklad podle Knappové: příjmení odvozené od slovanského jména *Hroznata* = hrozný (Knappová, 1992: 13);
  - výklad podle Matese: autor navíc uvádí, že by se mohlo jednat o příjmení odvozené od jména slovenské řeky (výjimečně), nebo šlo o dítě křtěné na Hromnice (Mates, 2003: 1008–109); jako jm. osobní je uvádí *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 21. 10. 2012]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- Huněk**
- výklad podle Moldanové: přiklání se k názoru, že by se mohlo jednat o příjmení vzniklé z osobního jména *Bohuněk* nebo *Huntieř* = *Vintíř*; stč. *huntieř* = přespolní řezník; zároveň se ale může jednat o jméno odvozené od apelativa *hunek* (valašsky *huněk*) = část soukenické valchy, či nářečního apelativa *huňka* = houně přechodem do mužského rodu (Moldanová, 1983: 88); stč. varianty OJ *Huněk*, *Huneš*, *Hunček* bez bližšího objasnění má *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 21. 10. 2012]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- Jenč**
- výklad podle Moldanové: příjmení sice ve své publikaci neuvádí, ale mohlo by se jednat o příjmení z osobního jména *Johannes*, nebo o příbuzné příjmení k *Jenčovský* = Jenišovský, podle místního jména *Jenišov* a *Jenišovice*; varianty OJ *Jenč*, *Jenčě*, *Jenček* má opět *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 21. 10. 2012]. Dostupný na

<http://vokabular.ujc.cas.cz>);

- výklad podle Beneše: příjmení z hypokoristik odvozených původní příponou *-tsch* (Beneš, 1998: 173);

Kodera

- Mates samotné jméno *Kodera* nevykládá, nicméně je uvádí mezi příbuznými příjmeními *Kodeš* či *Kodet*: počestění původního řeckého *Nikodemos/Nikodém*. Jedná se o kompozitum z *niké* = vítězství a *demos* = lid, tedy „ten, jenž vítězí s lidem“. K základu *Kod-* byl připojen sufix *-era*;
- výklad podle Moldanové: příjmení z osobního jména *Nikodem*, řecké *Nikodémos* = vítězství lidu;
- ke stejnému výkladu se přiklání také Knappová; HesStčS ve vokabuláři webovém jméno uvádí bez vysvětlení; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 21. 10. 2012]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- výklad podle Beneše: autor uvádí jako možný motiv tohoto příjmení sloveso zvuku *ködern* = dát se do opětovného smíchu, možná ale i *Koder* = podbradek (Beneš, 1998: 353);

Kříž

- výklad podle Matese: výkladů tohoto příjmení může být hned několik – kategorie jmen podle původu, podle bydliště, podle dějů; příjmení mohl tedy dostat ten, kdo se přistěhoval ze vsi s „křížem“ (název, dominanta obce apod.), nebo bydlel poblíž nějakého kříže, ve městě podle domovního znamení, nebo slovo kříž často opakoval, často se křížoval, či ten, který nosil kříž (procesí, pohřby apod.) (Mates, 1998: 144);
- výklad podle Moldanové: příjmení z osobního jména *Kříž*, *Kristián*;
- výklad podle Knappové: příjmení z latinského osobního jména *Kristián* = křesťan;

Lafek

- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklo z německého nářečního OJ *Laferenz* za *Lorenc* ~ Vavřinec; zároveň uvádí, že by se původ tohoto příjmení mohl hledat v německém apelativu

Laffe = chlubil (Moldanová, 1983: 124);

- výklad podle Beneše: příjmení z OJ s českou zdobňující příponou *-ek*, *Lafrenz – Laurentius* (Beneš, 1998: 196);

Landa

- výklad podle Moldanové i Matese: příjmení z domácí podoby OJ *Mikuláš, Mikulanda* z původně řeckého jména *Nikolaos* = vítězný mezi lidem (Moldanová, 1983: 124, 144); viz HesStčS, *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 21. 10. 2012]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Mareček

- deminutivum ke jménu Marek pomocí přípony *-ek* (výklad viz níže);
- výklad podle Knappové: od latinského osobního jména *Marek* „bojovník, zasvěcený bohu Martovi“ (Knappová, 1992: 18);

Marek

- podle Beneše i Moldanové příjmení vzniklo z neobměněného rodného/křestního jména;
- výklad podle Moldanové: jméno jednoho ze čtyř evangelistů, z lat. jména *Marcus* = bojovník, zasvěcený bohu Martovi, někdy také odvozeno z osobního jména *Martin* (stejný význam) (Moldanová 1983: 137);
- výklad podle Matese (jako Moldanová): odvozeno ze dvou možných jmen osobních: od římského *Marcus*, nebo od jména boha války *Marta* (nominativ *Mars*)
- výklad podle Knappové: od latinského osobního jména *Marek* „bojovník, zasvěcený bohu Martovi“ (Knappová, 1992: 18);

Martinec

- výklad podle Matese: zařazuje jméno k příbuzným příjmení *Martínek* „malý Martin, bojovník, výtržník“, bylo tedy odvozeno od osobního jména *Martin* (převzat do češtiny z latiny ze jména *Marcus* nebo ze jména římského boha *Marta/Mars*); řecký výraz *marnamai* = bojuji, ve staré češtině byl však význam tohoto jména méně lichotivý – pijan, opilec, prostopášník, flákač... (Mates, 1998: 164 – 165); varianty *Martinák, Martinec, Martínek, Martinián, Martiník* uvádí HesStčS; *Vokabulář webový*

[on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

- výklad podle Moldanové: příjmení z osobního jména utvořeného ze jména římského boha války *Marta* pomocí přípony *-ec*;
- Knappová řadí toto příjmení mezi vzniklá z latinského osobního jména;

Mařan

- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklé z ženského osobního jména *Máří* nebo z latinského *Mauritius* = pocházející z Mauretánie, či od osobních jmen *Martin*, *Marek* (Moldanová, 1983: 138); GbSlov uvádí *Mařan* z OJ *Mářě*, *Máři*; další varianty jsou *Mařánek*, *Mařata*, *Mařatka*, *Mařátko*, *Mařek* *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 21. 10. 2012]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- výklad podle Knappové: přiklání se k názoru, že toto příjmení vzniklo z hebrejského jména *Máří*, staročeské varianty Marie = milovaná Bohem (Knappová, 1992: 15);
- výklad podle Matese: shodný s Moldanovou i Knappovou, dále uvádí, že mužské jméno vzniklé z ženského je jevem podmíněným sociologicky, sociálně či emancipačně, dominantní postavou v rodině byla v tomto případě žena; příjmení tak mohl dostat její manžel, partner či syn, nebo se mohlo jednat o matku samoživitelku (Mates, 2003: 201–202);

Mašek

- výklad podle Matese: příjmení odvozené od křestního jména, největší část zřejmě od *Matěje*, *Matouše*, *Matyáše* (varianty jednoho a téhož jména, hebrejského *Mattithjáh* = Boží dar), možné je i odvození od jmen *Maxmilián*, *Mauritius* a podobných začínajících na *Ma-*, další možná derivace je od *Máša* (ženské i mužské jméno) či *Mach* (Mates, 1998: 166, 168); stč. varianty *Mašan*, *Mašata*, *Mašek* (obě z *Mach*); *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklé z osobního jména začínajícího na **Ma-** (*Matěj, Mauritius* apod.), může jít též o zdobnělinu ze jména *Mach* (Moldanová, 1983: 138 – 139);
- výklad podle Knappové: příjmení vzniklé z hebrejských či aramejských osobních jmen *Matouš, Matěj, Matyáš* = dar boží (Knappová, 1992: 15);

Matula

- výklad podle Matese: příjmení vzniklé z domácí podoby křestního jména *Matěj, Matouš* či *Matyáš* přidáním méně obvyklého sufixu **-ula** (Mates, 2003: 203); vokabulář webový jméno nemá, jen OJ *Matan, Matalík; Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 21. 10. 2012]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Mikš

- výklad podle Matese: příbuzné s příjmením *Mikeš*, příjmení odvozené od OJ *Mikuláš*, původně řecké *Nikelaos* (bohatý občan, pozdější biskup), *Niké* = řecká bohyně vítězství, *laos* = lid; *Nikelaos* = vítězný v lidu, vítězný s lidem (Mates, 1998: 171 – 172);
- výklad podle Moldanové: příjmení řadí ke skupině jmen vzniklých z OJ *Mikuláš*; stč. varianty *Mikšat, Mikšic, Mikšice, Mikšik, Mikšin, Mikšinec, Mikšl, Mikšovský* aj. *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Mikšovský

- výklad podle Matese: příbuzné se jménem *Mikš* (viz výše);
- výklad podle Moldanové: příjmení řadí ke skupině jmen vzniklých z OJ *Mikuláš*; HesStčS ve vokabuláři webovém má také *Mikšovský*;

Pavlík

- výklad podle Matese: „malý Pavel“, vlastně „maličký“; deminutivum latinského OJ *Pavel* (*paulus* = malý, nepatrný, skromný), oblíbený světec, apoštol, jeden z autorů Nového zákona (Mates, 1998: 192 – 193);
- výklad podle Moldanové je shodný s výkladem Matese, stejně tak

u Knappové; stč. varianty pod heslem Pavel jsou četné: *Pavelec, Pavelík, Pavelka, Pavlas, Pavlásek, Pavlata, Pavlic, Pavlíček, Pavlín, Pavliš aj.* a mezi nimi i *Pavlík* a přechýlené *Pavlíková*. *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Rambousek

- výklad podle Moldanové: příjmení s největší pravděpodobností vzniklo z německého osobního jména Rampold, Rambert (Moldanová, 1983: 188);
- výklad podle Beneše: příjmení ze zdomácnělého německého osobního jména *Raginbald, Reibold* (Beneš, 1998: 110); OJ *Rambúsek, Rambúzek, Rambas, Rambow* má *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Toman

- výklad podle Matese: je odvozeno od křestního jména *Tomáš*, sufixem *-an* (výklad viz *Tomášek*); stč. *Toman, Tomanec, Tománek, Tomák, Tomec, Tomek* uvádí *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- výklad podle Moldanové: příjmení z OJ od aramejského *theómá* = dvojče, blíženec (Moldanová, 1983: 251);
- Knappová je řadí mezi příjmení vzniklá ze jmen hebrejských a aramejských s významem „dvojče“ (Knappová, 1992: 15);

Tomášek

- výklad podle Matese, Beneše, Knappové i Moldanové se shoduje: příjmení je odvozeno ze zdobněliny OJ *Tomáš* sufixem *-ek* (Beneš 1962: 109); stč. *Tomášek, Tomáška, Tomeš*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- původ je u jednotlivých autorů určován různě (např. pův. *Thomas* má hebrejský původ, pojem *tómá* syrský původ, pojem *téoma* – aramejský, ...); význam „dvojče“ je shodný u všech autorů;
- Knappová je řadí mezi příjmení vzniklá ze jmen hebrejských a

aramejských s významem „dvojče“ (Knappová, 1992: 15);

Vach

- výklad podle Moldanové: příjmení z OJ začínajícího na **Va-**: *Václav, Vavřinec* (Moldanová, 1983: 259);
- výklad podle Matese: může jít o hypokoristikum osobního jména *Václav, Vavřinec, Valdemar, Valentin* apod.; dále zmiňuje, že *vach* bylo staročeským citoslovcem vyjadřujícím „ach, aj, ejhle“; příjmení tedy mohl získat ten, kdo často tohoto citoslovce užíval, anebo mohlo jít o odvozeninu od *vach* = stráž (německy *die Wache*) z vojenského slangu či nářečí (Mates, 2003: 320);
- výklad podle Beneše: příjmení z jiných slovních druhů než substantiv, adjektiv vyjadřujících jakost smyslových vjemů (na označení povahy a chování) – ze střhn. *weich* – měkký, ohebný, povolný, slabý, bázlivý (Beneš, 1992: 345); stč. varianty jsou *Vachač, Vachanec, Vachar, Vachart, Vachec, Vachek, Vachel, Vachlík, Vachoč*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Vaněk

- výklad podle Matese: „domácky *Václav*“, je to tedy příjmení z osobního jména *Václav*. „Základní podoba *Václav* je slovanská, česká, jediná, která v oblíbenosti, trvajících celá staletí, může konkurovat biblickému *Janovi* a překonávat ho, pokud jde o množství příjmení ze základního jména odvozených. [...] Prapůvodně patří ke jménům tzv. *predestinačním*, předurčujícím čili přacím. Jeho staročeský obsah: *at' je více slavným, at' přinese svému rodu, národu ještě více slávy* (stč. *váce* = více)“ (Mates, 1998: 271); *Vaněk* mohl být postupně odvozen: *Václav* → *Váňa* → *Vaněk*, z něj pak další deminutiva (Mates, 1998: 276);
- výklad podle Knappové: příjmení ze slovanského jména začínajícího na **Va-** ;
- stč. varianty OJ *Václav* jsou *Vác, Váca, Václavec, Václavek, Václavík* aj., dále *Váňa, Vaněk, Vaněček, Vaněčka, Vaněra*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6.

2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Vavřík

- výklad podle Beneše: deminutivum se sufixem *-ík* od OJ *Vavřinec* (může být od domácí podoby *Vávra*, příp. i *Vávře*→*Vavřík*);
- výklad podle Moldanové: může být i zdrobnělé *Vávra* či *Vavera* (původ z německého nářečního slova *Wawr* = tkadlec);
- výklad podle Knappové: příjmení vzniklé z latinského jména, *Vavřinec* pochází z „Laurentius“ (Knappová, 1992: 18);
- výklad podle Matese: příjmení příbuzné s příjmením *Vávra* odvozené od české podoby latinského OJ *Laurentius*; do ruštiny bylo přejaté jako *Lavrentij*, do češtiny a polštiny s počátečním **V-** či **W-** (Mates, 1998: 277 – 278); stč. varianty *Vávra*, *Vavrúch*, *Vavrúš*, *Vavrúšek* *Vavruška*, *Vavroš*, *Vavrys*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Velan

- výklad podle Moldanové: příjmení odvozené od OJ *Velislav*, *Velemír* apod. stč. varianty *Vel*, *Vela*, *Velák*, *Velan*, *Velas*, *Velaš*, *Velat*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Venclík

- výklad podle Moldanové: počeštěný tvar německé podoby OJ *Václav* (více slavný) – *Wenzel* (Moldanová, 1983: 263);
- výklad podle Knappové: uvádí příjmení *Venclík* také mezi počeštěnými podobami německého OJ *Wenzel* (Knappová, 1992: 14); stč. varianty *Venc*, *Venca*, *Vencák*, *Vencal*, *Vencalin*, *Vencek*, *Vencelin*, *Vencelík* aj. *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Vítek

- výklad podle Matese: deminutivum OJ *Vít*, hypokoristikum, latinsky *Vitus* se vykládá jako *vita* = život, *Vít* je tedy živoucí, radostný, veselý; anebo další možný výklad z germánského *Wido* = les (srov. Moldanová *witu* = lesní), dřevo, oštěp; zároveň může

být české *Vít* osamostatněnou částí staročeských složených jmen *Dobrovít, Vitoslav, Hostivít* atd. (Mates, 1998: 281 – 282);

- výklad podle Knappové: příjmení zdobně z latinského osobního jména *Vit* (živoucí);
- stč. varianty *Vítek, Víteček, Vítěn, Víteneč*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Vítů

- další varianta příjmení vzniklých z osobního jména *Vit* (viz výše);
- rodinné příjmení z genitivu plurálu;

Vyšata

- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklé z OJ *Vyšeslav* (Moldanová, 1983: 276); stč. *Vyšata*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>.

5.2 Příjmení z místních jmen

Tato příjmení vznikala z označení člověka podle místa, odkud pochází, či podle jeho majetku. Existují různé způsoby jejich odvozování, nejčastěji se podle Moldanové odvozují příponou *-ský*. Do této skupiny spadají také příjmení vzniklá z domovních znamení nebo erbů.

Knappová ve své publikaci rozšířila pojmenování této kategorie o příjmení ze jmen národních a z názvů obyvatelských. Původně příjmení tohoto typu naznačovala, odkud kdo pochází, kde bydlí. Tato nedědičná příjmení se u nás vyskytovala už od středověku. Občas bývá velmi obtížné určit, o kterou z více lokalit se jedná (např. Lhotský), docházelo také k mnohým slovtvorným obměnám těchto příjmení.⁵³

V současnosti je u nás tento typ příjmení zastoupen velmi hojně. Nejčastěji vznikala z českých a německých názvů českých osad a také z německých názvů německých osad.⁵⁴

V Sudově Hlavně se z této skupiny vyskytují jména:

---

⁵³ M. Knappová, o. c. v pozn. 50, s. 20.

⁵⁴ M. Knappová, o. c. v pozn. 50, s. 21.

Hájek

- výklad podle Beneše: příjmení z obecného zeměpisného jména v nominativu;
- výklad podle Matese: kategorie podle bydliště (resp. místní, pomístní a obyvatelské názvy), jako druhý výklad uvádí, že se jméno mohlo používat pro toho, kdo něco hlídal, střežil, hájil (nář. *hajek* = ten, kdo pásal koně); deminutivum od základního pojmenování *háj* (Mates 1998: 41–42);
- výklad podle Moldanové (1983: 76): doplňuje, že u Židů je to příjmení vzniklé z osobního jména Chajem;
- výklad podle Knappové: příjmení motivované polohou, druhem či charakterem bydliště a jeho lokalizací v terénu (ze jména obecného);
- ve stč. jako jm. místní i jako příjímí; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Horáček

- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklé z názvu obyvatele hornaté části země, deminutivum od příjmení *Horák* pomocí časté přípony *-ek*, zároveň býval kdysi v Praze jako *horák* označován prodavač dřevěného nářadí (Moldanová, 1983: 84);
- výklad podle Matese: menší, mladší *Horák*, jde tedy o deminutivum příjmení *Horák* (viz níže);
- výklad podle Knappové: příjmení motivované polohou, druhem či charakterem bydliště a jeho lokalizací v terénu;

Horák

- výklad podle Moldanové: viz výše;
- výklad podle Matese: řadí toto příjmení do kategorie „podle bydliště“, případně „podle původu“; k získání tohoto příjmení mohlo vést více důvodů: přistěhoval se z hor, bydlel v horách, nebo v zaostalém místě (horák – nevychovaný, hrubý, stejně tak i toto místo) (Mates, 1998: 86 – 87);
- výklad podle Knappové: příjmení motivované polohou, druhem

či charakterem bydliště a jeho lokalizací v terénu; stč. *Horák* i *Horáček* jako příjmi; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Chobotský - výklad podle Moldanové: příjmení mohlo vzniknout z místního jména *Chobot* u Blatné a u Březnice připojením frekventované relační přípony **-ský**, zároveň však mohlo jít o vznik motivovaný staročeským apellativem *chobot* = ohon či úzký záliv (Moldanová, 1983: 90); též „úzký pruh rybníka“, spojení *vehnati do chobotu* = do nesnázi, do úzkých; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Jablonský - výklad podle Moldanové: původně z apellativa *jabloň*; obyvatelská přípona **-ský**, proto je možné zařadit je také do skupiny příjmení vzniklých z místního jména *Jabloná*, *Jablonné* nebo i *Jablonec* (Moldanová, 2004: 74); už ve stč. uvedeno jako příjmi; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Nepomucký - pocházel z *Nepomuku*; vyjadřuje vztah k místu;

Podhrázký - výklad podle Moldanové: příjmení vzniklo možná z pomístního nebo místního jména, možná ze jména samoty jako *Podhrázký mlýn*, možná se mohlo jednat o někoho, kdo bydlí pod hrází (Moldanová, 1983: 176);

Podmanický - jedná se patrně slovenské příjmení, *Podmanickovci* byli uherským šlechtickým rodem se sídlem mimo jiné v Podmaníně (www.rodokmen.com/Podmanicky); *podmaniti* ve stč. mělo význ. 'uvést v manskou závislost, mocensky si podrobit'; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Polák - výklad podle Moldanové: příjmení pro toho, kdo přišel z Polska nebo je polské národnosti, či platí polskými mincemi, nebo se může jednat o odvozené příjmení z obecného pojmenování *polan*

= ten, který obdělává pole, venkovan; dále autorka uvádí možnost, že příjmení bylo odvozeno z místního jména Pole (Moldanová, 1983: 177); ve stč. též OJ *Polák, Polákovic, Poláčský; Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

- výklad podle Knappové: příjmení z pojmenování národnosti;
- výklad podle Matese: uvádí, že motivem ke vzniku tohoto příjmení mohla být národnost či apelativum pole;

Slezák

- výklad podle Matese: příjmení podle původu, konkrétně podle národa či kmenu – Slezané byli západoslovanským kmenem, který se usídlil na našem území, *Slezák* je tedy jak příslušník národa, tak rodák či obyvatel ze Slezska (Mates, 1998: 222);

Stránský

- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklé z místního nebo pomístního jména *Stráň, Strana* či *Stránka*; stč. varianty *Stránský, Stránská, Stráněcký, Stránek*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- výklad podle Matese: ve Stráni či v stráni bydlící; toto příjmení patří do kategorie jmen podle původu, tedy odkud jeho nositel pochází, často se jedná také o polohu bydlení (na stráni, na úbočí vrchu apod.); mohlo jít také o samoty, opuštěná obydlí, která jsou stranou (Mates, 1998: 236);

Svoboda

- výklad podle Moldanové: z místního jména Svoboda, na základě svobodné selské živnosti či svoboda = nevázanost, útočiště, výsada (Moldanová, 1983: 223);
- výklad podle Matese: člověk svobodný, autor příjmení řadí do kategorie podle stavu a zaměstnání, jedná se o svobodné, nepoddané sedláky, v minulosti mohlo jít také o hrdinu, „švarného udatníka“; také ale mohlo jít o osobu přistěhovanou z místa, které mělo ve svém názvu „svoboda“; samotný význam slova svoboda byl „svůj pán“ (Mates, 1998: 240 – 241); ESSČ

uvádí výraz *svobod* = právnicky „nemovitost ve svobodném poddanskými povinnostmi nezátíženém držení“; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

- Volšička** - výklad podle Moldanové: příjmení vzniklé přímým přenesením místního jména *Volšička*, nyní *Olšička* nebo *Olší* (Moldanová, 1983: 271);
- Zalabák** - výklad podle Moldanové: příjmení vzniklé z předložkového pádu, kdo bydlel za Labem nebo v Zálábí, obyvatelské jméno (Moldanová, 1983: 279); uvádí ESSČ, *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- výklad podle Knappové: příjmení motivované polohou, druhem či charakterem bydliště a jeho lokalizací v terénu (ze jména obecného, „za Labem“);
- Zrzavecký** - výklad podle Moldanové: z místního jména *Zrzavá*, dnes *Rzavá* u Tábora, nebo z názvu samoty *Zrzavý*, dnes U *Zrzavých* v Kožlí u Mirovic (Moldanová, 1983: 284); stč. jen *Zrzavý*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

5.3 Příjmení z apelativ

Tato skupina je tvořena ze substantiv, adjektiv, verb, adverbií, partikulí a interjekcí v obecném významu, odráží se v ní vlastně celý svět. „Řada těchto příjmení zařazuje člověka podle jeho místa v lidském kolektivu, podle jeho zaměstnání, charakteristických rysů fyzických i duševních, podle událostí, v nichž se proslavil.“⁵⁵ Podle Moldanové se tedy příjmení v této skupině rozdělují do několika menších podskupin:

- přídavná jména (označují rozmanité vlastnosti) – ve tvaru jmenném i složeném,
- podstatná jména,
- jména označující věk a vzrůst,

---

⁵⁵ D. Moldanová, o. c. v pozn. 30, s. 22.

- příjmení z názvů sociálních skupin,
- příjmení z názvů řemesel,
- příjmení z názvů dopravních prostředků,
- příjmení ze starých názvů chemických výrobků,
- odraz staré náboženské ideologie a pověr,
- příroda – rostliny, zvěř apod.,
- příjmení z celých vět s minulým časem sloves,
- příjmení z přítomného času sloves,
- příjmení z příčestí trpného,
- příjmení z nesklonných slov.

Knappová ve své publikaci (1992) rozřazuje tato příjmení do menších skupin, které společně tvoří jednu, tuto velkou:

- příjmení vzniklá podle vlastností tělesných a duševních, věku a příbuzenských vztahů,
- příjmení podle sociálního rozvrstvení, společenských poměrů, feudálních, církevních a vojenských hodností, právních a majetkových vztahů,
- příjmení z názvů řemesel, různých zaměstnání a činnosti člověka (skutečné či jen zamýšlené),
- příjmení z názvů živočichů a rostlin,
- příjmení z názvů věcí, abstrakt, přírodních jevů apod.,
- příjmení vzniklá ze slovesných pojmenování, označení různých dějů,
- příjmení ze slov nesklonných, příslovci, citoslovci aj.⁵⁶

Jednotlivé skupiny ještě dále třídí na menší podskupiny.

V Sudově Hlavně se vyskytují příjmení:

- Beránek** - výklad podle Matese: „nejen mírný člověk“; pomocí deminutivní přípony *-ek* odvozeno od základní podoby *Beran*, je to tedy malý beran. Důvodů vzniku mohlo být mnoho: domovní znamení, z více Beranů v lokalitě ten menší, mladší, chudší, příp. syn Berana, nebo syn evangelíka, člověk se světlými vlnitými vlasy

---

⁵⁶ M. Knappová, o. c. v pozn. 50.

nebo hebkou ochmýřenou kůží, podle zaměstnání či typického nástroje, podle nějaké příhody, jméno získané po chalupě atd. (Mates, 1998: 24 – 25); ve stč. též OJ; *Vokabulář webový* [online]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

- podle povahové vlastnosti se mohlo jednat o mírného, klidného člověka;
- výklad podle Knappové: příjmení ze jména živočicha, nejčastěji vznikala tato příjmení na základě přezdivek – podoba se zvířetem nebo částí jeho těla, vztah ke zvířeti: metaforický rázů nebo na základě domovních znamení (Knappová, 1992: 26);

Bosák

- výklad podle Moldanové: příjmení motivované přídavným jménem bosý, jednalo se tedy o bosého člověka, mnicha nosícího sandály, mohlo jít také o přezdívku Rychnburským či v jihočeském nářečí *bosák* = knedlík ze syrových brambor (Moldanová, 1983: 45); už ve stč. OJ; *Vokabulář webový* [online]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Brávek

- výklad podle Moldanové: ačkoliv autorka přímo toto příjmení neuvádí, zařadila bych je k příbuznému jménu *Bráf*, odvozenému z německého přídavného jména *brav* = statečný, řádný (Moldanová, 1983: 46); nebo SSJČ, a-g, s. 165 uvádí apelativum brávek, které v nářečí znamená vepřík. Totéž Trávníček, SJČ: 107.
- stč. varianty jsou *Brávek*, *Bravec*, *Bravík*; *Vokabulář webový* [online]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Bystrý

- výklad podle Moldanové: příjmení z přídavného jména, udělované podle vlastnosti (Moldanová, 2004: 36);

Čížek

- výklad podle Moldanové: příjmení motivované obecným názvem druhu ptáka;

- výklad podle Matese: „čížek“, ale na Moravě také „Čech“; autor řadí toto příjmení do kategorie z vlastností tělesných a duševních, jedná se o deminutivum; důvodů, proč někdo získal toto jméno, mohlo být hned několik: dotyčný hezky zpíval, byl veselé povahy, nevydržel dlouho na jednom místě, neposeděl, nesoustředil se, lovec ptáků čížků, jejich chovatel apod. Na Moravě byl *Čížek* přezdívkou pro Čecha (Mates, 1998: 45 – 46);
- čížek = stč. „tuk, morek“ z pův. *čies*, nč. *číšek*, lid. etymologií *čížek*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- výklad podle Knappové: ze jména ptáka, příjmení nejčastěji vznikala na základě přezdivek – podoba, vztah ke zvířeti: metaforický ráz; nebo na základě domovních znamení (Knappová, 1992: 26);

Čtrnáct

- příjmení z číslovky základní určité;

Čurda

- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklé ze slovesa čurít se = šklebit se (Moldanová, 1983: 55); slovem čurda byl označován i pes (Trávníček v SJČ: 203); už stč. proprium *Čurda*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Duch

- výklad podle Moldanové: příjmení motivované staročeským apelativem duch = dech; zároveň ale uvádí, že se také může jednat o zkrácené osobní jméno *Duchoslav* (Moldanová, 1983: 61);
- výklad podle Matese: samostatné příjmení *Duch* neuvádí, nicméně bych je zařadila k příbuzným příjmením *Dušek* (*Doucha*, *Ducháček*, *Duchek* atd.); příjmení odvozená od osobního jména *Duchoslav* (ať je duchem/na duchu slavný); Mates však uvádí, že jméno *Duchoslav* se v listinách objevuje až v 17. stol., v němž už toto příjmení dávno existovalo;
- stč. OJ *Ducháč*, *Ducháček*, *Duchan*, *Duchec*, *Duchek*; u

posledního má poznámku, že pochází z *Duchoslav*; doklady pocházejí z urbárů ze 14., 15. a z počátku 17. stol. *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

- výklad podle Knappové: příjmení z abstrakt, nadpřirozených bytostí;

Fiala

- výklad podle Beneše: příjmení z názvu květiny fiala (Beneš 1962: 198);

- výklad podle Matese: kategorie podle vlastností tělesných a duševních – fialka (ale i sedmikráska) se pokládala za symbol skromnosti, toto příjmení tedy mohl dostat člověk, který byl skromný, dále tak mohl být nazýván ten, který je měl rád, měl jich mnoho na zahrádce, díky domovnímu či erbovnímu znamení, člověk s nafialovělou barvou obličeje, prodavač fialek, opilec kvůli nafialovělému nosu atp. (Mates, 1998: 61 – 62); stč. OJ *Fiala* má *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

- výklad podle Moldanové: příjmení z názvu květiny;

- výklad podle Knappové: z názvu rostliny;

Fousek

- výklad podle Moldanové: příjmení odvozené z apelativa *fous* < *vous*, záměna *v* > *f* (Moldanová, 2004: 52); stč. OJ *Fúsek* má *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

- *fousek* je metaforicky také mladíček, hejsek, viz ArchPís (NEJEDLÝ, Petr, et al. *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2010 [citován stav z 3. 6. 2013]. Dostupné z WWW: <https://madla.ujc.cas.cz>);

Habrún

- výklad podle Moldanové: příjmení přímo neuvádí, pravděpodobně bych je zařadila do příjmení příbuzných s *habr*, odvozených od názvu stromu; neprovedená diftongizace *ú* > *ou*;

Havránek

- pravděpodobně se jedná o příjmení slovenské;
- výklad podle Moldanové: pojmenování podle názvu ptáka, nebo přezdívka pro člověka s černými vlasy, deminutivum (Moldanová, 2004: 60);
- výklad podle Matese: „malý, mladší, menší Havran“, deminutivum apelativa havran, může pocházet ze tří různých kategorií – podle vlastností tělesných a duševních, podle bydliště (např. pod Havraní skálou), podle původu (např. z obce Havraň), havran mohl být domovním či erbovním znamením; nejčastěji se ale jedná o příjmení pro toho, kdo má tmavé, havraní vlasy, vousy, oči, nepříjemný havraní hlas; staří Slované dávali dětem toto jméno jako ochranné, mělo chránit před nadpřirozenými bytostmi (Mates, 2003: 90 – 91); stč. OJ *Havránek* je už ze 14. století jako přívěsko, dále místní jméno *Havraň i Havraně*; dále OJ *Havranec, Havranovský*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Hlaváček

- výklad podle Matese: „malý Hlaváč nebo dítě podvržené“, řadí se do kategorie příjmení odvozených z vlastností tělesných a duševních, je zdrobnělinou příbuzného příjmení *Hlaváč*; *Hlaváček* byl menší, mladší či méně významný, nemusel to nutně být někdo s malou hlavou, ačkoliv souvislost s apelvativem hlava je zřejmá. Důvodů k získání tohoto přízviska, potažmo příjmení mohlo být hned několik: nositel jména měl nápadnou, velkou hlavu; ironicky mohl tak být označen výše postavený úředník či boháč, také tvrdohlavec, neústupný a zarputilý, či tak mohlo být v některých dialektech nazýváno podvržené dítě, anebo podle oblíbené bylinky *hlaváček*;
- příjmi *Hlaváč* i *Hlaváček* uvádí ze 14. stol. *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- výklad podle Knappové: příjmení podle fyzických vlastností,

vzhledu a nápadných částí těla;

- Hnídek**
- výklad podle Moldanové: nepravidelné deminutivum z obecného jména *hnida* = vajíčko vši (Moldanová, 1983: 82); *hnídě* ve významu dítě uvádí Trávníček, SJČ: 431; *hnida*, *hnída* i dem. *hnidka* a místní jm. *Hnidúsi* uvádí *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- Horálek**
- výklad podle Moldanové: jedná se o zdobnělinu příjmení *Horál* příponou *-ek*, jméno *Horál* bylo pravděpodobně odvozeno z příčestí nářečního lašského slovesa *horat* = hořet, *horál* ve významu *horák* je novější (Moldanová, 1983: 84);
  - výklad podle Matese: o příjmení *Horálek* se zmiňuje u hesla *Horák*, uvádí, že lidé žijící v horách bývají často pojmenováváni také *horál* (zdobnělina *Horálek*), v Beskydech vliv polštiny *goral* (Mates, 1998: 87);
- Houdek**
- výklad podle Matese i Beneše je shodný: oba ho řadí mezi příjmení podle řemesla (konkrétně uměleckého povolání – houdek je na Chodsku označení houslisty ještě dnes); zdobnělá podoba od slovesa *housti*, *hude*;
  - stč. *hústi*, *húdek*; příjmí *Hudek* doloženo již ze 14. stol., další varianty *Hudec*, *Hudeček*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
  - výklad podle Moldanové: příjmení z obecného jména *houdek* = houslista, dosud se toto apelativum objevuje v chodském nářečí (Moldanová, 1983: 86);
- Hrabánek**
- výklad podle Moldanové: příjmení mohlo vzniknout více způsoby – z pelhřimovského apelativa *hraba* = motyka, ze slovesa *hrabat* = shrnovat hráběmi anebo přeneseně chamtivě si opatřovat majetek či peníze („nahrabat si“), jde o zdobnělinu pomocí sufixu *-ánek* (Moldanová, 1983: 86);

- stč. přijmí *Hraban*, *Hrabal*, *Hrabaně* už ve 14. a 15. stol. *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- Hrůza**
- výklad podle Moldanové: příjmení z apelativa hrůza = strach, zároveň také množství, anebo se možná mohlo jednat o příjmení z osobního jména *Hroznata* (Moldanová, 1983: 87);
  - stč. *Hróza* jako příjmení mužské uvádí PoprR (Popravčí kniha rožmberská), *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- Chmelař**
- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklo odvozením od obecného pojmenování chmel;
  - výklad podle Matese: jedná se o kategorii podle zaměstnání, původně z apelativa chmel – chmelař: ten, „*kdo chmel sází nebo kdo ve chmeli obchoduje*“ (Mates, 2003: 122);
- Kašný**
- výklad podle Moldanové: ačkoliv autorka přímo toto příjmení neuvádí, přiřadila bych je k příjmením *Kaše*, *Kašik*, *Kašek* apod., odvozených od apelativa kaše; zároveň autorka uvádí, že by se mohlo jednat o příjmení z místního jména Kašov u Dvora Králové či Kašovice (Moldanová, 1983: 100); stč. varianty *Kašek*, *Kašian*, *Kašek*, *Kašik*, *Kašička* apod. má *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
  - další souvislost by se nabízela s pojmy *kašna*, *kašta*, *kaštna* = nádržka na vodu i sklad soli z něm. *Kaste*, z 15. stol. *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>; adj. *kašný* (*kašný pokrm*, *hrnec*, *kašná mísa* a *kašná hora* ve význ. „dobré bydlo“ uvádí NEJEDLÝ, Petr, et al. *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2010 [citován stav z 3. 6. 2013]. Dostupné z WWW: <<https://madla.ujc.cas.cz>>.)

- Kohút**
- výklad podle Knappové: příjmení ze jména ptáka;
  - nářeční *ú* namísto dvojhlásky *ou* (neproběhla diftongizace); může být nářeční, východomoravské (příp. i slovenského původu);
  - výklad podle Matese: „kohout, kokot, kokeš“ – autor řadí toto příjmení do několika různých kategorií: podle původu, podle bydliště, podle vlastností tělesných a duševních; motivů k získání tohoto příjmení bylo více: přistěhovalec z místa s „kohoutím“ jménem, podle kohouta v erb, domovním znamení, na věžičce (korouhvička), výrobce kohoutků, tělesná podobnost (vlasy, zvláštní mluva, sexuální výkonnost apod.), povahová podobnost (Mates, 1998: 121);
- Krajčovič**
- výklad podle Moldanové: ačkoliv autorka přímo toto příjmení neuvádí, zařadila bych je k příbuzným jména *Krajčí*, odvozeného z nářečního apelativa *krajča* = *krejčí*, původně obchodník se sukrem – krájel je z kusu (Moldanová, 1983: 114, 116);
  - výklad podle Matese: příjmení řadí do kategorie jmen podle stavu a zaměstnání, příbuzných s příjmeními *Krejčí*, *Krajčí* apod. – *krejčí*, ten, kdo šije oděvy; původně *krajčíř*, ale také staročesky *krajač*, *krajěč* – putovní obchodníci se sukrem je krájeli zákazníkům (Mates, 1998: 141); další varianta je *Krajčo*; obojí, *Krajčo* i *Krajčovič* jsou od původu příjmení slovenská; u příjmení *Krajčovič* se uplatnila patronymická přípona *-ovič*;
- Krajíček**
- výklad podle Moldanové: deminutivum apelativa *krajíc* = ukrojený plátek chleba (Moldanová, 2004: 94);
- Král**
- výklad podle Beneše: příjmení z označení vládce;
  - výklad podle Matese: „*král*, ale *prapůvodně to byl chlap*“; mnoho příčin ke vzniku tohoto příjmení, proto je také tolik rozšířené – vnější podoba s panovníkem, styl jednání s lidmi, služebný na královském dvoře, přistěhovalec z místa, jež mělo v názvu „krále“, člověk nejlepší ve svém oboru, „titul“ získaný při hře, slavnosti, čistič kanálů (*rex cloacorum*), různé možnosti

posměšných přezdivek (tlachal, vejtaha) nebo spojení s různými věcmi (šachy, kuželky, svorníky) atd. (Mates, 1998: 135 – 136). Dále Mates doplňuje, že staroněmecké apelativum *karal*, *charal* mělo původní význam „silný muž, chlap“, osobním jménem se pak stalo v podobě *Karl*;

- výklad podle Knappové: příjmení podle sociálního rozvrstvení, společenských poměrů, feudálních, církevních a vojenských hodností, právních a majetkových vztahů;

Krejča

- výklad podle Moldanové: nářeční obecné jméno = krejčí (výklad viz Krajčovič) (Moldanová, 1983: 116); slovtvorná obměna pomocí mluvnické charakteristiky **-a**;
- výklad podle Knappové: příjmení z názvů řemesel, různých zaměstnání a činnosti člověka;
- výklad podle Matese: příjmení řadí do kategorie jmen podle stavu a zaměstnání – krejčí, ten, kdo šije oděvy; původně *krajčíř*, ale také stč. *krajač* – putovní obchodníci se sukem (Mates, 1998: 141);

Křáp

- výklad podle Knappové: příjmení z citoslovce, nejčastěji tento typ příjmení vznikl z přezdivek; stč. OJ *Křápa*, *Chřápa*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Kučera

- výklad podle Beneše: příjmení odvozené z názvu části těla, konkrétně podle množství a tvaru vlasů (Beneš 1962: 226);
- výklad podle Moldanové (1983: 119): dodává obecné jméno *kučera* = kadeř, kštice, nebo možná i kočí – nářečně sloveso *kučírovat*;
- výklad podle Matese: doplňuje, že se může řadit i do skupiny „podle původu“ či „podle bydliště“ – přistěhovalec z oblasti podobně pojmenované, nebo získal jméno podle domovního znamení, v němž byla kučeravá hlava, případně mohl nositel získat toto jméno ironicky – tj. např. člověk plešatý (Mates 1998:

84–85);

- stč. osobní jména *Kučer*, *Kučera*, *Kučerka* uvádí *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 3. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Kuchař

- výklad podle Beneše: příjmení odvozené od řemesla;
- výklad podle Knappové: příjmení z názvů řemesel, různých zaměstnání a činností člověka;
- výklad podle Matese: příjmení očividně patří do kategorie podle stavu a zaměstnání; může jít také o příjmení podle původu (místní „kuchařská“ jména) (Mates, 1998: 149); *kuchař* je již stsl. a stč. vedle *kuchta* (m.) i *Kuchta*; *kuchtič* a *kuchtlík* (= kuchařští učni); souvisí s *kuchati* (= vařit, přes sthn. z lat. *coquere*);

Laholík

- výklad podle Moldanové: ačkoliv autorka neuvádí přímo toto příjmení, snad by se mohlo přiřadit ke jménům typu *Lahoda*, *Lahulek*, *Lahuta*, odvozených od apelativa lahoda = příjemnost, z adjektiva lahodný (Moldanová, 1983: 124);

Meduna

- výklad podle Moldanové: příjmení z obecného jména med, medunný (adjektivum) = sladký jako med, zároveň meduna = líc mince (Moldanová, 1983: 141);
- stč. „ovoce nějaké“, viz *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Mrhal

- výklad podle Moldanové: příjmení ze slovesa mrhat = plýtvat, kazit (Moldanová, 1983: 148); stč. apelativa *mrhač*, *mrhák*, proprium *Mrhař*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Navrátil

- výklad podle Moldanové: přičestí ze slovesa navrátit (Moldanová, 1983: 151);
- výklad podle Matese: „ten, kdo se vrátil“, je to tedy příjmení

odvozené od děje, jejich návrat ale nebyl jen tak obyčejný, šlo o událost, mohli to být uprchlíci, emigranti, ... (Mates, 1998: 178);

Novák

- výklad podle Moldanové: příjmení z adjektiva nový – nový usedlík, nový soused, nebo také třeba švec šijící jen novou obuv apod. (Moldanová, 1983: 156);
- výklad podle Knappové: z názvů řemesel, různých zaměstnání a činnosti člověka = švec šijící novou obuv (Knappová, 1992: 25);
- výklad podle Matese: příjmení podle původu, stavu či zaměstnání, občas i podle dějů, vzhledem k rozšířenosti tohoto příjmení je jasné, že motivů k jeho použití bylo mnoho: nový občan, noví sedláci, nováčci kdekoliv, jedinci, kteří přijali novu víru, švec, který šil pouze nové boty, stejně tak krejčí, který šil pouze z nových látek, inovátor či zlepšovatel, pokrokový člověk atd. (Mates, 1998: 185–186);
- stč. OJ *Novák* i *Nováček* ve *Vokabuláři webovém* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Novotný

- výklad podle Moldanové: příjmení vznikalo na základě stejných motivů jako *Novák*, staré adjektivum novotný = nový (Moldanová, 1983: 156);
- výklad podle Matese: příjmení je v podstatě totožné s příjmením *Novák* (výklad viz tam);

Opat

- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklo ze stejného apelativa, představený mužského kláštera (Moldanová, 1983: 159);
- ve stč. mohlo slovo mít i význam poustevník uznávaný ostatními za duchovního otce (za učitele a rádce ve věcech víry a mnišského života); existovalo i jako jméno osob, *Opat*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Pánek

- výklad podle Moldanové: motivů ke vzniku tohoto příjmení mohlo být hned několik: zdrobnělina od obecného jména pán,

nebo mohlo jít o odvozeninu osobního jména *Pankrác* či *Štěpán* (*Štěpánek*), nebo z apelativa *pánek* = vada na koňské noze (Moldanová, 1983: 164);

- výklad podle Matese: zdobnělina, patří do kategorie podle stavu a zaměstnání – mohlo se jednat o menšího pána, potomka vyššího šlechtice, o služebníka pánů, či o povýšeného člověka, který si na pána hrál, podle nějakého úsloví, které jmenovaný často užíval, podle Krista v domovním znamení či mohlo být zkráceno některé křestní jméno, př. *Štěpán* apod. (Mates, 1998: 190–191);
- ve stč. značilo malého pána a expr. i světského pána proti biblickému Pán, nebo sloužilo jako oslovení manžela; uvedeno i jako proprium; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Pecen

- výklad podle Moldanové: z apelativa *pecen* = bochník;
- stč. má i význam kus hmoty vůbec; také jako OJ; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Pečenka

- výklad podle Moldanové: jde o zdobnělinu příjmení *Pečeně* (také obecné pojmenování); příjmení získal patrně jedinec, který seděl nehnutě, tak jako pečeně na pekáči (Moldanová, 1983: 167);
- stč. OJ z ArchČ k roku 1406; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Pokorný

- výklad podle Knappové: příjmení podle duševních vlastností, sklonů apod.;
- výklad podle Moldanové: vzniklé od přídavného jména *pokorný* = ten, který je skromný, trpělivý, snese všechna příkoří, podrobí se jiným (Moldanová, 1983: 177);
- výklad podle Matese: řadí je do kategorie příjmení odvozených z tělesných a duševních vlastností, mohlo se jednat o skutečně

pokorného, skromného člověka anebo o naprostý opak, také mohl toto jméno nést někdo pokořený, ponížený, nebo ten, který nosil smutek (chodit v pokoře), staročeská *pokora* byl obřad pro očištění vraha (Mates, 1998: 197–198);

- srov. *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>; motivů k získání tohoto příjmení existuje skutečně mnoho;

Prášil

- příjmení ze slovesného tvaru, přičestí minulého
- StčS uvádí dva významy, jednak prášit prach, jednak rozdávat rány, později střílet z palné zbraně; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>; expr. prášit „vychloubat se, přepínat v řeči“ je pozdější;

Růžička

- výklad podle Moldanové: jedná se o deminutivum apelativa růže, názvu květiny (Moldanová, 1983: 199);
- výklad podle Knappové: příjmení ze jména květiny, nejčastěji vznikala na základě přezdivek – metaforická podoba s květinou či její obliba; nebo na základě domovních znamení (Knappová, 1992: 26);
- výklad podle Matese: „malá růže“, deminutivum, patří do více kategorií – podle tělesných a duševních vlastností, podle bydliště: ten, kdo měl červené tváře či nos, kožní nemoc růži, kdo se styděl, měl růže či růžový keř, nebo růži v domovním znamení atd. (Mates, 1998: 211–212);

Sedláček

- výklad podle Moldanové: Sedláček byl mladý sedlák, kterému otec předčasně odkázal, postoupil statek (grunt), aby nemusel na vojnu (Moldanová, 1983: 205);
- výklad podle Knappové se shoduje s ostatními autory: příjmení podle sociálního rozvrstvení, společenských poměrů, feudálních, církevních a vojenských hodností, právních a majetkových vztahů;

- výklad podle Matese se shoduje s předchozími autory;
  - stč. proprium *Sedláček* je uvedeno v ESSČ, zn. 'drobný sedlák, poddaný pracující na cizím poli nebo statku a odvádějící za jeho užívání plat nebo práci; chudý obyvatel vesnice; expr. milý chudý, prostý věřící' *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- Srnec**
- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklé z apelativa srnec = samec od srny, jmenovaný mohl získat toto jméno nejspíš podle držení těla, stylu chůze či plachosti (Moldanová, 1983: 216);
  - stč. varianty OJ *Srn, Srna, Srnec, Srnek, Srník* má *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- Stejskal**
- příjmení z přičestí minulého slovesa *stýskat* po diftongizaci *y > ej*; stč. *Stýskal*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
  - výklad podle Matese: příjmení podle dějů, ale také vyjadřuje jistý povahový rys – ten, který si stále na něco stýská, stěžuje si, mohl být bázlivý, lítostivý, nařikavý (Mates, 1998: 233);
- Strmíška**
- výklad podle Moldanové: v moravském nářečí obecné jméno strmisko = strniště, posečené obilné pole (Moldanová, 1983: 220); jméno má nářeční kvantitu;
- Strnad**
- výklad podle Moldanové: příjmení odvozené od obecného pojmenování ptáka (Moldanová, 1983: 220);
  - výklad podle Matese: z pojmenování ptáka, pravděpodobně kvůli podobností duševním či tělesným – nápadný silný nos, nemotornost; příslušníci finanční stráže (pestrobarevné uniformy), žárlivost; nebo jeho nositel chytal či choval strnady, přistěhovalec ze Strnadic atp. (Mates, 1998: 236–237);
  - stč. OJ *Strnad*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na

<http://vokabular.ujc.cas.cz>;

- Sůra**
- výklad podle Moldanové: toto příjmení mohlo pravděpodobně vzniknout z adjektiva *surový*, případně moravskoslezského *súratí* = být v úzkých, nebo střhn. *sûr* = kyselý (Moldanová, 1983: 222);
  - výklad podle Beneše: příjmení z označení jakosti smyslových vjemů (označení povahy a chování): *sauer* – kyselý, hořký, přeneseně zlý (Beneš, 1998: 344);
  - zcela jiné vysvětlení nabízí VW: zachycuje osobní jméno *Sur*; adj. *surový* má význam syrový, *surovina* = surová, nevydělaná kůže; adj. *syrový* má jednak význam bezcitný, surový, jednak nezralý, hloupý; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- Syrový**
- výklad podle Moldanové: z adjektiva *syrový*, které mohlo znamenat ale také drsný, bezcitný, surový, přeneseně také hloupý (Moldanová, 1983: 223);
- Šindelek**
- výklad podle Moldanové: zdrobnělina k apellativu *šindel* = dřevěná krytina nebo také přezdívka hubeného (Moldanová, 1983: 230);
  - výklad podle Matese: řadí toto příjmení k příbuzným jména *Šindelář*, který patří do kategorie příjmení podle stavu a zaměstnání; základem je slovo *šindel*, jímž se pokrývaly střechy, které bylo převzato z německého *Schindel* (Mates, 1998: 249);
  - stč. *šindel* je úzké štípané dřevěné prkénko obdélníkovitého tvaru upravené pro pokrývání střech; jako příjímí *Šindel*, *Šindelář*, *Šindelěř*, *Šindelíř*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- Šmejkal**
- výklad podle Knappové: příjmení z tvaru příčestí minulého *smýkati* s hláskovými změnami *s > š, ý > ej*;
  - výklad podle Matese: řadí je k příbuzným příjmením *Smejkal* a uvádí, že je víceznačné; jedná se o příčestí minulé činné slovesa

smýkat, šmejkat atp. – uklouznout, smeknout se, vypustit psí smečku, dalo by se ale také uvažovat o tom, že jde o příjmení spadající do kategorie podle tělesných a duševních vlastností (smeknout klobouk – uznalý člověk nebo naopak pokrytec, pomlouvač, nebo i tulák); jsou možné i další motivy; tento tvar příjmení se **Š-** na začátku je hovorovější a s diftongizací *y > ej* je v nespisovném tvaru (Mates, 1998: 223–224);

- stč. jen *smeknutí se* a složené příjmi *Smekhac(ě)*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Šťastný

- výklad podle Moldanové: příjmení ze stejného přídavného jména, jde ale o překlad latinského osobního jména *Felix*, u židovských rodin jména *Baruch*, proto by se toto příjmení mohlo řadit také k první skupině příjmení odvozených od osobních jmen (Moldanová, 1983: 238);
- výklad podle Matese: řadí jméno do kategorie příjmení odvozených od lat. křestního jména *Felix*, příjmení ale mohl získat i ten, kterému se něco poštěstilo, lidově „klikář“ (Mates, 1998: 253–254);

Tesař

- výklad podle Moldanové: příjmení odvozené od lovesa *tesati*; apelativum *tesák* = lovecký nůž, velký zub, sekera k tesání; *tesař* = ten, který tesá (Moldanová, 1983: 248);
- příjmení podle stavu a zaměstnání, podle tesařského řemesla;
- stč. *tesač, tesák* „tesař i kameník“ *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Tláškal

- výklad podle Moldanové: příjmení odvozené od přičestí minulého moravského slovesa *tláskat* = mlaskat (Moldanová, 1983: 250);

Vrkoslav

- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklo pravděpodobně z názvu ptáka *brkoslava* (Moldanová, 1983: 274); obvyklé nářeční záměny *b/v*); stč. má OJ Vrkoslav; *Vokabulář webový* [on-line].

Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Vyskočil

- příčestí minulé slovesa *vyskočit*;
- výklad podle Matese: příjmení odvozené z minulých „dějů“, mohlo se jednat o jakýkoliv příběh, často milostný, zlodějský aj., ze kterého bylo příjmení odvozeno (vyskočil z půdy, z okna, na někoho apod.), nebo se dotyčný na někoho povyšoval, „vyskakoval“ si na něj, možností vzniku přezdivek, ze kterých vzniklo toto příjmení, je mnoho (Mates, 2003: 344);
- jako proprium má *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Zajíček

- výklad podle Moldanové: zdrobnělina obecného jména zajíc, dotyčný mohl získat toto příjmení podle přezdívky, domovního znamení, erbu, na Novobydžovsku se pojmenováním zajíček označuje také květ hledíku (Moldanová, 1983: 279);
- výklad podle Matese: deminutivum, příjmení podle duševních vlastností – člověk nezkušený, ostýchavý, bázlivý, anebo ze *Zajíců* ten menší, mladší, nebo také podle tělesných vlastností – nositel či jeho předek mohl mít rozštěp horního rtu (lidově zaječí pysk), dlouhé uši apod. (Mates, 1998: 294);
- stč. má OJ *Zajiec*, *Zajiecová*; frazém *tuto zajiec ležie* 'zde je to nejdůležitější'; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Zeman

- výklad podle Moldanové: zeman byl „drobný šlechtic s erbem, později svobodný majitel statku zapsaného v zemských deskách“, tato příjmení často získávali také svobodníci (Moldanová, 1983: 282);
- výklad podle Knappové se shoduje s ostatními autory;
- výklad podle Matese: příjmení podle stavu a zaměstnání,

zemanem byl vlastník země, pozemků, později nižší šlechtic, svobodný vlastník půdy a nakonec i velký bohatý statkář (Mates, 1998: 298);

- Zima**
- výklad podle Moldanové: pojmenování ročního období či pocitu chladu je zde zcela zřejmé, mohlo jít ale také o zkrácení osobního jména Erazim (Moldanová, 1983: 283);
  - výklad podle Matese: pravděpodobně příjmení vzniklo od tělesných a duševních vlastností jedince nebo na základě nějaké historiky – nositeli mohla být pořád zima, mohl být zimomřivý, nebo naopak to mohou být ti, kteří zimu měli rádi (Mates, 2003: 365); stč. OJ *Zima, Ziman*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- Zvoníček**
- zdobnělina pojmenování zaměstnání, „řemesla“ zvoník (ten, který zvonil na zvon); stč. *zvon* i *zvoník*, též *zvonec*, *zvonček*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

5.4 Příjmení ze slov cizího původu

Tato příjmení se vyskytují všude tam, kde se stýkají různé národní jazyky. V mnoha případech se prolínají s ostatními skupinami, proto zde uvádím pouze ty, které v ostatních kategoriích nevysvětlují.

Příklady příjmení této skupiny v Sudově Hlavně:

- Aim**
- výklad podle Moldanové: řadí toto příjmení k příbuzným *Egem* – ze sthn. osobního jména *Agi-man*, *Egi-man* nebo jejich odvozeniny; *agi* = hrot meče, při změně pravopisu *g* přepsáno jako *j* (Moldanová, 1983: 62);
  - výklad podle Beneše: stejně jako Moldanová řadí toto příjmení k těm, která vznikla z osobních jmen, v tomto případě *Agimo*, *Egiman* (Beneš, 1998: 168); dále uvádí, že příjmení mohlo vzniknout z označení příbuzenských vztahů: *Aim*, *Eim* synkopa

k Eidam, jako apelativum zeť (Beneš, 1998: 286);

- Bejdl**
- výklad podle Moldanové: autorka příjmení přímo neuvádí, nicméně se domnívám, že by bylo možné je zařadit k příbuzným jmen *Bejvl*, *Beyvl*, *Bejbl* apod. vzniklých z německého šumavského nářečního apelativa *Böiwl*, spisovně *Büblein* = chlapeček (Moldanová, 1983: 42);
  - výklad podle Beneše: příjmení z místního jména na území Bavorska – *Beidl* (Beneš, 1998: 208);
- Dytrych**
- výklad podle Knappové: vznik ze jména germánského původu *Dietrich* – „vládce lidu“ (Knappová, 1992: 19);
- Eichler**
- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklo z místního jména *Malý Dub*, části Českého Dubu, německy *Aicha* (Moldanová, 1983: 62);
  - výklad podle Beneše: příjmení z německého místního jména v českých zemích, snad část Českého Dubu (Beneš, 1998: 215); dále by se mohlo jednat o příjmení z obecného pojmenování lesa či názvu lesních stromů – *Doubek* (Beneš, 1998: 309);
- Forejt**
- výklad podle Moldanové: z německého apelativa *Vorreiter* = předjezdec, tedy ten, kdo jezdil před panským kočárem (Moldanová, 1983: 68);
  - výklad podle Beneše: příjmení z názvu funkcionářů či služebníků; (cit.)
- Forman**
- výklad podle Moldanové: příjmení z přejatého apelativa *forman* = povozník (Moldanová, 1983: 68);
  - výklad podle Matese: řadí příjmení do kategorie jmen podle zaměstnání, *forman* – přepravce, dopravce všemožného nákladu, jedná se o počestěný německý výraz *Fuhrmann* – česky původně vozataj (Mates, 2003: 75);
- Geiger**
- německé pojmenování povolání = *houslista*;
  - výklad podle Beneše: příjmení z názvu uměleckého povolání:

- hudec, houslista (Beneš, 1998: 279);
- Gürtler**
- výklad podle Moldanové: německé příjmení odvozené od shodného apelativa = pasíř (Moldanová, 1983: 74);
  - výklad podle Beneše: příjmení z názvu řemeslníka pracujícího s kůžemi apod. – výrobce pásů (Beneš, 1998: 270);
- Hartl**
- výklad podle Moldanové: deminutivum z německého adjektiva *hart* = tvrdý, silný, statečný, nebo se může jednat o zkrácenou podobu osobního jména *Hartmann* či *Erhart* (Moldanová, 1983: 78);
  - výklad podle Beneše: příjmení ze začátku německého jména *Hertwig*, *Hartmann* nebo *Hartlib*, dále uvádí, že by se mohlo jednat o příjmení ze slova označujícího hmatové vjemy: *her*te – tvrdost, hustá tlačnice v boji, také doba zrání obilí (Beneš, 1998: 185, 294);
  - výklad podle Matese: autor jej řadí k příbuzným příjmením *Hartman* (= silný muž), autorovo odvození je shodné s výkladem Moldanové (Mates, 2003: 86–87);
- Háša**
- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklo zkrácením OJ *Haštal*, původně latinského *Castulus* = čistý; *Hav-el*, *Ha-bart* utvořené příponou *-š* a koncovkou *-a* (Moldanová, 1983: 78);
  - výklad podle Knappové a Matese: shodný s Moldanovou;
  - stč. *Háš*, *Háša*, *Hášě*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 21.10.2012]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
- Hendrych**
- výklad podle Moldanové: příjmení vzniklé z OJ *Henrich* = *Heinrich*: *hagan* = ohrazený okrsek, *rich* = vládce: pán domu, otčiny); změna *ei* > *e* už ve střhn. nářečí, pro snazší výslovnost vloženo *-d-* (Moldanová, 1983: 79 – 80);
  - výklad podle Beneše: příjmení ze zdomácnělého křestního jména německého původu *Henricus* (Beneš, 1998: 108);

- výklad podle Knappové: shodný s Moldanovou – příjmení z OJ germánského původu („vládce domu, otčiny“) (Knappová, 1992: 19);
- stč. OJ *Hendrich, Hendrišek, Henrišek*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Hepnar

- výklad podle Moldanové: může se jednat o jméno odvozené buď od střhn. apelativa *heppe* = vinařský nůž, srp, přeneseně výrobce srpů, nebo od střhn. obecného jména *Höppner* = chmelař (Moldanová, 1983: 80);
- výklad podle Beneše: příjmení z označení zemědělského specialisty: *Höppner* – chmelař, *heppe* – vinařský nůž, srp (Beneš, 1998: 249);

Knapp

- výklad podle Beneše i Moldanové je podobný: je to příjmení odvozené od označení postavení v řemesle, *knap* = tovaryš, zejména soukenický, též horník (Beneš 1962: 217);
přeжатé apelativum *knap* = zbrojnoš, tovaryš, horník (Moldanová 1983: 104);
- výklad podle Knappové se shoduje s ostatními autory: příjmení podle sociálního rozvrstvení, společenských poměrů, feudálních, církevních a vojenských hodností, právních a majetkových vztahů; *knap* – zbrojnoš, tovaryš;
- stč. 'řemeslnický tovaryš, dělník' (zvl. soukenický) i příjmi *Knapl*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Kochlöffel

- německé pojmenování pracovního nástroje = vařečka;
- výklad podle Beneše: příjmení z názvu dřevěného nástroje – vařečky (Beneš, 1998: 321); zřejmě původně přezdívka;

Lang

- výklad podle Moldanové: příjmení z německého adjektiva *lang* = dlouhý;

- výklad podle Knappové: podle fyzických vlastností, vzhledu a nápadných částí těla (německy lang = dlouhý);
- výklad podle Matese: řadí je do kategorie cizích jmen, základem německé přídavné jméno *lang* = dlouhý, může tedy patřit také do kategorie příjmení podle tělesných a duševních vlastností – mohlo se jednat o dlouhána, vysokého člověka, anebo nakonec je možné hledat původ tohoto příjmení v původu nositele – existovalo mnoho vesnic s *lang* v názvu (Mates, 1998: 151);

Mansfeld

- výklad podle Moldanové: příjmení odvozené od názvu města a kraje ve středním Německu, rovněž se jedná o jméno šlechtického rodu (Moldanová, 1983: 137);
- výklad podle Beneše: příjmení z označení obyvatel jiných německých oblastí, je to časté příjmení na Mladoboleslavsku (Beneš, 1998: 238);

Miesenböck

- toto příjmení pravděpodobně nevzniklo jako polichocení, německy mies = mizerný, Bock by se dalo přeložit jako kozel;

Ryk

- výklad podle Moldanové: mohlo se jednat o počestění německého místního jména Rück v Dolních Francích, německého apelativa Rücken = záda, nebo slovesa rücken = posunout (Moldanová, 1983: 197 – 198);
- výklad podle Beneše: příjmení z jednotlivých zdomácnělých křestních jmen německého původu a z jejich odvozenin – Richard (Beneš, 1998: 110);
- mohlo by se také jednat o výklad ryk jako křik: „od hur = ryk, řev, tedy člověk mocného hlasu, hřmotný“ (Kotík, 1897);
- stč. *ryk* a *ryčěti*, přijmí *Ryk* a *Rykl*; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;

Rýpar

- výklad podle Moldanové i Beneše: příjmení vzniklé počestěním osobního jména *Ripper(t)* z *Rikbert*: *rích* = panovník, *bēraht* =

skvělý (Moldanová, 1983: 200); VW tuto podobu nemá;

Šinka

- Moldanová přímo toto příjmení neuvádí, ale domnívám se, že bych je mohla zařadit k obdobnému příjmení *Šinko*: z osobního jména *Šimon*, počestěné podoby hebrejského *Šimhón* = naslouchající / vyslyšený; *mk* > *nk* (Moldanová, 1983: 229 – 230);

Šorm

- výklad podle Moldanové: patrně se jedná o zkrácené příjmení *Šorman* utvořené ze stříh. slovesa *schorn* = mést a polopřípony *man*, jež naznačovala, že se jedná o osobní jméno (Moldanová, 1983: 235);
- výklad podle Knappové: příjmení z podstatných nebo přídavných jmen odvozených ze slovesných základů (vyjadřují často i různé vlastnosti a sklony), německy *schorm* = mést (Knappová, 1992: 29);

Tremel

- výklad podle Moldanové i Beneše: příjmení bylo odvozeno z německého nářečního obecného jména *Tremmel* = trámeček, silný klacek (Moldanová, 1983: 253);

Volf

- výklad podle Matese: řadí příjmení do kategorie vlastností tělesných a duševních, ale také do kategorie z osobních jmen – počestění změnou **W-** na **V-** německého *Wolf* = vlk; zároveň může jít o zkrácené složené německé jméno *Wolfgang*, *Wolfram*, *Wolfgang* atd. (Mates, 1998: 289);
- výklad podle Knappové: příjmení vzniklé z germánského osobního jména *Wolfgang* „vlčí pochod, půtka“ (Knappová, 1992: 20);
- výklad podle Moldanové: první část osobního jména *Wolfgang* – *wolf* = vlk, *gang* = krok, chod; válečné tažení, podle autorky bylo toto jméno oblíbené na Klatovsku a Chodsku u rodin s židovskými předky za Benjamin (Moldanová, 1983: 271);
- srov. také *Volf* jako stč. OJ; *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupný na

<http://vokabular.ujc.cas.cz;>

- Wágnler**
- výklad podle Moldanové a Beneše: příjmení vzniklo z německého apelativa *Wagner* = kolář (Moldanová, 1983: 259); příjmení bylo počestěno pouze z poloviny – *a* získalo kvantitu, nicméně počáteční *W* zůstalo nepočestěné;
  - výklad podle Knappové: příjmení z názvů řemesel, různých zaměstnání a činností člověka, převzato z němčiny = kolář (Knappová, 1992: 26);
  - výklad podle Matese: německý ekvivalent k českému Koláři, doslova je to ten, který dělal vozy (Mates, 1998: 122);
- Würz**
- mohlo by se jednat o pojmenování povolání, německy *würzen* = ochucovat, kořenit (např. omáčku);
  - výklad podle Beneše: příjmení z částí stromů a keřů, *Würz* – kořen, bylina, koření, ale také místní jméno *Wurz* (Beneš, 1998: 311).

5.5 Příjmení nezařazená

Ne všechna příjmení se mi podařila úspěšně zařadit, autoři, z jejichž publikací jsem vycházela, se o nich nezmiňují a sama je nedokážu podle svých dosavadních jazykových znalostí interpretovat.

- Grepl**
- německé příjmení (669 výskytů v celé ČR);
- Chavosh**
- pravděpodobně iránské příjmení (Chavoshi) – pouze jedno v celé ČR;
- Jendoubi**
- s největší pravděpodobností tuniské příjmení, vyskytuje se pouze jediné v celé České republice;
- Karbulka**
- může souviset i s *karbunkl* (z lat. *carbunculus*, 1. drahokam červené barvy, 2. hnisavý zánět kůže a podkožní tkáň, nežit) – 88 výskytů v celé ČR; další souvislost by mohla být se slovem *karbola* = roztok užívaný k dezinfekci;
- Lankaš**
- pravděpodobně slovenské, nebo maďarské příjmení (219 výskytů

- v ČR);
- Lencsés** - maďarské příjmení (počet výskytů 14 v celé ČR);
  - Licinberk** - německé příjmení (počet výskytů 21 v celé ČR);
  - Maretta** - mohlo by být z latiny či italštiny (počet výskytů 3 v celé ČR, ale je i na Slovensku);
  - Telepjan** - Telep je město v Maďarsku, Telepjan by mohlo být původní obyvatelské jméno (4 v celé ČR);
  - Tudoši** - nejspíš maďarské příjmení (asi 3 v celé ČR);
  - Tytl** - německé příjmení (36 výskytů v celé ČR);
    - stč. značí tečka, čárka, *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 30. 5. 2013]. Dostupný na <http://vokabular.ujc.cas.cz>;
  - Vdoviak** - slovenské příjmení (14 výskytů v celé ČR).

5.6 Sudohlavnovská příjmení statisticky

Pavel Vašák ve svém článku *Česká příjmení statisticky* uvádí: „Statistické údaje o výskytu příjmení jsou potřebné a zajímavé nejen z hlediska čistě onomastického, ale vhodné např. i pro sestavování různých kartoték, adresářů, seznamů aj. Rovněž při některých sociologických, ekonomických i demografických výzkumech je třeba znát základní statistická data o rozložení příjmení.“⁵⁷

V dnešní době plné čísel se na statistiku klade důraz mnohem větší, zmapována jsou tedy i příjmení a jejich četnost v České republice. Já jsem se v této kapitole zaměřila na četnost jednotlivých příjmení v Sudově Hlavně a četnost příjmení podle počátečních písmen. Své výsledky srovnávám s výsledky Pavla Vašáka a s nejnovějšími údaji, které nám poskytla Marie Janečková v semináři onomastiky.

Statistické problematice se ve své práci okrajově věnuje i Josef Beneš; vycházel z Pražského adresáře z roku 1937 a podle počtu sloupců pro jednotlivá příjmení z adresáře hodnotil jejich výskyt. Pavel Vašák z Benešovy práce vychází a srovnává své

⁵⁷ P. Vašák, *Česká příjmení statisticky*, *Naše řeč*, roč. 54, číslo 5, 1971, s. 300–304.

výsledky s jeho. Ve svém článku se snažil odpovědět na dvě otázky: která příjmení jsou nejčastější, jaká je jejich četnost a jaká je četnost jednotlivých počátečních písmen. Vycházel, stejně jako Beneš, z „náhodného výběru“ příjmení pražských obyvatel, konkrétně těch, kteří jsou uvedeni v telefonním seznamu.

Sudovo Hlavno má 470 obyvatel, proto jsem provedla výpočty pro celý soubor, ne pro náhodný výběr. Jak jsem již uváděla v teoretické části, četnost příjmení v malých obcích se může od zastoupení stejných příjmení v České republice značně lišit. Stejně tomu je i v mých výsledcích. Mezi nejčastější příjmení v obci Sudovo Hlavno rozhodně nepatří jména *Novák, Svoboda, Novotný, Dvořák, Černý, Procházka*.

Příjmení	Sudovo Hlavno			Vašákovy výsledky		Nejnovější výsledky
	Počet	Četnost v %	Pořadí	Četnost v %2	Pořadí2	Pořadí3
Kříž	17	3,62%	1	neuvádí	neuvádí	30
Sůra	17	3,62%	1	neuvádí	neuvádí	4438
Pokorný	12	2,55%	2	0,26%	11	11
Mareček	11	2,34%	3	neuvádí	neuvádí	272
Horálek	10	2,13%	4	neuvádí	neuvádí	1459
Zima	10	2,13%	4	neuvádí	neuvádí	411
Zalabák	9	1,91%	5	neuvádí	neuvádí	4287
Kučera	8	1,70%	6	0,30%	8	7
Ryk	8	1,70%	6	neuvádí	neuvádí	22279
Duch	7	1,49%	7	neuvádí	neuvádí	16986
Aim	6	1,28%	8	neuvádí	neuvádí	neuvádí
Eichler	6	1,28%	8	neuvádí	neuvádí	1046
Geiger	6	1,28%	8	neuvádí	neuvádí	9003
Houdek	6	1,28%	8	neuvádí	neuvádí	324
Hron	6	1,28%	8	neuvádí	neuvádí	440
Slezák	6	1,28%	8	neuvádí	neuvádí	204
Syrový	6	1,28%	8	neuvádí	neuvádí	815
Čurda	5	1,06%	9	neuvádí	neuvádí	940
Huněk	5	1,06%	9	neuvádí	neuvádí	10291

Maretta	5	1,06%	9	neuvádí	neuvádí	neuvádí
Novák	5	1,06%	9	0,84%	1	1
Prášil	5	1,06%	9	neuvádí	neuvádí	1033
Rambousek	5	1,06%	9	neuvádí	neuvádí	778
Stránský	5	1,06%	9	neuvádí	neuvádí	180
Šindelek	5	1,06%	9	neuvádí	neuvádí	9425
Tesař	5	1,06%	9	neuvádí	neuvádí	93
Adámek	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	125
Čížek	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	111
Diviš	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	230
Forejt	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	1177
Fousek	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	829
Hanl	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	18599
Hartl	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	1372
Hlaváček	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	122
Kodera	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	3864
Krajíček	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	851
Křáp	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	14422
Lang	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	334
Martinec	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	330
Mašek	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	62
Matula	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	403
Mikšovský	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	1879
Nepomucký	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	10422
Opat	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	6210
Pavlík	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	65
Podhrazký	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	49427
Polák	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	38
Rýpar	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	2924
Šmejkal	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	363

Treml	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	3186
Tudoši	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	neuvádí
Würz	4	0,85%	10	neuvádí	neuvádí	24864
Antoš	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	383
Bosák	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	1150
Cerha	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	4173
Grepl	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	1067
Chmelař	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	484
Jenč	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	5140
Knapp	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	4247
Lafek	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	7660
Lankaš	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	3694
Lencsés	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	36226
Mansfeld	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	2797
Mařan	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	5336
Meduna	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	1250
Mrhal	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	5805
Novotný	3	0,64%	11	0,51%	3	3
Pánek	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	234
Pečenka	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	1331
Růžička	3	0,64%	11	0,25%	12	17
Strmiska	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	30993
Svoboda	3	0,64%	11	0,59%	2	2
Tomášek	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	124
Vaněk	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	28
Zajíček	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	206
Zrzavecký	3	0,64%	11	neuvádí	neuvádí	13722
Bejdl	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	neuvádí
Beránek	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	90
Čtrnáct	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	16168

Dytrych	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	2230
Gürtler	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	7316
Habrún	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	31542
Hájek	2	0,43%	12	0,29%	9	14
Hepnar	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	5325
Horáček	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	91
Kochlöffel	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	30524
Král	2	0,43%	12	0,22%	16	16
Marek	2	0,43%	12	0,23%	15	13
Miesenböck	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	neuvádí
Navrátil	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	25
Sedláček	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	20
Srnc	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	1770
Šinka	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	22906
Šťastný	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	49
Vítů	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	2758
Volf	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	150
Vyskočil	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	346
Vyšata	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	4978
Zeman	2	0,43%	12	0,22%	18	21
Zvoníček	2	0,43%	12	neuvádí	neuvádí	2384
Adamec	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	148
Bartoš	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	33
Beneš	1	0,21%	13	0,24%	13	18
Blažek	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	29
Brávek	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	neuvádí
Burián	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	2222
Buta	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	neuvádí
Bystrý	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	7839
Fiala	1	0,21%	13	0,21%	19	19

Forman	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	652
Hála	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	405
Háša	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	5324
Havránek	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	254
Hendrych	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	509
Hnídek	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	4953
Horák	1	0,21%	13	0,23%	14	9
Hrabánek	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	1903
Hrůza	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	543
Chavosh	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	neuvádí
Chobotský	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	8218
Jablonský	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	5543
Jendoubi	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	neuvádí
Karbulka	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	10088
Kašný	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	2624
Kohút	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	2839
Krajčovič	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	2656
Krejča	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	1072
Kuchař	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	205
Laholík	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	57787
Landa	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	537
Licinberk	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	28525
Mikš	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	3007
Pecen	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	6599
Podmanický	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	13653
Stejskal	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	82
Strnad	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	86
Šorm	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	2281
Telepjan	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	60051
Tláskal	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	3618

Toman	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	75
Tytl	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	18489
Vach	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	1339
Vavřík	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	769
Vdoviak	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	31139
Velan	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	11335
Venclík	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	3122
Vítek	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	77
Volšička	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	12293
Vrkoslav	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	6784
Wágner	1	0,21%	13	neuvádí	neuvádí	2371

Tabulka 1 Četnost jednotlivých příjmení

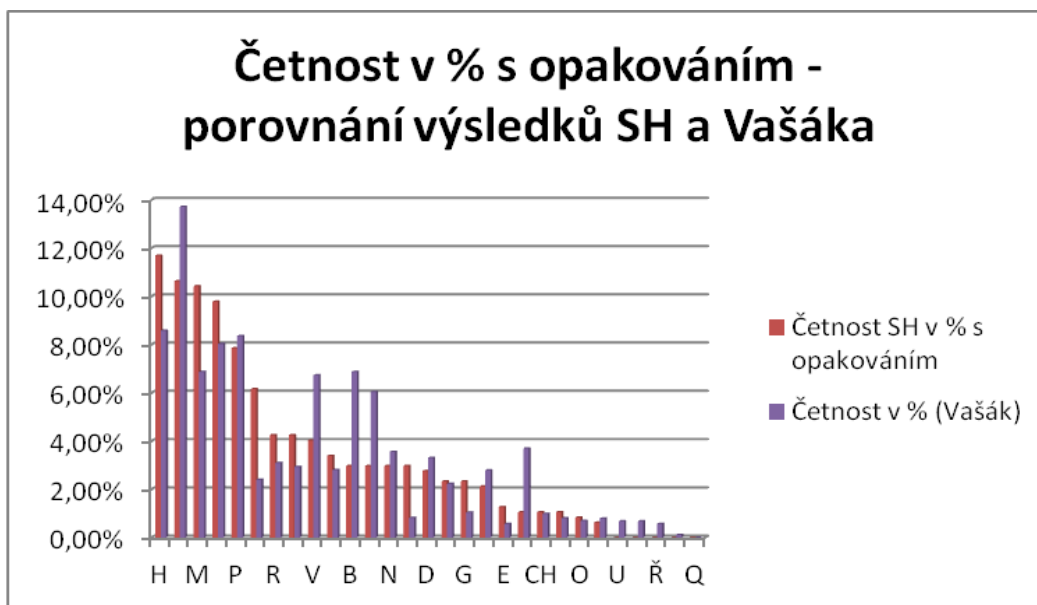
Jak je vidět z Tabulky 1, šest nejčastějších příjmení v Sudově Hlavně se od tradičně nejčastějších liší: *Kříž, Šůra, Pokorný, Mareček, Horálek, Zima*. V Tabulce 2 uvádím četnosti příjmení začínajících daným písmenem abecedy. Ve výpočtu nejsou zohledněna pouze různá příjmení, ale všechna jména začínající stejným písmenem, tedy i opakující se.

Počáteční písmeno	Sudovo Hlavno			Vašákovy výsledky	
	Počet	Četnost v %	Pořadí	Četnost v %2	Pořadí2
H	55	11,70%	1	8,59%	2
K	50	10,64%	2	13,73%	1
M	49	10,43%	3	6,88%	5
S	46	9,79%	4	8,04%	4
P	37	7,87%	5	8,36%	3
Z	29	6,17%	6	2,41%	15
R	20	4,26%	7	3,10%	11
T	20	4,26%	7	2,94%	12
V	19	4,04%	8	6,74%	6
L	16	3,40%	9	2,81%	13
B	14	2,98%	10	6,88%	5

Š	14	2,98%	10	6,05%	7
N	14	2,98%	10	3,57%	9
A	14	2,98%	10	0,83%	19
D	13	2,77%	11	3,32%	10
Č	11	2,34%	12	2,24%	16
G	11	2,34%	12	1,05%	17
F	10	2,13%	13	2,80%	14
E	6	1,28%	14	0,58%	24
J	5	1,06%	15	3,70%	8
CH	5	1,06%	15	1,00%	18
W	5	1,06%	15	0,81%	20
O	4	0,85%	16	0,71%	22
C	3	0,64%	17	0,80%	21
U	0	0,00%	18	0,69%	23
Ž	0	0,00%	18	0,69%	23
Ř	0	0,00%	18	0,58%	25
I	0	0,00%	18	0,12%	26
Q	0	0,00%	18	0,01%	27

Tabulka 2 Četnost počátečních písmen příjmení (včetně opakování)

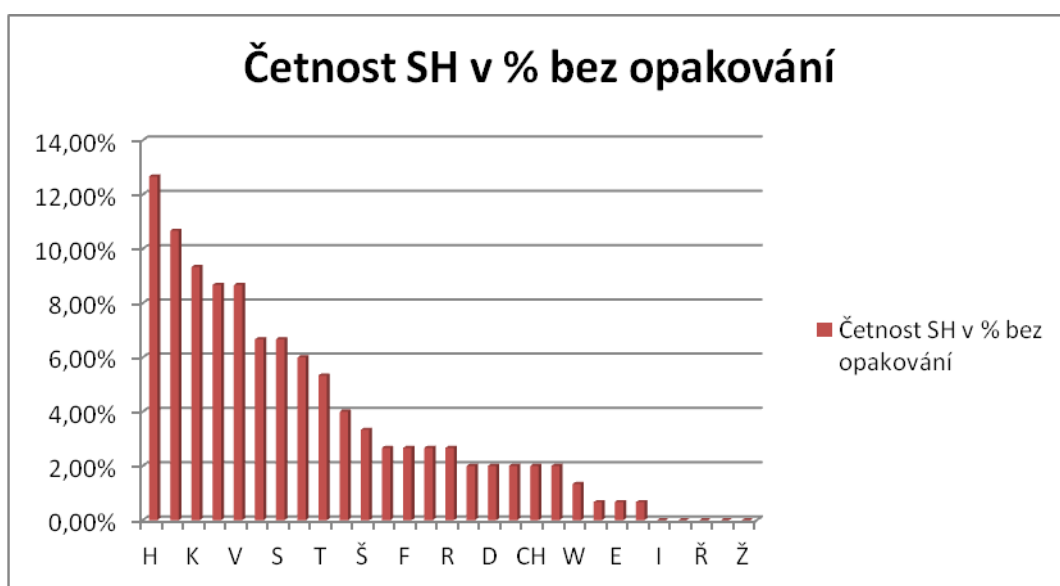
Obrázek 2 Graf četností počátečních písmen s opakováním

Také výsledky výpočtů z Tabulky 2 se trochu odlišují, ačkoliv rozdíl není tak výrazný. Prvních pět pozic je pouze v různém pořadí. Nejčastěji začínají příjmení v Sudově Hlavně v daném pořadí na *H, K, M, S, P*. Podle Vašákových výsledků začínají pražská, potažmo česká příjmení nejčastěji v daném pořadí na *K, H, P, S, M*.

	Sudovo Hlavno		
Počáteční písmeno	Počet	Četnost v %	Pořadí
H	19	12,67%	1
L	16	10,67%	2
K	14	9,33%	3
M	13	8,67%	4
V	13	8,67%	4
B	10	6,67%	5
S	10	6,67%	5
P	9	6,00%	6
T	8	5,33%	7
Z	6	4,00%	8
Š	5	3,33%	9

A	4	2,67%	10
F	4	2,67%	10
N	4	2,67%	10
R	4	2,67%	10
Č	3	2,00%	11
D	3	2,00%	11
G	3	2,00%	11
CH	3	2,00%	11
J	3	2,00%	11
W	2	1,33%	12
C	1	0,67%	13
E	1	0,67%	13
O	1	0,67%	13
I	0	0,00%	14
Q	0	0,00%	14
Ř	0	0,00%	14
U	0	0,00%	14
Ž	0	0,00%	14

Tabulka 3 Četnost počátečních písmen příjmení (bez opakování)

Obrázek 3 Graf četnosti počátečních písmen bez opakování

Po odstranění opakování se v Tabulce 3 projeví některé změny. Počítala jsem tedy se 150 různými příjmeními. Nedošlo tak k tomu, že silně zastoupený rod v obci změní výsledky statistiky – v tomto výpočtu jsou tedy zohledněna pouze různá příjmení začínající od stejného písmene. Nejčastěji tedy začínají sudohlavnovská příjmení od písmen *H, L, K, M, V*. Jak je vidět, dostalo se rázem do popředí písmeno *L* a počáteční písmena *V* a *B* vytlačila z předních pozic *S* a *P*.

6 Přezdívky

Přezdívky tvoří široce otevřený systém antroponomastiky a záleží pouze na jazykové kreativitě jejich tvůrců, jak bude přezdívka vypadat. Ačkoliv jsou přezdívky často charakterizované jako „nedědičná přízviska“, v obci Sudovo Hlavno je velké procento přezdívek dědičných.

Ve svém bádání jsem se nezaměřovala na domácí podoby křestních jmen, prakticky každému říkala jeho maminka zdrobnělinou. Z přezdívek na základě křestních jmen uvádím pouze ty, které svědčí o invenci jejich tvůrců. Křestní jméno pro ně bylo pouze motivem a přezdívka často souvisí i s nějakým dalším důvodem jejího vzniku.

Ženské přezdívky tvoří v mém výzkumu mizivé procento, až na několik výjimek nejsou v naší obci přezdívky žen obvyklé, jedná se spíše o „mužskou záležitost“. Nicméně často zde zaslechneme „úpravu ženských příjmení“ pomocí sufixu **-ka**, která je užívána jaksi globálně (samozřejmě pouze u těch příjmení, u kterých je to možné): *Mrázka, Forejtka, Habrůnka, Antoška, Bartoška, Bejdlovka, Beneška, Sůrka* apod. Takovýto tvar působí lehce pejorativně.

6.1 Dělení přezdívek

Při členění přezdívek do jednotlivých skupin jsem se inspirovala dělením Martiny Ostrýžové v její bakalářské práci *Příjmení a přezdívky v obci Vír* (2011) a zčásti jsem je upravila pro své potřeby. Některé přezdívky, stejně jako příjmení, by bylo možné zařadit do více skupin (viz *Ovečkin*). Patří k nim:

- přezdívky motivované příjmením či osobním jménem;
- přezdívky motivované fyzickým vzhledem nositele;
- přezdívky motivované charakterovými vlastnostmi nositele;
- přezdívky motivované povoláním;
- přezdívky podle nějaké příhody, oblíbených slov či průpovědek;
- přezdívky podle známé osobnosti, filmové postavy či pohádkové bytosti;
- přezdívky motivované nositelovými koníčky, zálibami;
- přezdívky podle původu nositele, polohy jeho bydliště či jiných místních souvislostí.

U přezdívek, které jsou dědičné, vždy uvedu, o kolikátou generaci, jež užívá tuto přezdívku, se již jedná.

6.1.1 Přezdívky motivované příjmením či osobním jménem

Baron   Nositel přezdívky se jmenuje *Prášil*, zároveň by tedy mohlo toto hypokoristikum patřit do přezdívek podle filmové postavy barona Prášila.

Stejnou přezdívku má ještě jeden místní občan, který nosí knírek a chová se tak, jako by skutečně baronem byl.

Béda   Nositel této přezdívky se jmenuje *Josef Pánek*, ale pojmenování *Béda* získal na základní škole podle staršího spolužáka, který měl stejné příjmení, *Bedřicha Pánka*.

Berky   Přezdívka vznikla zkrácením příjmení *Beránek* a připojení sufixu **-ky**.
Je dědičná již v třetí generaci.

Nejstarší nositel má ještě další přezdívku *Ovečkin* a *Kvašňák*, ty již dědičné nejsou.

Bosi   Toto hypokoristikum vzniklo zkrácením příjmení *Bosák*.
Je dědičná přes dvě generace.

Bystrák   Přezdívka vznikla substantivizací adjektivního tvaru příjmení *Bystrý* pomocí oblíbené přípony **-ák**.
Je dědičná ve dvou pokoleních.

Carda   Tato přezdívka by se dala zařadit také do skupiny motivovaných filmovou/televizní postavou. Nositel se jmenuje *Jaroslav – Jarda* a z televizního pořadu na TV Nova Tele Tele, získal toto přízvisko podle „Cardy Retardy“.

Cimbal   Přezdívku získal její nositel podle svého příjmení *Zvoniček*. Jeho kamarádi usoudili, že zvon a cimbál jsou podobné hudební nástroje. Dochází zde ke krácení samohlásky *á > a*.

Další přezdívka viz *Zvonda*.

Dádina   Dotyčný si tuto „holčičí“ úpravu svého křestního jména *David*

vysloužil svým zženštilým chováním.

- De La Fen** Nositel přezdívky s největší pravděpodobností neví, že je takto nazýván. Jde o posměšnou úpravu jeho příjmení *Lafek* a zdůraznění toho, že se nad ostatní povyšuje jako šlechtic. Proto přídomek *de*.
- Dunaj** Motivace přezdívky je podobná jako u *Cimbala*, nositel se jmenuje *Hron* (také řeka na Slovensku).
- Dýda** Motivace vzniku této přezdívky v příjmení *Dytrych* není úplně zjevná, jazyková nápaditost tvůrců je zde jasně patrná.
- Je dědičná ve třech generacích.
- Ferda** Přezdívku získal nositel po svém otci, který se jmenoval *Ferdinand* a *Ferda* je tedy domácí podobou tohoto vlastního jména.
- Je dědičná v druhém pokolení.
- Fous** Přezdívka vznikla od nositelova příjmení – *Fousek*. Vytvoření základní podoby jména ze zdrobněliny.
- Hanton** Nynější nositel, ač křestním jménem *Zdeněk*, získal tuto přezdívku po svém otci, který se jmenoval *Antonín*. Jedná se tedy o domácí podobu jména *Antonín* – *Anton* s protetickým *H*.
- Je dědičná přes dvě generace.
- Hanys** Obměna domácí podoby křestního jména *Honza* ovlivněná možná německou variantou jména *Johann, Johannes* – *Hannes*.
- Hlavajda** Přezdívka byla odvozena od příjmení *Hlaváček* pomocí expresivní přípony *-ajda*.
- Dědičná přes dvě generace.
- Hůňa** Přezdívka vznikla krácením příjmení nositele, *Huněk*.
- Dědičná přes tři generace.
- Chobot** Nositel této přezdívky si vzal ženu s příjmením *Chobotská*.
- Chobotňák** Nositel přezdívky se jmenuje *Chobotský*, přezdívka je tedy odvozena od jeho příjmení resufixací (*Chobot-ský* > *Chobot-ný* > *Chobot-ň-ák*).

Jeho veličenstvo	Motiv této přezdívky je jasný, nositel má příjmení <i>Král</i> .
John	[džon] Anglická podoba české varianty jména <i>Jan</i> .
Kod'ous	Tato trochu pejorativní přezdívka je odvozena od příjmení nositele – <i>Kodera</i> odsunutím původního zakončení a přisunutím expresivní přípony <i>-ous</i> . Je dědičná přes dvě generace.
Kolouch	Nebo také Koloušek , záleží na tom, kdo o kom mluví, zda se jedná o dědečka nebo vnuka, oba s příjmením <i>Srnec</i> . Starší generace vnukovu přezdívku zdrobní, mladší už ne. Je tedy dědičná přes tři generace.
Korálek	Přezdívka vznikla záměnou počátečního písmene příjmení H > K . Z <i>Horálka</i> je pak Korálek.
Landys	Tato přezdívka vznikla trochu nepochopitelně obměnou nositelova příjmení <i>Lang</i> . Došlo zde k podivné náhradě <i>g</i> > <i>d</i> a k rozšíření o příponu <i>-ys</i> .
Líca	Jedná se o zkrácené složené příjmení <i>Licinberk</i> .
Majkí	Jde o počestěnou anglickou domáckou podobu jména <i>Michal</i> .
Mára	Zkrácená podoba nositelova příjmení <i>Mareček</i> . V obci se toto příjmení vyskytuje velmi často, proto mají všichni Marečkové nějakou rozlišující přezdívku. Další přezdívka tohoto konkrétního Marečka je <i>Čmucho</i> .
Marfy	Přezdívka byla odvozena od křestního jména nositele – <i>Martin</i> . Panují u něj neustálé dohady a neshody, jaké i/y má být na konci přízviska. Sám nositel se přiklání k -y .
Máša	Jde o zkrácenou podobu nositelova příjmení <i>Mašek</i> . Je dědičná přes dvě generace.
Mikša	Také se jedná o zkrácenou podobu příjmení <i>Mikšovský</i> .

- Je dědičná přes tři generace.
- Montérka** Jedna z mála ženských přezdívek byla vytvořena z křestního jména nositelky *Tereza – Terka*, z toho následně, bez zjevného důvodu, *Montérka*.
- Další přezdívka viz *Tejjka*.
- Nepomuk** Jde o přezdívkou vytvořenou nominalizací adjektiva a zároveň příjmení nositele, *Nepomucký*.
- Další přezdívka viz *Olda*.
- Novotňák** Přezdívka byla vytvořena z příjmení *Novotný* pomocí oblíbeného sufixu **-ák**.
- Dědičná ve dvou generacích.
- Olda** Ačkoliv se nositel této přezdívky jmenuje *Milan*, kvůli omylu jednoho starého pána se mu na hasičských schůzích začalo říkat *Olda*.
- Další přezdívka viz *Nepomuk*.
- Palouš** Jedná se o příjmení, které nositel získal podle manželčina bratra; nositele v obci nikdo neznal, ale jeho švagra ano. Proto si je místní obyvatelé zřejmě pro lepší identifikaci „spojili“.
- Patnáctej, Dvkrátседум** Obě tyto „téměř-matematické“ přezdívkou mají lehce posměvačný podtext, vyjadřují totiž nositelovo číslovkové příjmení *Čtrnáct*.
- Podra** Jedná se o zkrácenou a zjednodušenou podobu příjmení *Podhracký*.
- Je dědičná přes tři generace.
- Pták** Tato přezdívka je slovem nadřazeným pro příjmení nositele – *Strnad*.
- Ramba** Jedná se o zkrácenou podobu příjmení *Rambousek*.
- Je dědičná přes tři generace.
- Růža** I u této přezdívky se jedná o zkrácenou podobu příjmení *Růžička*.
- Je dědičná přes dvě generace.
- Sirka** Tato přezdívka vznikla odvozením a gramatickou úpravou příjmení nositele, který se jmenuje *Syrový*.

Staňas	Domácká (nebo spíše hospodská) podoba křestního jména Stanislav.
Šťastnej	<i>Šťastný</i> bylo původní příjmení nositele této přezdívky, který si po svatbě vzal manželčino příjmení Jablonský.
Tejjjka	Touto přezdívkou upozorňují „její tvůrci“ na vadu řeči partnera nositelky, inspirovali se v seriálu Okresní přebor vysílaném na TV Nova. Další přezdívka viz <i>Montérka</i> .
Tudy	Jedná se o zkrácenou podobu příjmení <i>Tudoši</i> . Dědičná ve dvou generacích.
Úď'a	Nositel přezdívky se jmenuje <i>Luděk</i> a jejím motivem byla scénka herců Lábuse a Kaisera „ <i>Úď'o jesi máš ňáky puobuém, Úď'o svěs se nám.</i> “
Vind'a	Podle tvůrců této přezdívky má osobní jméno jejího nositele <i>František</i> příbuzný vztah se jménem <i>Vincek</i> , od toho domácká podoba <i>Vind'a</i> .
Vlastinec	Přezdívka je spojením křestního jména a příjmení jejího nositele – <i>Vlastimil Martinec</i> .
Volša	Jde o zkrácenou podobu příjmení <i>Volšička</i> . Dědičná ve čtyřech generacích.
Vrkoun	Jedná se také o zkrácenou podobu příjmení <i>Vrkoslav</i> . Dědičná ve třech generacích.
Vyšoust	Tato přezdívka je pejorativní úpravou příjmení <i>Vyšata</i> .
Zvonda	Opět se jedná o zkrácenou podobu příjmení, tentokrát zdobnělého <i>Zvoníček</i> . Dědičná ve dvou generacích. Další přezdívka viz <i>Cimbal</i> .

6.1.2 Přezdívky motivované fyzickým vzhledem nositele

- Babka** Toto je třetí a zároveň poslední ženská přezdívka v mém výzkumu. Jedná se o jednu z nejstarších obyvatelek obce. Nikdo ji neosloví jinak než Babi, Babko, Babčo. „*Jednou jsem bába, tak co?*“ Přezdívka je tedy motivována jejím věkem.
- Cikán** K této přezdívce motivovala tvůrce snědší barva pleti jejího nositele.
- Dvěstěšestka** Dotyčný získal přezdívku díky své výšce, měří celých 206 cm.
- Hadrovina** Původní nositel přezdívky byl takový věchýtek, taková hadrovinka. Následně se přezdívka ironicky přenesla na místního pořízka.
- Kapslík** Nositel této přezdívky je malý tak, „že by se vešel do kapsy“. Zároveň by se mohlo jednat o přezdívku podle charakterových vlastností; nositel je totiž nejen malý, ale také vzteklý, dal by se přirovnat ke kapslíkovému náboji.
- Krásnovlas** Dotyčný nosí dlouhé vlasy, zakládá si na nich a pečuje o ně. Kamarádka kadeřnice mu tak dlouho říkala, jaké má krásné vlasy, až získal tuto přezdívku.
- Křeček** Nositel přezdívky je „hrabivý“ jako tento hlodavec.
- Maxi** Přezdívka vznikla z cizí předpony, avšak dobře srozumitelné; její nositel je trochu větších rozměrů, je maxi-.
- Panenka** Nositel této přezdívky byl v mladších letech „*hezoučký a roztomilý jako holčička, jako panenka*“. Ač zmužněl a nyní je již v důchodovém věku, přezdívka mu zůstala.
- Péro** Nebo také **Pejrák**. Přezdívka vznikla podle kulhavé chůze nositele, který „chodil jako hrabě De Peyrac“ (z filmu *Angelika, markýza andělů*), mohli bychom ji proto řadit také mezi přezdívky motivované filmovou postavou.
- Prso** Nositel přezdívky má mírnou nadváhu a díky tomu má „ňadra, za která by se kdejaká dívka nemusela stydět“. V podroušeném stavu má často tendence porovnávat svá prsa právě s přítomnými děvčaty.
- Rychlonožka** Tato přezdívka má ironický nádech, vznikla podle šouravé, pomalé

chůze jejího nositele po úrazu.

- Stříbrňák** Snad odjakživa má nositel této přezdívky šedivé vlasy, jakoby stříbrné, a podle nich získal toto pojmenování.
- Šedej vlk** Stejně jako předchozí přezdívka, Stříbrňák, i tato vznikla na základě barvy vlasů.
- Tuček** Slovní základ tohoto slova jasně vyjadřuje, jaká fyzická vlastnost jejího nositele převažuje – je tučný, tedy tlustý.
- Vápínko** Přezdívka vznikla podle hodně světlé barvy pleti nositele, byl stále výrazně bledý.
- Zub** Nositel přezdívky má nemalý předkus, je tak upozorňováno na jeho fyzický nedostatek.
- Ždib** Tato přezdívka vznikla ironicky pod vlivem fyzického vzhledu nositele; je velký a má nadváhu, „je ho takový kousek, takový ždibíček“.

6.1.3 Přezdívky motivované charakterovými vlastnostmi nositele

- Čmucho** Motivem přezdívky je zvědavost jejího nositele, který neustále někde „čmuchá“, aby věděl všechno jako první a nejlépe.
Další přezdívka viz *Mára*.
- Držgrešle** Jak je z přezdívky patrné, její nositel by si dal takříkajíc „pro korunu koleno vrtat“.
- Had** Hadům se přisuzují vlastnosti jako kluzkost, úlisnost, schopnost se něčemu vyhnout, vyklouznout z něčeho, nebýt úplně fair [fér] z anglického fair play [fér plej].
- Chobotnice** Kde se objeví jakékoliv jídlo, tam má tento člověk okamžitě ruce, jakoby jich měl osm stejně jako chobotnice.
- Kamera** Nositel přezdívky všechno vidí, o všem ví, nic mu neuteče, všechno sleduje jako kamera svým hledáčkem.
- Kurevník** Motivace této přezdívky je ze svého vulgárního základu jasná, její

	nositel se otočí za každou sukni.
Potentát	Jmenovaný se cítí jako velmi důležitý, nepostradatelný, myslí si o sobě, že má na všechno velký vliv.
Rozruch	Kam nositel této přezdívky přijde, tam způsobí rozruch, jde tedy o pojmenování jeho charakterové vlastnosti. Další přezdívka viz <i>Starosta</i> .
Sedmilhář	Význam přezdívky je jasný na první pohled. Její nositel je velký lhář a mluvka.
Skokan	Tento pán je velmi rychlý, chtivý, chamtivý, „skočí po penězích“.
Študent	Přezdívku získal její nositel kvůli tomu, že, stejně jako mnoho studentů, hledal všechny možné způsoby, jak se vyhnout práci. Výslovnost počátečního <i>st-</i> je ovlivněna němčinou.
Zmatlík	Nositel přezdívky neustále zmatkuje, je chaotický. Zároveň v jeho přezdívce můžeme pozorovat hláskoslovný znak společný pro středočeskou a severovýchodočeskou podskupinu – krácení dlouhých samohlásek, zejména $i > i$. Je dědičná ve dvou generacích, i když se tak syn původního nositele nechová.

6.1.4 Přezdívky motivované povoláním

Autobusák	Motiv přezdívky je jasný – nositel pracoval jako řidič autobusu.
Ávik	Tento pán byl svou profesí řidičem vozu značky Avia.
Bejček	Přezdívku získal tento muž díky tomu, že pracoval jako ošetřovatel býků v místním zemědělském družstvu, později ZES, a.s.
Cestář	Nositel přezdívky pracuje „u silnic“, opravuje cesty apod.
Detektiv	Tato přezdívka má lehký nádech ironie, její nositel pracuje u městské policie, která není mezi obyvateli obce příliš oblíbená; policisté jsou obecně terčem posměchu.
Babočka	

Další přezdívka viz *Konstábl*.

- Doktor** Tuto přezdívku mají v naší obci dvě osoby. Jeden nositel ji získal na základě svého povolání – pracoval s rentgenem.
- Druhý nositel získal přezdívku spíše podle příhody: při porcování a následném krájení masa (pohybuje se v řeznickém povolání) postupoval „*jako doktor při operaci*“; dalším motivem, díky kterému mohl nositel získat svou přezdívku, by mohla být podle jiných jeho záliba v jízdě na motorce, přezdívka by pak byla odvozena od jména známé osobnosti Valentina Rossiho (Doctor).
- Fošna, Fošinka** *Fošna* je starším nositelem, *Fošinka* je jeho syn. Oba pracují se dřevem, jeden jako truhlář, druhý ve firmě zabývající se zpracováním dřeva.
- Hoblik** Přezdívku získal její nositel podle nástroje typického pro práci, kterou vykonával, truhlařinu. Obsahuje hláskoslovný znak společný pro středočeskou a severovýchodočeskou nářeční podskupinu – krácení dlouhých samohlásek, zvláště *í > i*.
- Přenáší se i na syna původního nositele, je tedy dědičná v druhém pokolení.
- Chemik** Nositel přezdívky pracuje v zemědělství v oblasti hnojení (tedy s chemickými hnojivy).
- Klika** Tato přezdívka má dva možné původy – její nositel měl traktor s klikou, ale také by mohlo jít o přezdívku vzniklou na základě životní historky, kdy tomuto traktoristovi přestal jeho stroj cestou z kopce brzdit a pod kopcem měl skutečně „kliku“, že se nic nestalo.
- Klobása** Nositel přezdívky pracuje v uzenářství a často také připravuje domácí klobásy.
- Konstábl** Pán, který je takto nazýván, pracuje u městské policie.
- Další přezdívka viz *Detektiv Babočka*.
- Kulak** Celá rodina se věnovala soukromému podnikání v oblasti zemědělství.
- Masňák** Rodina nositele této přezdívky provozovala masnu, odvozenina vznikla

opět oblíbenou příponou **-ák**.

- Metro** Jak je z přezdívky patrné, její nositel pracuje v pražském metru.
- Mlynář** Rodina *Mlynáře* vlastnila a dlouho provozovala mlýn blízko naší obce.
- Primař** Někdy také *Studenej Primař*, nositel pracoval jako opravář v nemocnici. V přezdívce je opět patrný místní hláskoslovný jev krácení samohlásek, $\acute{a} > a$.
- Profesor** Tento pán pracuje jako učitel na středním učilišti.
- Starosta** Nositel tohoto pojmenování bývával starostou obce, od té doby mu označení jeho původního povolání zůstalo.
Další přezdívka viz *Rozruch*.
- Šífák** Nositel přezdívky jezdil na šífu (lodi).
- Tesař** Z přezdívky je jasné, že se jedná o motivaci na základě povolání tesaře.
Přezdívka je dědičná i pro generace, které již tesařinu neprovozují.

6.1.5 Přezdívky podle nějaké příhody, oblíbených slov či průpovědek

- Aniťukanipink** Pán, kterému se takto říká, získal přezdívku právě kvůli svému nejoblíbenějšímu a nejčastěji užívanému slovnímu spojení „*Ani ťuk, ani pink!*“
- Bizon** Oblíbeným oslovením nositele této přezdívky bylo „*Vy bizoni!*“ a zároveň jezdil na motorce značky Bizon. Přezdívka je dědičná již ve třetí generaci.
- Bjácha** Přezdívka vznikla už v době, kdy byl její nositel malý, starší chlapeci ho strašili a on vždycky utíkal za svým starším bratrem s voláním „*Bjácha, bjácha...*“
Další přezdívka viz *Kočkošlap*.
- Blesk** Přezdívka vznikla na základě velkého štěstí, které měl její nositel, když traktorem shodil dráty pod proudem, které mu následně na ten traktor spadly. Údajně kolem traktoru „lítaly blesky“, *Bleskovi* se

- naštěstí nic nestalo.
- Bonbon** Nositel přezdívky jezdil na jednosedadlovém pionýru a říkalo se o něm, že „*na tom sedí jako vosy na bonbonu*“.
- Cucik** Nositel této přezdívky pivo nepije ale „cucá“.
- Coubal** Přezdívka vznikla v situaci, v níž jeden traktorista při couvání kvůli své nepozornosti naboural plot. V přezdívce je patrný dialektický jev, záměna $v > b$.
- Číbo** Pán, který se pyšní touto přezdívkou, chodí pravidelně do místního hostince nejen na pivo, ale i na „tureckou“ kávu, kterou chtěl vařit zásadně ze značky Tchibo [čibo]. Dochází zde k nářečnímu dloužení kmenové samohlásky pod přízvukem.
- ČT1** Na mysliveckém honu jednou nositel této přezdívky natáčel na kameru a výsledek pak promítal v místním hostinci.
- Čubapes** Nositel této přezdívky je „pejskař“ a kdykoliv potkal při venčení jiného „pejskaře“, ptal se, zda je jeho domácí mazlíček čuba nebo pes, od toho dvouslovné spojení.
- Čudl, Čudlik, Čudlíček** Traktorista, který často používal větu „*Dej tam čudla!*“ (aby se pustilo více nafty do motoru), si tak vysloužil svou přezdívku.
- Dědek** Svou přezdívku získal nositel proto, že velmi často mluvil o svém otci, ale nikdy nepoužil slova *otec, táta* apod., ale vždycky o něm mluvil jako *o dědkovi*.
- Doubek** Přezdívka je motivována starou tradicí, při které se svobodným ženám dávaly pod okno „májky“ a svobodným mužům „doubky“. Doubek zůstal starým mládencem, pravidelně měl pod okny doubek.
- Řouka** Tento pán často mluvil o své dceři a jakoukoliv promluvu o ní začínal „*Ta naše řouka...*“ Možná vliv severovýchodočeského nářečí (*d'euče, d'ouče; d'euka, d'ouka*).
- Erpépé** Nositel přezdívky odkudsi vozil pro všechny zájemce velké RPP bedny.
- Kalužák** Nejstarší z takto jmenovaných chodil po místních strouhách a chytal

ryby, přezdívka je dědičná přes tři generace.

- Kočkošlap** Tato přezdívka není vůbec lichotivá, nositel ji získal na základě svého zážitku. Při vyskakovaní z traktoru zašlápl kotě. Postěžoval si svým jízlivým přátelům, kteří hned vymysleli přezdívku. Zároveň může přezdívka skrývat podtext týkající se špatné schopnosti jednání se ženami.
- Další přezdívka viz *Bjácha*.
- Kotelník, Kotlas** Muž nosící tuto přezdívku v den jejího získání zatápěl v kotli, ale nepodařilo se mu to dobře, kotel začal kouřit a z kotelny se valil hustý dým.
- Kuře** Přezdívka je trochu sarkastická. Její nositel, velmi mladý chlapec, je na svůj věk velmi vysoký a mohutný. Jeho o dost menší, ale starší přátelé si z něj dělají legraci, že určitě hodně jedl kuřata (pod vlivem názoru, že kuřata jsou v dnešní době vykrmována anaboliky a steroidy, aby rychle rostla, a z jejich masa se tyto látky přenášejí i na lidi).
- Ohníček** Nositel přezdívky často pálí za vesnicí odpad (listí, papíry, trávu apod.)
- Pan Krása** Oblíbenou zvolací větou tohoto pána je „*Ty krásó!*“
- Paprsek** Nositel přezdívky pracoval jako malíř pokojů a jednou se mu nepodařilo namalovat paprsek slunce v dětském pokoji, a tak si vysloužil svou přezdívku.
- Je dědičná přes tři generace, i když žádný z potomků malířem pokojů není.
- Paseka** Častým zvoláním tohoto pána je „*To je paseka!*“
- Pívo** Přezdívku získal nositel kvůli tomu, že chodil každý den hned po otevření hostince na pivo. Když odpoledne odjížděl na kole ve značně podroušeném stavu domů, volali na něj přátelé, kteří teprve do hostince směřovali: „*Byls na pívu?*“ V přezdínce je patrný hláskoslovný nářeční jev – dloužení kmenové samohlásky.

Rudla	Jako malý chlapec byl nositel této přezdívky proslulý větou „ <i>Stlejšda Lulda je za komínem.</i> “ Přezdívka je dědičná přes dvě generace.
Salám	Přezdívka vznikla díky tomu, že si tento pán ke každé svačině nosí pečivo a 15 dkg salámu. „ <i>Co máš k svačině, Jardo?</i> “ „ <i>Salám!</i> “
Servis	V opilosti používá nositel této přezdívky pozdrav „ <i>Servis!</i> “ namísto běžného „ <i>Servus!</i> “
Špička	Tento pán kouří cigaretu zásadně ve špičce.
Tankista	Nositel přezdívky byl na vojně u tankistů, neustále mluvil o tom, jak jezdil s tankem, a vytahoval se. Tuto přezdívku zdědil také jeho syn, aniž by kdykoliv tank řídil.
Toleto	Pán častovaný touto přezdívkou používal vycpávkové slovo „ <i>toleto</i> “ (tohleto), dnes ji zdědil jeho syn.
Tudepá	Přezdívka není zrovna lichotivá, její nositel je po mozkové mrtvici, denně chodí do hospody, a jelikož se raději věnoval pivu než novému učení chůze, motoriky i řeči, umí říct pouze tři „slova“: „ <i>Tudepá, tudepé, tý vole!</i> “
Ťukt'uk	Častou pracovní větou nositele přezdívky, kterou říká svým učedníkům, je „ <i>Ťuk, ťuk a žádný vočumky!</i> “
Vašíček	Závozníkem tohoto pána byl jakýsi <i>Václav (Vašíček)</i> , o kterém často mluvil.
Vemtošmahem	Tato přezdívka vznikla u hracího automatu, u kterého se různí hráči ptali, co mají zmáčknout, a nositel této přezdívky každému radil „ <i>Vem to šmahem!</i> “
Voblizbuchta	Motivace této přezdívky je velmi vulgární, slušně řečeno má její nositel rád ženy.

6.1.6 Přezdívky podle známé osobnosti, filmové postavy či pohádkové bytosti

Artur	Chlapec, který je označován touto nelichotivou přezdívkou, se podobá synovi zpěvačky Ivety Bartošové, jehož křestní jméno je Artur.
--------------	---

- Belmondo** Stejně jako známý francouzský herec je nositel této přezdívky milovníkem žen.
- Boby** Přezdívka vznikla na základě seriálu Dallas, v němž byl Bobby typickým kladným hrdinou – dobrý, spravedlivý, hodný.
- Bundáš** Nositel přezdívky se jmenuje Ondřej, přezdívku získal podle pohádky, v níž byli hlavními aktéry Ondráš a pes *Bundáš*, přezdívka tak vznikla asociativně vlivem této pohádky.
- Ducháček** Zařazení této přezdívky je trochu nejisté. *Ducháček* je filmová postava, ale její nositel se jmenuje *Duch*, proto by mohlo jít i o zdrobnělinu příjmení.
Je dědičná prozatím ve dvou generacích.
- Fido,** Tato přezdívka je dědičná nejen po linii otec – syn, ale i mezi bratry.
Fid'our První nositel tohoto pojmenování je získal podle svého stříhání ušima, stejně jako strýček Fido z večerníčku Tip a Tap.
- Fred** Fred pracuje ve firmě, která zpracovává kámen, přezdívka má tak svou motivaci v kreslené pohádce Flinstoneovi.
Další přezdívka viz *Stoupa, Stoupič*.
- Kaliméro** Přezdívka byla vytvořena podle pohádkového kuřátka se skořápkou na hlavě. Motivaci jejího vzniku už ale nikdo nepamatuje. (Možná proto, že toto kuře bylo přemoudřelé).
- Kokeš** Kokeš je pohádkový kozel, jemuž se nositel této přezdívky podobá jak vzhledem, tak hlasem.
- Kvašňák** Kvašňák je/byl fotbalistou Sparty a dotyčný získal svou přezdívku podle podobného stylu hry kopané, možná se jednalo též o ironii.
Další přezdívky viz *Berky, Ovečkin*.
- Leny** Tato přezdívka vznikla na základě kresleného amerického seriálu Simpsonovi. Kreslený i „reálný“ Leny jsou si podobní jak vzhledově,

Obrázek 4
Kaliméro (Zdroj:
google.com)

- tak povahově.
- Leška** Leška je jakýmsi „náčelníkem“ slávistických fotbalistů, nositel této přezdívky je vedoucím hlavnovských slávistických fanoušků.
- Ovečkin** Ovečkin je ruský hokejista, nicméně jeho jméno má podobu chovného domácího zvířete – ovce, ovečky a nositelovo příjmení je Beránek.
Další přezdívky viz *Berky*, *Kvašňák*.
- Paroubek** Nositel této přezdívky je známému politikovi velmi podobný.
- Rambo** Přezdívka je ironického rázu, její nositel není silný boxer jako filmový Rambo, ale malý, hubený „sušinka“.
- Ravanelli** Ravanelli je italský fotbalista, hlavnovský Ravanelli hraje fotbal za TJ Kostelní Hlavno.
- Simír** Nositel přezdívky je, zejména vzhledem ke své výšce, podobný nesmrtelnému hrdinovi německého seriálu Kobra 11.
Přezdívka je dědičná ve dvou generacích, u syna původního Simíra se občas používá přívlastek *Malej*, i když je mu již přes 20 a je větší než otec.
- Stoupa, Stoupič** Toto nelichotivé jméno nosila jedna postavička ze seriálu Gumídci – malá zelená neinteligentní obludka oddaná knížeti Ignorovi. Motivací této přezdívky byly jak fyzické, tak psychické charakteristiky.
Další přezdívka viz *Fred*.
- Tačud** Přezdívka je počestěným tvarem jména žabáka *Touchwooda* z britské pohádky o Čáryfukovi.
- Tarzan** Nositel přezdívky má delší neupravené vlasy, jeho osobní hygiena není nejpravidelnější a jeho slovní projevy se občas Tarzanovi také podobají.
- Travolta** Mladík označovaný tímto jménem je trochu podobný herci Johnu Travoltovi, především jeho vzhledu v muzikálu Pomáda.

6.1.7 Přezdívky motivované nositelovými koníčky, zálibami

- Jamaj** Přezdívku získal její nositel při fotbale, když k jeho otci nějaký divák pronesl, že „*má ten chlapec jamajský styl hry*“.
- Přenáší se ze syna na otce, občas s přívlastkem *Starej*.
- Karůzo** Především v podroušeném stavu se *Karůzo* projevuje jako zpěvák, zpívá hodně, zpívá rád. Svou přezdívku získal také podle účasti v televizní soutěži *Caruso show*.
- Kozlik** Nositel této přezdívky choval kozy, přezdívka obsahuje hláskoslovný znak společný pro středočeskou a severovýchodočeskou nářeční podskupinu – krácení dlouhých samohlásek, *i > i*.
- Mičurín** Nositel této přezdívky je vášnivý zahrádkář.
- Petunka** Petunka získal svou přezdívku podle své záliby v pěstování květin, konkrétně petúnií.
- Picmon** Nositelem přezdívky je myslivec, jedná se o citoslovce „*pic*“ a zkomoleninu anglického označení muže „*man*“.
- Pípa** Přezdívka vypovídá o zálibě jejího nositele v alkoholickém nápoji, který se točí právě z pípy.
- Včelař** Nositel přezdívky chová včely.
- Vokurka** Přezdívku dostal vášnivý pěstitel a „zavařovatel“ okurek. V přezdívce se vyskytuje obecně české protetické *v-*.

6.1.8 Přezdívky podle původu nositele, polohy jeho bydliště či jiných místních souvislostí

- Bosňák** Tatínek současného nositele této přezdívky pocházel z Bosny, přezdívka je tedy dědičná.
- Čechoslovák** Tento pán je stále nakloněn spíše Československu a nesouhlasil (a stále nesouhlasí) s osamostatněním. Také o tom často mluví.
- Don** Nositel této přezdívky má předky v Austrálii (motivace této přezdívky je velmi zvláštní).

Káleckej	Tento pán bydlí u místního „kalu“ (nářeční označení rybníčku).
Moravák, Pálavák	Jak je z přezdívky patrné, pochází nositel této přezdívky z Moravy, z oblasti Pálavy; oslovován je tak i jeho syn, přezdívka je tedy dědičná.
Skalák	Pomístní název jedné ulice v Sudově Hlavně je „Ve Skále“ – vede do kopce a při cestě jsou malé skály, proto člověk, který zde bydlí, získal tuto přezdívku.
Soused	Tento člověk byl přiveden „do party“ svým kamarádem a sousedem, všichni začali nového člena oslovovat stejně jako jeho kamarád, tedy Soused.
Šumavák	I z této přezdívky je jasně patrný původ, její nositel pochází ze Šumavy.
Zoupora	Přezdívka vznikla ze spojení předložky a místního jména s nářeční diftongizací <i>ú > ou</i> , její nositel je svým původem z Úpora. Pro zajímavost apelativum <i>úpor</i> = odpor, vzpoura; vzpurnost, tvrdošijnost; <i>Vokabulář webový</i> [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 3. 6. 2013]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupný na http://vokabular.ujc.cas.cz .

6.1.9 Přezdívky nezařaditelné nebo s neznámou motivací

V této podkapitole uvádím přezdívky, u kterých se motiv jejich vzniku rozplynul v čase. U některých je motivující slovo jasné, avšak důvod vzniku neznámý, některé se pomocí slovotvorných zákonitostí pokouším interpretovat, u jiných uvádím pouze hláskoslovné znaky a nakonec některé absolutně neprůhledné pouze zmiňuji.

Alaburka

Atom

Bambaras Dědičná přes dvě generace.

Bela, Belas Dědičná přes dvě generace.

Brouček Motivace této přezdívky není jasná.

- Bufík** Tato přezdívka připomíná hovorovou podobu pro bufé – bufík s typickým místním hláskoslovným znakem, krácením dlouhých samohlásek, $i > i$.
- Možná by se ale podle starousedlíků mohlo jednat o přezdívku podle příhody: Bufík měl na zahradě čerpadlo na zalévání s dvoutaktním motorem, které dělalo „buf-buf-buf“.
- Cefal** Dědičná přes čtyři generace.
- Cius**
- Čěňa** Původ přezdívky je značně nejistý. Nejvíce připomíná domáckou podobu jména Čeněk, ale podle starousedlíků se nikdo v rodině tak nejmenoval.
- Je dědičná přes tři generace.
- Dib**
- Kyšik**
- Lasmon** Přezdívka je již v několikáté generaci, proto její původ není stoprocentně jasný, ale podle některých pamětníků je její původ v charakterové povaze prvního nositele – byl prý „lasička“, druhou částí může být počeštěné slovo *man*.
- Livanik**
- Orza** Původ přezdívky není docela jasný. Je dědičná již po čtyři generace a žádný z pamětníků, který by znal její přesné vysvětlení, již nežije. S největší pravděpodobností je zde jakési spojení s oráním, její první nositel pracoval na poli jako traktorista.
- I v dnešní době funguje lidová etymologie – nejmladší z nositelů svou přezdívku jednou interpretoval jako zkratkové slovo – spojení „*orální zabiják*“.
- Partyzán** Dědičná přes tři generace.
- Ríša** Je patrné, že se jedná o domáckou podobu jména Richard, ale nositel přezdívky se jmenuje Lukáš a v rodině žádného Richarda nemá. Jaký je

motiv vzniku této přezdívky, není jisté.

Šejna

Šušňa Dědičná přes dvě generace.

Tango Tato přezdívka souvisí s největší pravděpodobností s tancem, ale její motivace už není úplně jasná.

Taznuk

Vitaminek

6.2 Jména po chalupě

V obci, v níž jsem prováděla svůj výzkum, se v současné době vyskytují pouze dvě jména po chalupě.

Domu rodiny Hášových se neřekne jinak než *U Koderů*, ačkoliv tam Koderovi již několik let nežijí. Pan Zrzavecký pak získal přízvisko *Špiroch*, protože koupil dům po panu Špirochovi.

6.3 Shrnutí

V obci Sudovo Hlavno se nejčastěji vyskytují přezdívky motivované příjmením či osobním jménem, dále pak vznikají na základě příhody či oblíbené průpovědky, jsou inspirovány fyzickým vzhledem a charakterovými vlastnostmi. Nejčastějšími slovotvornými sufixy jsou v sebraném souboru *-a* a *-ák*. Velmi často jsou přezdívky tvořeny krácením, nebo naopak spojováním slov. Téměř 50 % přezdívek je v naší obci dědičných, mnohdy i ve více generacích.

Mnohé přezdívky mají v obci Sudovo Hlavno rozlišovací funkci. Spousta příjmení se u místních občanů opakuje i u nepříbuzných rodin, obyvatelé tak pomocí přezdívek rozlišují, o kom mluví. Pro příklad zde najdeme čtyři Ladislavy Marečky, z nichž pouze dva jsou příbuzní. Každý má tedy svou přezdívku – *Hadrovina*, *Blesk*, *Orza* (tato přezdívka je dědičná po generacích, jednotlivci se rozlišují přívlástkem *Mladej*, *Starej*). V některých případech přezdívkou pojmenované osoby nevědí, že jsou takto nazývány. Většinou se jedná o přezdívky nelichotivé, které jsou pak nejčastěji slyšet v místním hostinci.

Celkem se mi podařilo nashromáždit 206 přezdivek, ale určitě se nejedná o uzavřenou hodnotu. Přezdívky si lidé dávají velmi často a jejich soubor je proto neustále otevřený. Jména po chalupě se v dnešní době téměř neužívají, proto jsem při svém bádání zjistila pouze dvě.

7 Závěr

V diplomové práci jsem se věnovala tématu z oblasti antroponomastiky – *Příjmení v obci Sudovo Hlavno*. V každém kraji, městě, v každé obci jsou rozšířena jiná příjmení, zároveň v každé oblasti najdeme příjmení, která jsou typická pro celé české území (*Novotný, Novák, Pokorný, Kučera, Král* atd.). Po prostudování odborné literatury jsem se zaměřila na výklad všech příjmení, která se v obci vyskytují (celkem 150). Rozdělila jsem je do čtyř skupin podle klasifikace Dobravy Moldanové, pátou skupinu tvoří příjmení nezařazená (prakticky vždy se jedná o příjmení cizí, jejichž původ není v odborné literatuře doložen).

Nejpočetněji jsou zastoupena příjmení vzniklá z apelativ (59) (*Bystrý, Čížek, Fousek, Hnídek, Krajiček* apod.) a z osobních jmen (39) (*Adamec, Cerha, Hála, Kodera, Lafek, Toman* apod.), nejméně početná jsou příjmení vzniklá z místních i pomístních jmen a ze jmen národních (15) (*Hájek, Jablonský, Podmanický, Slezák, Zalabák* apod.). Celkem 37 zkoumaných příjmení je svým původem cizích (*Eichler, Gürtler, Hartl, Mansfeld, Wágner* apod.), z toho 12 zůstalo nevyjasněných (*Chavosh, Jendoubi, Lencsés, Telepjan, Tudoši, Vdoviak* apod.).

Četnosti konkrétních příjmení v porovnání s celočeskými statistikami uvádím v podkapitole 5.6 *Sudohlavnovská příjmení statisticky*. Naše obec má 470 obyvatel, proto jsem provedla výpočty pro celý soubor, nejen v náhodném výběru vzorku. Výsledky se od celočeských závěrů značně liší. V České republice jsou nejčastějšími příjmeními *Novák, Svoboda, Novotný, Dvořák, Černý, Procházka*. V Sudově Hlavně jsou nejvíce zastoupenými příjmeními *Kříž, Sůra, Pokorný, Mareček, Horálek, Zima*. Nejedná se pouze o sílu velkých rodin, tato příjmení se v obci opakují i mezi nepříbuznými rodinami.

V téže kapitole jsem ještě provedla výpočty četnosti počátečních písmen příjmení jak s opakováním, tak bez opakování. Také tyto výsledky se od celočeských trochu liší, ale rozdíl není tak výrazný. Prvních pět pozic je pouze v různém pořadí. Nejčastěji začínají příjmení v Sudově Hlavně v daném pořadí na *H, K, M, S, P*. Podle Vašákových výsledků začínají pražská, potažmo česká příjmení nejčastěji v daném pořadí na *K, H, P, S, M*. Pokud z výpočtu odstraníme opakování stejných a budeme počítat pouze s různými příjmeními začínajícími od stejného písmene, výsledky se

změní (soubor tedy bude čítat 150, ne 470 jmen). V takovém případě začínají sudohlavnovská příjmení nejčastěji od písmen *H, L, K, M, V*. Jak je vidět, dostalo se rázem do popředí písmeno *L* a počáteční písmena *V* a *B* vytlačila z předních pozic *S* a *P*.

Již v historických dobách vznikala potřeba odlišovat osoby se stejným příjmením přízvisky, přezdívkami, specifikačními jmény. Takovéto přízvisko vyjadřovalo např. věk, jméno otce či matky, řemeslo, typický charakterový či vzhledový znak apod. V Sudově Hlavně je téměř polovina přezdívek dědičných. Nejen tedy podle příjmení, ale i podle přezdívky je jedinec zařazován k rodu. Ve svém výzkumu jsem vynechala domácké podoby křestních jmen a zaměřila se především na přezdívky, které většinou vyjadřují „jazykovou kreativitu“ svých tvůrců. Ženské přezdívky tvoří mizivé procento sebraných, pouze tři. Není ale neobvyklé, že se ženská příjmení zkracují s připojením sufixu *-ka* a vzniká tak vlastně jakési hypokoristikum: *Mrázka, Forejtka, Habrůnka, Antoška, Bartoška, Bejdlovka, Beneška, Šůrka* apod.

Nejvíce zastoupené jsou přezdívky motivované příjmením nebo vlastním jménem nositele a na základě nějaké příhody, historky či oblíbené průpovědky. Nejčastějšími slovtvornými prostředky jsou v sebraném souboru formanty *-a* a *-ůk* (*Dýda, Huňna, Líca; Bystrák, Chobotňák, Novotňák, Stříbrňák, Pejrák* apod.). Velmi často jsou přezdívky tvořeny krácením (*Bosi, Fous, Mikša, Podra, Ramba, Volša* apod.) méně skládáním (*Dvěstěšestka, Kočkošlap, Krásnovlas, Rychlonožka*) a spřežkami (*Aniřukanipink, Čubapes, Vemtošmahem, Voblizbuchta* apod.), případně dvouslovnými názvy (*Jeho Veličenstvo, Šedej vlk*). Některé přezdívky vznikly z citoslovcí, zájmen, zkomolených zájmenných příslovcí (*Ťukťuk, Tuleto, Tudepá*). Někteří mají přezdívek více (*Péro – Pejrák, Montérka – Tejjjka, Detektiv Babočka – Konstábl, Bjácha – Kočkošlap* apod). Další přezdívky pak vždy uvádím na konci etymologického výkladu. Občas si respondenti nebyli jisti výkladem přezdívek, někdy se výklady lišily, v několika případech už nikdo původní motiv přezdívky neznal (*Alaburka, Bambaras, Cefal, Cius, Kyšik, Livanik, Taznuk* apod.). Všechna tato fakta jsou ve výkladu uvedena.

Soubor 206 přezdívek je tvarově rozmanitý a početně velmi bohatý, ale určitě se nejedná o uzavřenou hodnotu. Nejčastější jsou skupiny přezdívek motivované příjmením či osobním jménem, povoláním, podle nějaké příhody, oblíbených slov či průpovědek a podle známé osobnosti, filmové postavy či pohádkové bytosti. Přezdívky si lidé dávají velmi často a jejich soubor je proto neustále otevřený.

Ve svém výzkumu jsem se okrajově zaměřila také na jména po chalupě. Tato pojmenování v dnešní době značně ustupují. Důkazem této skutečnosti jsou pouhá dvě jména po chalupě, která jsem v naší obci zjistila (*U Koderů, Špiroch*).

Příklady nejčastějších příjmení podle skupin rozdělení

Skupina příjmení	Příjmení	Počet	Četnost v %
Z rodných a křestních, tj. osobních jmen	Kříž	17	3,62%
	Mareček	11	2,34%
	Hron	6	1,28%
	Huněk	5	1,06%
	Adámek	4	0,85%
	Diviš	4	0,85%
	Hanl	4	0,85%
	Kodera	4	0,85%
	Martinec	4	0,85%
	Mašek	4	0,85%
Z místních jmen	Zalabák	9	1,91%
	Slezák	6	1,28%
	Stránský	5	1,06%
	Nepomucký	4	0,85%
	Podhrazký	4	0,85%
	Polák	4	0,85%
	Svoboda	3	0,64%
	Zrzavecký	3	0,64%
	Hájek	2	0,43%
	Horáček	2	0,43%
Z apelativ	Horálek	10	2,13%
	Duch	7	1,49%
	Čížek	4	0,85%
	Fousek	4	0,85%
	Hlaváček	4	0,85%
	Bosák	3	0,64%
	Beránek	2	0,43%
	Čtrnáct	2	0,43%
	Habrún	2	0,43%
	Brávek	1	0,21%
Cizí	Aim	6	1,28%
	Bejdl	2	0,43%
	Dytrych	2	0,43%
	Eichler	6	1,28%
	Forejt	4	0,85%
	Forman	1	0,21%
	Geiger	6	1,28%
	Gürtler	2	0,43%
	Hartl	4	0,85%

	Háša	1	0,21%
Nezařazená	Maretta	5	1,06%
	Tudoši	4	0,85%
	Grepl	3	0,64%
	Lankaš	3	0,64%
	Lencsés	3	0,64%

Tabulka 4 Nejčastější příjmení podle skupin rozdělení

Příklady přezdívek podle skupin rozdělení

Skupina	Přezdívky
přezdívky motivované příjmením či osobním jménem	Bosi, Carda, De La Fen, Hlavajda, Kodous, Korálek, Máša, Pták, Sirka, Tudy atd.
přezdívky motivované fyzickým vzhledem nositele	Kapslík, Maxi, Panenka, Prso, Tuček, Vápínko, Zub, Ždib atd.
přezdívky motivované charakterovými vlastnostmi nositele	Čmucho, Kamera, Potentát, Rozruch, Skokan, Študent, Zmatlík atd.
přezdívky motivované povoláním	Ávik, Doktor, Fošna, Hoblík, Klika, Kulak, Masňák, Starosta, Šífák, Tesař atd.
přezdívky podle nějaké příhody, oblíbených slov či průpovědek	Bizon, Blesk, Cucík, Číbo, Doubek, Erpépé, Kuře, Paprsek, Paseka, Salám atd.
přezdívky podle známé osobnosti, filmové postavy či pohádkové bytosti	Artur, Boby, Bundáš, Fido, Kaliméro, Leny, Paroubek, Rambo, Tačud, Travolta atd.
přezdívky motivované nositelovými koníčky, zálibami	Jamaj, Kozlík, Mičurin, Petunka, Picmon, Včelař, Vokurka atd.
přezdívky podle původu nositele, polohy jeho bydliště či jiných místních souvislostí	Bosňák, Don, Káleckej, Skalák, Soused, Šumavák, Zoupora atd.

Tabulka 5 Příklady přezdívek podle skupin

8 Použité zdroje

8.1 Literatura

J. BENEŠ, *Německá příjmení u Čechů, 1. svazek*, Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 1998.

J. BENEŠ, *Německá příjmení u Čechů. 2. svazek*, Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 1998.

J. BENEŠ, *O českých příjmeních*, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962.

F. CUŘÍN, *Historický vývoj označování rodiny a rodinné příslušnosti v českých nářečích*. Praha: ČSAV, 1964.

DAVID, J. – ČORNEJOVÁ, M. – HARVALÍK, M. (eds.). *Mnohotvárnost a specifická onomastika: IV. česká onomastická konference 15.–17. září 2009, Ostrava, sborník příspěvků* Ostrava – Praha: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě a Ústav pro jazyk český AV ČR, 2010.

T. FANTOVÁ, *Běžná mluva v obci Sudovo Hlavno*. Nepublikovaná bakalářská práce, FF JU, České Budějovice 2011.

M. HARVALÍK, *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia, 2004.

L. HOUDKOVÁ, *Obec Sudovo Hlavno*. Nepublikovaná bakalářská práce, VŠ politických a společenských věd, s.r.o. v Kolíně, Kolín, 2010.

M. KNAPPOVÁ, *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* Praha: Academia, 2006.

M. KNAPPOVÁ, *Příjmení v současné češtině. Jazyková příručka*. Liberec: AZ KORT, 1992.

M. KNAPPOVÁ, *O jméně a příjmení z hlediska praxe*. Naše řeč 53, 1970, č. 4–5, s. 251–264. Dostupné na WWW: < <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5515>>

F. KOPEČNÝ, *Průvodce našimi jmény*, Praha: Academia, 1974.

- A. KOTÍK, *Naše příjmení: studie ku poznání příjmení českoslovanských, s ukázáním jejich hojnosti*. Nákladem Jana Kotíka, 1897. Dostupný na WWW: <<http://archive.org/details/naepijmenstudie00kotgoog>>
- V. MATES, *Jména tajemství zbavená*, Praha: Knižní klub, 1998.
- V. MATES, *Jména tajemství zbavená: malá encyklopedie příjmení, II. díl*, Praha: Epoque, 2003.
- V. MATES, *Jména tajemství zbavená, aneb Příjmení pod mikroskopem*, Praha: Epoque, 2004.
- D. MOLDANOVÁ, *Naše příjmení*, Praha: Mladá Fronta, 1983.
- D. MOLDANOVÁ, *Naše příjmení*. Druhé upravené vydání. Praha: Agentura Palác, s. r. o., 2004.
- Nový akademický slovník cizích slov*. Studentské vydání, dotisk, A – Ž. Praha: Academia, 2007.
- M. OSTRÝŽOVÁ, *Příjmení a přezdívký v obci Vír*. Nepublikovaná bakalářská práce, FF JU, České Budějovice 2011.
- J. PLESKALOVÁ, *Vývoj dvoujmennosti v češtině*. In: Rusinová, E. (red.). *Přednášky a besedy z XLI. běhu LŠSS*. Brno: Masarykova univerzita, 2008.
- J. PLESKALOVÁ, *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2010*. Brno: Host – vydavatelství, s.r.o., a Masarykova univerzita, 2011.
- A. PROFOUS, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, Díl II, CH–L, 1949.
- Sbírka zákonů Česká republika*. Ministerstvo vnitra ČR. Praha, 2000, 56 s. Elektronická verze. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2000/sb085-00.pdf>>
- J. SVOBODA, *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. Praha: ČSAV, 1964.
- V. ŠMILAUER, *Česko-německá příjmení*. *Naše řeč*. 1936, roč. 20, č. 2–3, s. 49–51. Dostupné z WWW: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3010>>

R. ŠRÁMEK, *Úvod do obecné onomastiky*, Brno: Masarykova univerzita, 1999.

P. VAŠÁK, Česká příjmení statisticky. *Naše řeč*. 1971, roč. 54, č. 5, s. 300–304.
Dostupné z WWW: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5590>>

8.2 Internetové zdroje

www.google.com

Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny: madla.ujc.cas.cz

Mapa České republiky. Linkuj.cz, 2012. Dostupný na WWW:
<http://www.google.cz/imgres?hl=cs&client=firefox-a&hs=RVY&sa=X&rls=org.mozilla:cs:official&biw=1024&bih=471&tbn=isch&prmd=imvns&tbnid=ZgPhMgZ3TD7MeM:&imgrefurl=http://linkuj.cz/%3Fid%3Dshow%26viewnr%3D4%26typ%3D0%26par%3D53911&imgurl=http://mapa.pivni.info/mapa_ber.GIF&w=2415&h=1400&ei=IZk4UPfTC4rO4QSy4YDwCA&zoom=1&iact=hc&vpx=72&vpy=187&dur=2026&hovh=171&hovw=295&tx=187&ty=85&sig=116381085500688667706&page=1&tbnh=92&tbnw=158&start=0&ndsp=10&ved=1t:429,r:5,s:0,i:155> Úprava vlastní.

www.rodokmen.com/Podmanicky

Vokabulář webový: vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx

8.3 Další zdroje

Evidence obyvatel, Obecní úřad Sudovo Hlavno

Kronika obce Sudovo Hlavno

Rozhovory s místními obyvateli

9 Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 1 Sudovo Hlavno - mapa.....	10
Obrázek 2 Graf četností počátečních písmen s opakováním	77
Obrázek 3 Graf četnosti počátečních písmen bez opakování	78
Obrázek 4 Kaliméro (Zdroj: google.com)	94
Tabulka 1 Četnost jednotlivých příjmení.....	75
Tabulka 2 Četnost počátečních písmen příjmení (včetně opakování)	76
Tabulka 3 Četnost počátečních písmen příjmení (bez opakování).....	78
Tabulka 4 Nejčastější příjmení podle skupin rozdělení.....	105
Tabulka 5 Příklady přezdivek podle skupin	105

10 Seznam použitých zkratk

adj.	adjektivum
ArchČ	Archiv český
AV ČR, v.v.i.	Akademie věd, ČR, veřejná výzkumná instituce
cit.	citace, citováno
ESSČ	Elektronický slovník staré češtiny
et al.	a kolektiv
expr.	expresivně
GbSlov	J. Gebauer, Slovník staročeský
hebr.	hebrejsky
HesStčS	Heslář listkového materiálu k StčS
jm.	jméno
lat.	latinsky
lid.	lidově
m.	maskulinum
nář.	nářečně
nč.	novočesky
něm.	německy
o.c.	opere citato, tj. v citovaném
OJ	osobní jméno
pojmn.	pojmenování

PoprR	Popravčí kniha rožmberská
pozn.	poznámka
pův.	původně / -í
resp.	respektive
srov.	srovnej
SSJČ, SJČ	Slovník spisovného jazyka českého
st., stol.	století
stč.	staročesky
StčS	Staročeský slovník
sthn.	starohornoněmecky
střhn.	středohornoněmecky
stsl.	staroslověnsky
VW	Vokabulář webový
význ.	význam